

การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUB-DISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

PHRAMAHA CHAIYADIS TACHATAMMO (SUKSAWAT)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT

FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	**การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**
ชื่อนักศึกษา	**พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)**
ชื่อปริญญา	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	**สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา**
ปีพุทธศักราช	**2569**
อาจารย์ที่ปรึกษา	**ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์**

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา .....

(พระอุดมวชิรเมธี , ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ .....

(พระเมธีวชิราภิรัต , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา .....

(ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์)

กรรมการ .....

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

กรรมการ .....

(พระครูนิติธรรมบัณฑิต , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	**การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**
ชื่อนักศึกษา	**พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)**
ชื่อปริญญา	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	**สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา**
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	**ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์**

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์ และวิธานทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความร่วมมือ การบริหารจัดการทรัพยากร และความสามัคคีภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนได้ 2) หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งส่งเสริมประโยชน์สุขในปัจจุบันและการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิตประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ 3) การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยส่งเสริมความขยัน การบริหารจัดการทรัพยากร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ส่งผลให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วม ความสามัคคี และสามารถพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนได้

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, ตำบลคลองแห

ABSTRACT

Thesis Topic	**THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUB-DISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE**
Student's Name	**Phramaha Chaiyadis Tachatammo (Suksawat)**
Degree Sought	**Master of Arts**
Program	**Program in Buddhist Studies for Development**
Anno Domini	**2026**
Advisor	**Dr. Kittipong Suwannawong**

The research entitled "The Application of the Four Ditthadhammikattha Principles in Strengthening the Community of Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province" aimed to: (1) study the concepts and theories of community strengthening in Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province; (2) study the Four Ditthadhammikattha Principles in Buddhist scriptures; and (3) apply the Four Ditthadhammikattha Principles to strengthen the community of Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province. This study employed a qualitative research approach and field research under the Buddhist methodology of analytical, critical, and doctrinal study processes.

The research findings revealed that: (1) the concept of community strengthening emphasizes public participation, cooperation, resource management, and unity within the community in order to enable communities to achieve effective self-reliance. This concept is consistent with the Four Ditthadhammikattha Principles, which can be applied to strengthen and sustain community development. (2) The Four Ditthadhammikattha Principles are Buddhist teachings aimed at promoting present well-being and stable living by emphasizing the development of quality of life in economic, social, and practical aspects of living. These principles consist of Utthanasampada (diligence and industriousness), Arakkhasampada (protection and proper management of

wealth), Kalyanamittata (association with good friends), and Samajivita (balanced living), which can be applied to the development of individuals, families, and communities for sustainable strength and stability. (3) The application of the Four Ditthadhammikattha Principles in strengthening the community of Khlong Hae Subdistrict can be appropriately adapted to community development by promoting diligence, resource management, positive relationships, and balanced living. As a result, it enhances public participation, unity, and the strengthening of the community in terms of economy, society, and quality of life, leading to sustainable community development.

Keywords: Application of Buddhist Principles, Four Ditthadhammikattha Principles, Community Strengthening, Khlong Hae Subdistrict

มหามกุฏราชวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยพระมหากรุณาธิคุณและความอนุเคราะห์จากบุคคลและหน่วยงานหลายภาคส่วน ผู้วิจัยขอน้อมเกล้าฯ ถวายความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนการศึกษา โครงการทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับคณะสงฆ์ไทย (ประจำปีการศึกษา 2567) อันเป็นพระมหากรุณาธิคุณยิ่งที่ทรงเกื้อหนุนให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และดำเนินการวิจัยจนบรรลุผลสำเร็จโดยสมบูรณ์

งานวิจัยฉบับนี้ นับเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จทางการศึกษาของผู้วิจัย การดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงได้เป็นผลมาจากความเมตตา ความกรุณา และการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ข้าพเจ้าขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างสูงต่อ ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่า และสละเวลาอันดียิ่งในการชี้แนะแนวทางวิจัย จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จอย่างเรียบร้อย และพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณ พระอุดมวชิรเมธี คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระเมธีวชิราภิรัต,ผศ.ดร. รองอธิการบดี ขอกราบขอบพระคุณ พระครูบวรชัยวัฒน์ ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ ขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.ปัณณพงศ์ วงศ์นาศรี รองอธิการบดี คณาจารย์ผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตร หลักสูตรศิลปสาตรมหาบัณฑิต คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้คำชี้แนะ และเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการศึกษาเล่าเรียนของผู้วิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณ ประชาชนในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้ให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล จนงานวิจัยฉบับนี้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ตลอดจนขออนุโมทนากับเพื่อนสหธรรมิก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้ให้กำลังใจ และการสนับสนุนในทุกขั้นตอน

ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นเครื่องบูชาแด่ พระรัตนตรัย และขอน้อมอุทิศความสำเร็จครั้งนี้แด่โยมบิดา โยมมารดา ผู้เป็นหลักชัยในการดำเนินชีวิต คุณค่า และประโยชน์ที่เกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ตลอดถึงคณาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีพระคุณทุกท่านต่อไป และหากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ ..... จ

ABSTRACT ..... ช

กิตติกรรมประกาศ ..... ฌ

สารบัญ ..... ญ

สารบัญตาราง ..... ฐ

สารบัญรูปภาพ ..... ฑ

สารบัญคำย่อ ..... ฒ

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 คำถามวิจัย 3

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย 4

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย 5

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 8

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 9

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย 16

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย 17

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 19

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา 19

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง 40

2.3 การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา 50

2.4 บริบทของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 54

2.5 สภาพปัญหาของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 61

2.6 สรุป 66

บทที่ 3 หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 68

3.1 ที่มาและความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4.....68
3.2 องค์ประกอบของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4.....76
3.3 ประโยชน์ของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4.....81
3.4 สรุป.....85
บทที่ 4 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.....86
4.1 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านเศษฐกิจ.....86
4.2 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสังคม.....93
4.4 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษา.....106
4.5 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสิ่งแวดล้อม.....113
4.6 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสุขภาพ.....119
4.7 สรุป.....125
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....127
5.1 สรุปผลการวิจัย.....127
5.2 อภิปรายผล.....128
5.3 ข้อเสนอแนะ.....132
บรรณานุกรม.....134
ภาคผนวก ก.....141
ภาคผนวก ข บุคลานุกรม.....142
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....143
ภาคผนวก ง.....147
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....147
ภาคผนวก จ.....163
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก.....163
ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์.....165

ภาคผนวก ช เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 175
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....177

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก 6

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 16

สารบัญคำย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช 2549 ฉบับเฉลิมพระเกียรติในการอ้างอิง โดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (ไทย) 9/123/26 หมายถึง สุตตันตปิฎก สีล-ขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 9 ข้อที่ 123 หน้า 26

พระสุตตันตปิฎก

ที. ปา.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
สำ. ส.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อำ. จตุกฺก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อำ.ปญฺจก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อำ. อฏฺฐก	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ.	(ไทย)	= พระอภิธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์	(ภาษาไทย)

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเข้มแข็งของชุมชน ถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนโดยชุมชนที่เข้มแข็งจะมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แน่นแฟ้น ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย โดยเฉพาะภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ซึ่งได้สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไทย ความขาดแคลนความสามัคคี การอพยพแรงงานสู่เมือง ปัญหายาเสพติด และการพึ่งพาระบบสวัสดิการจากภาครัฐมากเกินไป ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ,2563) เพื่อตอบสนองต่อปัญหาเหล่านี้ การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งจึงกลายเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีศักยภาพในการดูแลตนเอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างทุนทางสังคม และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนา (กรมการพัฒนาชุมชน,2565) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไว้ ซึ่งได้กลายเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของไทย โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2561)

เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่เฉพาะในบริบทของตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษามีลักษณะพิเศษทั้งในด้านภูมิศาสตร์ และสังคมโดยตั้งอยู่ในเขตเมืองขยายของอำเภอหาดใหญ่ อันเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการคมนาคมที่สำคัญของภาคใต้ตำบลคลองแห มีพื้นที่ประมาณ 24.50 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน 40 ชุมชนมีประชากรราว 45,096 คน ประกอบด้วยชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองแห,2566) อาชีพหลักของประชาชน ได้แก่การค้าขาย เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และธุรกิจบริการแต่ขณะเดียวกันชุมชนตำบลคลองแหก็กำลังเผชิญกับปัญหาการ

เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว ปัญหาที่สำคัญ คือ ความเหนียวแน่นของชุมชนที่ลดลง เนื่องจากประชาชนให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนอีกทั้งกลุ่มวัยทำงานมีเวลาว่างลดลงส่งผลให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมลดน้อยถอยลง นอกจากนี้ยังมีปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความปลอดภัย และอนาคตของชุมชน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่,2565) นอกเหนือจากนั้น ปัญหาทางเศรษฐกิจยังปรากฏชัด เช่น การขาดแคลนรายได้ของครัวเรือนที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ทำให้เกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนยังมีความอ่อนแอในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วม ขาดการวางแผนและการทำงานเป็นระบบ อีกทั้งผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และขาดผู้นำรุ่นใหม่ที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา ส่งผลให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นลดลง ชุมชนจึงมีแนวโน้มพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากเกินไป และขาดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา ,2565) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตำบลคลองแห เพื่อให้สามารถยืนหยัด และพัฒนาได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และนำไปสู่การประพฤติ และการปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างเหมาะสม และทำให้เกิดประโยชน์ได้ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม โดยเฉพาะ เช่น

การนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือ ประโยชน์พึงเห็นได้ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้สำหรับคฤหัสถ์ ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช 2549 ฉบับเฉลิมพระเกียรติ) ว่า

> *ภิกษุทั้งหลาย อัตถะในปัจจุบันนี้ 4 อย่างเป็นไฉน คือความถึงพร้อมด้วยความหมั่น (อุฏฐานสัมปทา) ความถึงพร้อมด้วยการรักษา (อารักขสัมปทา) ความเป็นผู้มีมิตรดี (กัลยาณมิตตตา) และความเลี้ยงชีพแต่พอสมควร (สมชีวิตา) นี้แลเป็นอัตถะในปัจจุบัน (อ.จตุกก. (ไทย) 23 / 239-240)*

หลักธรรมดังกล่าวประกอบด้วย 4 ประการ คือ อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความเจริญในความหมั่นประกอบการงาน การมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ไม่ประมาท และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ อารักขสัมปทา หมายถึง ความเจริญในการรักษาทรัพย์ การรู้จักบริหารจัดการทรัพยากรและรายได้อย่างชาญฉลาด การออม การลงทุนที่เหมาะสม และการป้องกันทรัพย์สินจากภัยต่าง ๆ กัลยาณมิตตตา หมายถึง การคบมิตรที่ดี การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับบุคคลที่มีคุณธรรม ให้คำแนะนำที่ดี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมชีวิตา หมายถึง การดำเนินชีวิต

ตามอัตภาพ ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย มีชีวิตสมดุล และพอเพียง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563) เมื่อพิจารณาโดยรวม หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 จึงเป็นแนวทางแห่งการดำรงชีวิตที่มุ่งสร้างความสุข และความเจริญในปัจจุบัน ทั้งในระดับบุคคล และระดับชุมชน การนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนจึงสามารถส่งเสริมความขยันหมั่นเพียรของคนในชุมชน สร้างวินัยทางเศรษฐกิจ รู้จักบริหารจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาด มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดี เกื้อกูลกันด้วยคุณธรรม และดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญ และความจำเป็นในหลายมิติ ประการแรกเป็นการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับแนวคิดการพัฒนาชุมชนร่วมสมัย ประการที่สองผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างเป็นระบบ และยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น ประการที่สาม เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนอันเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ประการที่สี่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะในด้านการขจัดความยากจน การศึกษาที่มีคุณภาพ การทำงานที่มีคุณค่า และการสร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา และประการสุดท้าย การวิจัยนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมมิได้เป็นเพียงแนวทางเชิงทฤษฎีเพื่อการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

1.2 คำถามวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยมีคำถามวิจัยที่ออกแบบมาเพื่อตอบโจทย์ปัญหาความยากจน การขาดวินัยทางการเงิน การขาดความสามัคคี และปัญหายาเสพติดในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา คำถามวิจัยมีดังนี้

1.2.1 แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

1.2.2 หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร

1.2.3 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.3.2 เพื่อศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

1.3.3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่สอดคล้องกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดังนี้

ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช 2549 ฉบับเฉลิมพระเกียรติ เพื่อศึกษา และนำข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข้อมูลจากเอกสาร ทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัย ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้นำศาสนา 3 ท่าน กลุ่มบริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 6 ท่าน และกลุ่มประชาชน 6 ท่าน รวมจำนวน 15 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา

เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2568 ถึง เดือน กันยายน พ.ศ.2569

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.5.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดังนี้

ข้อมูลจากเอกสาร ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช 2549 ฉบับเฉลิมพระเกียรติ เพื่อศึกษา และนำข้อมูลการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข้อมูลจากเอกสาร ทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รวมถึงข้อมูล อีเล็คทรอนิคที่เชื่อถือได้

1.5.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัย ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ รหัส R จากกลุ่มผู้นำศาสนา 3 ท่าน (R01, R02, R03) รหัส G กลุ่มบริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 6 ท่าน (G01, G02, G03, G04, G05, G06) และรหัส P กลุ่มประชาชน 6 ท่าน (P01, P02, P03,P04,P05,P06) รวมจำนวน 15 รูป/คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ดังนี้

1) รหัส R กลุ่มผู้นำศาสนา ประกอบด้วย R01 เจ้าอาวาสวัดคลองแห, R02 เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน (ม่วงสาวตือก), R03 เจ้าอาวาสวัดแก้วสว่างวนาราม จำนวน 3 ท่าน

2) รหัส G กลุ่มบริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย G01 นายอานัส สินเบญจพงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองแห, G02 นายเสริญ สาสุธรรม นักพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองคลองแห, G03 นายโฆสิต ดีเมฆ สมาชิกสภาจังหวัดสงขลา, G04 นายเลิศชาย ไชยชนะ เจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดคลองแห, G05 นายยุทธศักดิ์ ดวงสุวรรณ ประธานชุมชน G06 นางปทิตตา ชุ้นชิ่ม เจ้าหน้าที่สาธารสุขเทศบาทคลองแห, จำนวน 6 ท่าน

3) รหัส P กลุ่มประชาชนประกอบด้วยประชาชนในเขตพื้นที่ในตำบลคลองแห จำนวน 6 ท่าน ได่แก่ P01 นายเมซุน เหมือนเสน, P02 นางเสาวคนธ์ คงเปีย, P03 นางจิตรา ช่วยบำรุง, P04 นางนงเยาว์ อินทมโน, P05 นายทวี นุธรรมโชติ, P06 นายกมล มหาสวัสดิ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดมีจำนวน 15 รูป/คน โดยการกำหนดรหัสกลุ่มและรหัสประจำตัวบุคคลต่าง ๆ ในตาราง ดังนี้

รหัสกลุ่ม	กลุ่มผู้สัมภาษณ์	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
R	กลุ่มผู้นำศาสนา	R01`พระครูวาปีธรรมอุดม (สมพร อินทรัศมี)	เจ้าอาวาสวัดคลองแห
		R02 พระครูกิตติอัมพรักษ์ (ศักดิ์ มณีโชติ)	เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน (ม่วงสาวตีอก)
		R03 พระครูสมุห์คล่อง กมฺพโล	เจ้าอาวาสวัดแก้วสว่างวนาราม
G	กลุ่มบริหารท้องถิ่นและส่วนราชการ	G01 นายอานัส สินเบญจพงศ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนคลองแห
		G02 นายเสริญ สาสุธรรม	นักพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองคลองแห
		G03 นายโฆสิต ดีเมฆ	สมาชิกสภาจังหวัดสงขลา
		G04 นายเลิศชาย ไชยชนะ	เจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดคลองแห
		G05 นายยุทธศักดิ์ ดวงสุวรรณ	ประธานชุมชน
		G06 นางปทิตตา ซุ้นชิ่ม	เจ้าหน้าที่สาธารสุขเทศบาทคลองแห
P	ประชาชน	P01 นายเมซุน เหมือนเสน	ประชาชนในชุมชน
		P02 นางเสาวคนธ์ คงเปีย	ประชาชนในชุมชน
		P03 นางจิตรา ช่วยบำรุง	ประชาชนในชุมชน
		P04 นางนงเยาว์ อินทมโน	ประชาชนในชุมชน
		P05 นายทวี นุธรรมโชติ	ประชาชนในชุมชน
		P06 นายกมล มหาสวัสดิ์	ประชาชนในชุมชน

ตารางที่ 1 ตารางการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

1.5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยเครื่องมือการวิจัยนี้มีการแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

1.5.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ผู้วิจัยจัดสร้างแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีเนื้อหาสอดคล้องตรงประเด็นกับงานวิจัยนี้ โดยมีการปรับเนื้อหาให้ตรงกับบริบทพื้นที่ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และผู้ให้ข้อมูลอย่างเหมาะสม

2) ผู้วิจัยได้สร้างโครงร่างแบบสัมภาษณ์เบื้องต้น และนำส่งแก่ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาค่าความดัชนีสอดคล้อง (Content Validity Index: CVI) โดยเนื้อหาของบทสัมภาษณ์นั้นควรจะมีความกระชับ และสอดคล้องกับงานวิจัยให้ได้มากที่สุด

3) การตรวจสอบมาตรฐานของแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้น ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินตรวจสอบหาค่าความดัชนีสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) โดยการประเมินนั้นจะตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาของงานวิจัยเป็นหลักโดยจะมาตรฐานคะแนนทั้งหมด 4 ระดับ (Lawshe, 1975) คือ

1 คะแนน หมายถึง ไม่สอดคล้อง

2 คะแนน หมายถึง สอดคล้องบางส่วน

3 คะแนน หมายถึง ค่อนข้างสอดคล้องมาก

4 คะแนน หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

4) เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาแบบสัมภาษณ์อย่างถูกต้องดีแล้วก็จะมีข้อเสนอแนะและให้ผลคะแนนเพื่อให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการต่อไป ซึ่งผลของคะแนน (CVI) นั้นรวมทั้ง 3 คน ควรจะมี 3 คะแนนขึ้นไป หรือคำนวณค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินแล้วควรมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) 0.80 ซึ่งเกณฑ์เต็มของค่า CVI คือ 1.0 หากต่ำกว่า 0.80 นั้นจะต้องปรับปรุงเนื้อหาให้ดีกว่านี้

5) ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้รับการตรวจสอบแล้วนั้นไปขอรับรองจริยธรรมในมนุษย์ต่อไป เมื่อได้ผ่านการรับรองจริยธรรมนั้นมนุษย์แล้วนั้นก็จะดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจาก 3 กลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 15 รูป/คน ต่อไป

1.5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการสำคัญที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และตรงประเด็นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ผู้วิจัยดำเนินการขอเอกสารอนุญาตการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัยเพื่อให้ได้รับการตรวจสอบข้อมูลว่าถูกต้องหรือไม่ หากเมื่อได้รับการตรวจสอบผ่านแล้วก็จะดำเนินการในส่วนถัดไป ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

2) ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมาย และกำหนดเวลาสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 15 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้นำด้านพระพุทธศาสนา, กลุ่มบริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง, กลุ่มประชาชนในเขตพื้นที่ใน ตำบลคลองแห โดยกำหนดให้การสัมภาษณ์เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม และสะดวกสำหรับผู้ให้ข้อมูลใช้เวลาในการสัมภาษณ์ต่อคน ประมาณ 45 นาที

3) ผู้วิจัยทำการสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ อธิบายวิธีการเก็บข้อมูล และขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ โดยการชี้แจงถึงสิทธิ และอิสระของกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้าร่วมการวิจัยโดยไม่บังคับ และข้อมูลจะถูกรักษาไว้เป็นความลับ และนำเสนอในภาพรวมต่อไป

4) ผู้วิจัยขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างในการบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ และจดบันทึกข้อมูลสำคัญ และหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจัดระบบข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป

1.5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยการสร้างหมวดหมู่ และธีม (Coding and Thematic Analysis) ซึ่งผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างหมวดหมู่ (Coding) เพื่อแยกแยะประเด็นสำคัญจากข้อมูลที่ได้ เช่น หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากนั้นทำการจัดกลุ่มข้อมูลเป็นธีม (Themes) ที่สะท้อนถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบกับการตีความผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการตีความข้อมูลที่ได้จากธีมที่สร้างขึ้น เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างหลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จากนั้นผู้วิจัยสรุปผลข้อมูลในการวิจัย ซึ่งการสรุปผลนี้จะถูกเชื่อมโยงกลับไปยังวัตถุประสงค์ และคำถามวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้เข้าใจถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.6.2 ทำให้เข้าใจถึงหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

1.6.2 สามารถประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเน้นการเสริมสร้างความขยันการรักษาทรัพย์ การคบมิตรที่ดี และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เพื่อแก้ไขปัญหา ด้านเศษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ เช่น การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การขาดวินัย และการขาดความสามัคคี แนวคิดเหล่านี้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และความยั่งยืนของชุมชนผ่านการจัดการทรัพยากร และการส่งเสริมคุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดดังต่อไปนี้

พระบรมราโชวาท (2517) เน้นว่า เป้าหมายระยะยาวของการพัฒนาสังคมคือการสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนของสังคมสังคมที่พัฒนาอย่างแท้จริงต้องเข้มแข็ง สามารถรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการพึ่งพาตนเองเพื่อให้สังคมสามารถพัฒนาอย่างสมดุล และยั่งยืนในระยะยาว ไม่พึ่งพิงเพียงปัจจัยภายนอก และสามารถรักษาความสงบเรียบร้อย ความเป็นธรรม และความมั่นคงของประชาชนทุกกลุ่มได้สรุปได้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคมคือการสร้างสังคมที่เข้มแข็งเสมอภาค และยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีศักดิ์ศรี

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2524) ชี้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคม คือ การกระจายโอกาสและลดความยากจนโดยเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เกื้อกูลกัน เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง มีโอกาสเข้าถึงอาชีพที่เหมาะสม สามารถสร้างรายได้เพียงพอ และมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล แต่ยังเสริมสร้างความสมดุล และความยั่งยืนของสังคมโดยรวม การพัฒนาในลักษณะนี้จึงไม่ใช่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม และมีโอกาสเท่าเทียมสำหรับทุกคน อธิบาย สื่อถึง เป้าหมายของการพัฒนาสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต 2546) ได้อธิบายไว้ใน พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน, หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ธรรมหมวดนี้ เรียกกันสั้น ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ หรือเรียกติดปากอย่าง

ไทย ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (อัตถะ แปลว่า ประโยชน์ จึงมีประโยชน์ซ้ำซ้อนกันสองคำ) ประกอบด้วย

1. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย

3. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเหนียกศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟูมฟาย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

วสิษฐ์พล กูลพรม และราณี วงศ์คงเดช (2560) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท กระบวนการ และวิเคราะห์การพัฒนาชุมชนด้วยหลักจักร 4 ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร และสนทนากลุ่ม ผลที่ได้สรุปในทฤษฎี TERM (Technology Economic Resource Mental) ว่า การพัฒนาด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร บุคคล และจิตใจ เป็นรากฐานสำคัญ โดยเฉพาะการประยุกต์ปฏิรูปเทสวาสะ (สภาพแวดล้อมเหมาะสม) และสัปปุริสูปัสสยะ (สมาคมสัตบุรุษ) ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้หลักพุทธธรรมขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็ง และยั่งยืนผ่านการพัฒนาเทคโนโลยี และกัลยาณมิตรในชุมชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2562) กระทรวงฯ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือ และความสามัคคีซึ่งถูกมองว่า เป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานของชยันต์ โดยขยายไปสู่การสร้างพลังทางสังคม ซึ่งหมายถึงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ความไว้วางใจ และการมีเป้าหมายร่วมกัน พลังทางสังคมกับการพึ่งพาตนเอง พลังทางสังคมที่เกิดจากความสามัคคีช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น หรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากภายนอกอย่างสิ้นเชิง

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และคณะ (2562) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการบริหารงานโดยใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 และหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหาร เปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคล และวิเคราะห์ปัญหา ผ่านการวิจัยแบบผสม (แบบสอบถาม

และสัมภาษณ์เชิงลึก) ผลที่ได้สรุปในระดับการบริหารที่อยู่ในระดับมาก แต่พบปัญหางบประมาณจำกัด และการขาดส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม และการตอบสนองความต้องการ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน รวมถึงเพิ่มการประชาสัมพันธ์เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชนมากขึ้น

ฐากูร หอมกลิ่น (2562) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 302 คน ด้วยเครื่องมือ WHOQOL-BREF-THAI และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลที่ได้สรุปในภาพรวมว่าผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตค่อนข้างดี โดยด้านสิ่งแวดล้อมดีที่สุด รองลงมาคือด้านร่างกาย ความสัมพันธ์ทางสังคม และจิตใจต่ำสุด เนื่องจากความเสื่อมถอยทางร่างกาย และความรู้สึกไร้ค่า ผู้วิจัยเสนอแนะให้ส่งเสริมการศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิต และความเข้มแข็งในการรับมือความยากลำบาก

ภาสกร เรืองรอง และมะยุรีย์ พิทยาเสนีย์ (2563) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องแนวคิดเชิงคำนวณเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมแนวคิดเชิงคำนวณผ่านการเรียนรู้แบบ Coding สำหรับผู้เรียนทุกระดับ ด้วยการทบทวนเอกสาร และเสนอรูปแบบการสอน ผลที่ได้สรุปในความสำคัญของการฝึกวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผล ผ่าน Learning by Doing และ Coding ในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยเสนอแนะให้ครูได้รับการฝึกอบรมแนวคิดเชิงคำนวณก่อน แล้วจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างสิ่งประดิษฐ์แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ส่งเสริมการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

พระครูปรีชาธรรมสถิต (ขึ้นเสียง) และพระประภาส ปณฺณาคโม (2563) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และหาแนวทางประยุกต์ ด้วยการวิจัยผสม (แบบสอบถาม 201 คน + สัมภาษณ์ 5 คน) ผลที่ได้สรุปในระดับการใช้หลักธรรม ที่สูง โดยด้านอารักขสัมปทา (รักษาดี) สูงสุด รองลงมาเป็นกัลยาณมิตตตา และพบความแตกต่างในกลุ่มอายุ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพ สร้างจิตสำนึกการประหยัด และประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร (2563) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย (สุพรรณบุรีและลำปาง) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง และพุทธธรรม ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพ (วิเคราะห์เอกสาร + สัมภาษณ์) ผลที่ได้สรุปในความสำเร็จของชุมชน เช่น บ้านไผ่เง และบ้านแม่กวัก ที่ใช้สังคหวัตถุ 4 และทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 ผ่านบทบาทพระสงฆ์ และวัดเพื่อลดความยากจน และเสริมสามัคคี ผู้วิจัยเสนอแนะให้บูรณาการหลักธรรมกับวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืน

สุชาติ บุษย์ชญานนท์ (2563) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาการบริโภคนิยมในสังคมไทย โดยเน้นหลักปัจจัย 4 เพื่อลดความฟุ่มเฟือย ผ่านการวิจัยเอกสารและวิเคราะห์เนื้อหาผลที่ได้สรุปในหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ โภชเนมัตตัญญุตา และโภควิภาคที่ช่วยบริหารทรัพยากรอย่างมีสติ ลดหนี้ และการแข่งขันวัตถุ ส่งเสริมสามัคคี ผู้วิจัยเสนอแนะให้ประยุกต์การบริโภคอย่างมีสติในชุมชนยากจน เพื่อสร้างวินัยทางการเงิน และความยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สำเนา หมื่นแจ่ม (2563) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อ ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบูรณาการและผลจิตสำนึกในนักเรียน 96 คน ด้วยวิจัยปฏิบัติการ 7 ขั้นตอน ผลที่ได้สรุปในความสำเร็จของกระบวนการเตรียม – ปฏิบัติ - สะท้อน ทำให้คะแนนจิตสำนึกเกิน 75% และผู้มีส่วนร่วมรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมไทลื้อ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้โรงเรียนเป็นฐานถ่ายทอดภูมิปัญญา สร้างศูนย์อัตลักษณ์เพื่อความยั่งยืน

สุนิตย์ เหมนิล (2564) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มประมงดอนแก้ว จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททุนสังคม และวิเคราะห์ปัญหา ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์ 12 คน + สนทนากลุ่ม) ผลที่ได้สรุปในทุนสังคม 4 ด้าน (ภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ ภูมิปัญญา เครือข่าย) แต่พบปัญหาการขาดวัตถุดิบ และช่องทางตลาด ผู้วิจัยเสนอแนะให้เพิ่มเครือข่ายวัตถุดิบ และช่องทางการขาย เพื่อสร้างรายได้ยั่งยืน และเป็นแนวทางให้วิสาหกิจชุมชนอื่น

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (2564) เน้นการใช้วิจัย และนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาท้องถิ่น เช่น การว่างงานจาก COVID-19 สร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยใช้ทรัพยากร และองค์ความรู้ท้องถิ่น ผ่านความร่วมมือระหว่างสมาชิก และหน่วยงาน ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในมิติเศรษฐกิจ (สร้างอาชีพ) สังคม (คุณภาพชีวิต) และสิ่งแวดล้อม (อนุรักษ์) สรุปแนวคิด การพัฒนาชุมชนด้วยวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืน และแก้ปัญหาเชิงพื้นที่

กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ (2565) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเสริมสร้างความสุขแท้ตามแนวมนุษยนิยม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และบูรณาการมโนทัศน์มนุษยนิยม และเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (วิเคราะห์เอกสาร) ผลที่ได้สรุปในหลักพอเพียงที่เน้นทางสายกลาง พึ่งตนเองด้วยเหตุผล และคุณธรรม สร้างความสุขยั่งยืนผ่านสติ และเมตตา (องค์ความรู้ AHAR = WMVW LQD) ผู้วิจัยเสนอแนะให้สร้างความสุขบนฐานผู้อื่นด้วยวิจารณญาณ และวัฒนธรรมการบริโภคที่เหมาะสม

บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2565) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น (กลุ่มทอเสื่อกกบ้านหินร่อง) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

ศึกษาสภาพปัจจุบัน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์ชุมชน/ผู้บริโภค) ผลที่ได้สรุปในปัญหาการออกแบบที่ล้าสมัย และขาดแบรนด์ โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ทันสมัย สร้างอัตลักษณ์จากเสื่อกก ผู้วิจัยเสนอแนะให้ขยายตลาดผ่านบรรจุภัณฑ์ และลายเฉพาะ เพื่อตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์และยั่งยืน

สถาพร แสงสุโพธิ์ (2565) ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้เข้มแข็ง พบว่า การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน และการเสริมทุนชุมชนทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนการเงิน รวมถึงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

พระครูปลัดสัมพันธ์พิพัฒน์ เลขนาวิน และคณะ (2566) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมในการปฏิบัติงานบุคลากรในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และหาแนวทางประยุกต์ ด้วยการวิจัยผสม (แบบสอบถาม 201 คน + สัมภาษณ์ 5 คน) ผลที่ได้สรุปในระดับการใช้หลักธรรมสูง โดยด้านอารักขสัมปทา สูงสุด และพบความแตกต่างในกลุ่มอายุ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพ สร้างจิตสำนึกประหยัด และใช้หลักพอเพียงเพื่อประสิทธิภาพการทำงาน

พงษ์ทอง เฮครอฟท์ และสิรภัทร สิริบรรสพ (2567) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นสูตรอาหารดั้งเดิม และสร้างผลิตภัณฑ์ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์ 30 คนจากชาติพันธุ์ต่าง ๆ) ผลที่ได้สรุปในสูตรอาหารกว่า 20 รายการ (เช่น ปลากราย) และผลิตภัณฑ์ยอดนิยม เช่น ปลาเกลือสมุนไพร ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้สูตรดั้งเดิมดึงดูดนักท่องเที่ยวในนครสวรรค์ เพื่อสร้างรายได้และความยั่งยืน

พระปุญญาพัฒน์ แสงวงค์ดี (2567) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องทุนทางสังคม ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จขององค์กรการเงินชุมชน (CFI) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนสังคม ด้วยการทบทวนงานวิจัย ผลที่ได้สรุปในความสำคัญของเครือข่าย ความไว้วางใจ และความร่วมมือที่ช่วยให้ CFI เข้มแข็ง ผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการปรับตัว ผู้วิจัยเสนอแนะให้เสริมสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ เพื่อเข้าถึงเป้าหมาย และรับมือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

สังข์วาล เสริมแก้ว และคณะ (2567) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และพัฒนาคุณธรรม ด้วยการวิจัยเอกสาร ผลที่ได้สรุปในกัลยาณมิตร 7 (ปิโย ครุ ภาวนีโย ฯลฯ) ที่เน้นมนุษยสัมพันธ์ และการเป็นแบบอย่าง (องค์ความรู้ MBG+7 – MODE) ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้หลักนี้พัฒนาคนให้มีปัญญา และศีลธรรม เพื่อเป็นผู้นำ และแบบอย่างในสังคม

สารนันท์ คำมี และคณะ (2567) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ ปัจจัย และข้อเสนอ ด้วยแบบสอบถาม 396 คน ผลที่ได้สรุปในระดับการดำเนินชีวิตที่มาก โดยปัจจัยหลัก (เครือข่าย การสนับสนุน การรับรู้ การมีส่วนร่วม) อธิบายได้ 81.10% ผู้วิจัยเสนอแนะให้ส่งเสริมความรู้พอเพียง ควบคุมการใช้จ่าย และทำอาชีพเสริมด้วยคุณธรรม

แสงเพชญ์ ศรีนิ่ม และเพิ่มศักดิ์ สุวรรณทัต (2568) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าโดยใช้หลักปรัชญาอิคิไก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการออกแบบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Focus group และวิเคราะห์ 310 ชิ้นงาน) ผลที่ได้สรุปในภาพต้นแบบ 5 (ซามูไร, เกอิชา, นักบวช, ช่างฝีมือ, โชกุน) ที่เชื่อมโยงกับเทรนด์ 2024 ผู้วิจัยเสนอแนะให้ใช้เกณฑ์ Best Practice คัดองค์ประกอบ เพื่อสร้างอัตลักษณ์แบรนด์ที่โดดเด่น และยั่งยืน

จรินทร์ สวนแก้ว และคณะ (2568) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการจัดการ ด้วยแบบสอบถาม 395 คน ผลที่ได้สรุปในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง โดยด้านประเมินสูงสุด และปฏิบัติน้อยสุด ผู้วิจัยเสนอแนะให้เพิ่มการปฏิบัติจริงเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

พระมงคลชัย ธมฺมจาโร (2568) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และประยุกต์หลักพอเพียง ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (วิเคราะห์เอกสาร) ผลที่ได้สรุปในหลักพอเพียงที่เน้นทางสายกลาง และพึ่งตนเอง สร้างภูมิคุ้มกันผ่านการอบรม และวิจารณญาณ ผู้วิจัยเสนอแนะให้พระสงฆ์นำหลักนี้ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ด้วยความเข้าใจ และสามัคคี

พระครูอนุสารนันทสิทธิ์ และคณะ (2568) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ลายฉลุสังกะสีศิลปะไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์/วิเคราะห์เอกสาร) ผลที่ได้สรุปในลายฉลุที่สะท้อนความเชื่อ และวิถีชีวิต ไทใหญ่ ถ่ายทอดผ่านครอบครัว และวัด ผู้วิจัยเสนอแนะให้เชื่อมศรัทธาศาสนากับชุมชน เพื่อรักษา อัตลักษณ์ และความยั่งยืนของวัฒนธรรม

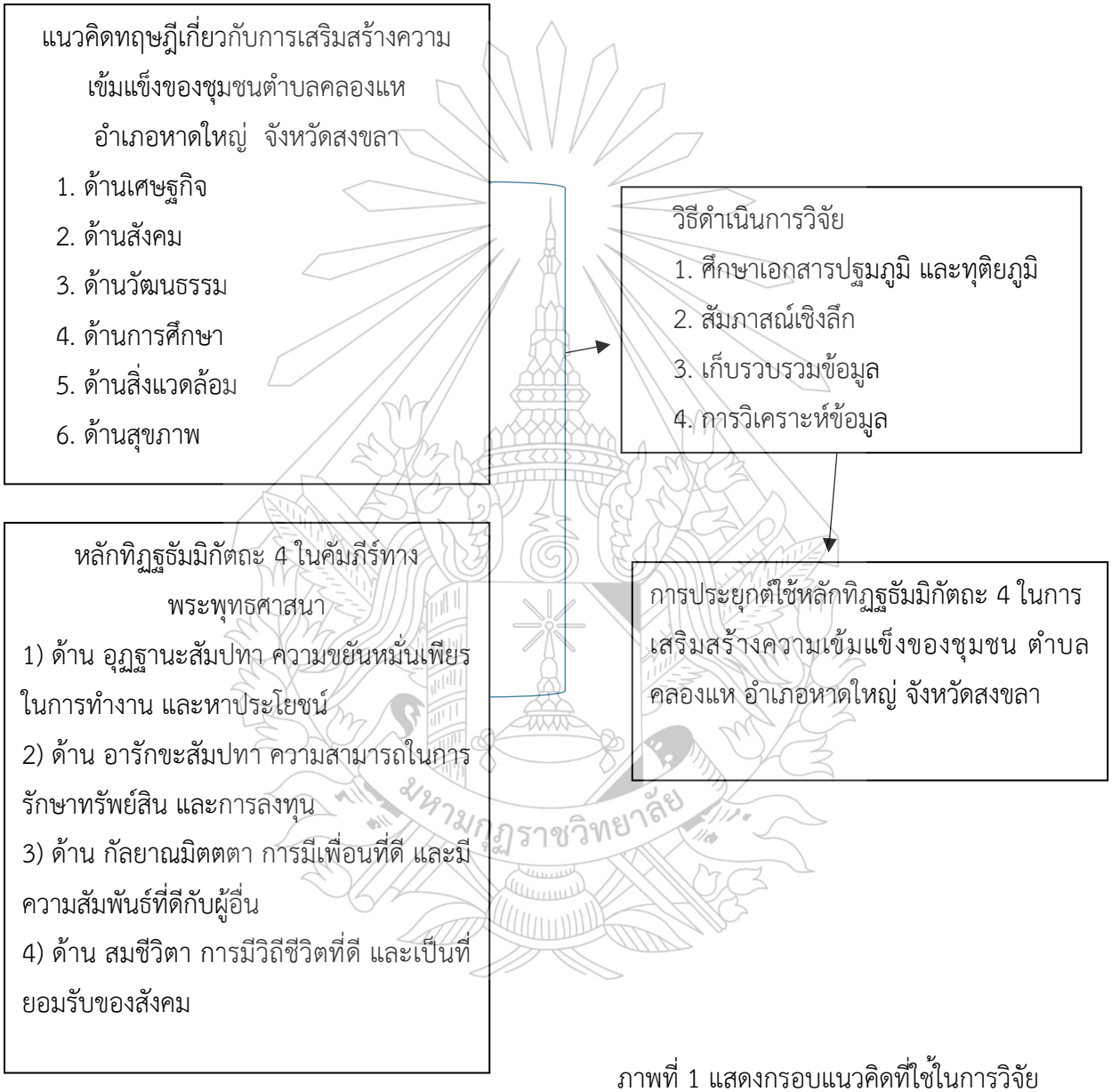
สรุปโดยรวม ประเทศไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาสังคม และเศรษฐกิจที่ซับซ้อนทั้งความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การว่างงาน การใช้จ่ายเกินตัว ปัญหายาเสพติด และความไม่สามัคคีในชุมชน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนถดถอย และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทำให้หลายครัวเรือนขาดความมั่นคงทางการเงินพระพุทธศาสนาเสนอหลักธรรมที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างตรงจุด คือ หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต) อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์สิน และใช้จ่าย

อย่างมีวินัย) กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดีเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง) และสมชีวิตา (การดำรงชีวิตพอเพียงสมฐานะ) หลักธรรมทั้งสี่มิใช่เพียงคำสอนทางศีลธรรม แต่ยังเป็นแนวปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ใช้แก้ปัญหาความยากจน การขาดวินัยทางการเงิน และความแตกแยกในสังคมได้จริงเมื่อประยุกต์หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในระดับชุมชนจะช่วยสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก เช่น การรวมกลุ่มฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ การจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรทางศาสนาเพื่อสร้างเครือข่ายที่ดี และการรณรงค์ให้ชาวบ้านใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อลดปัญหาหนี้สิน งานวิจัย และกรณีศึกษาจากหลายพื้นที่ในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่า การนำหลักธรรมทั้งสี่มาใช้ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ลดปัญหายาเสพติดสร้างความสามัคคี และพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอกมากเกินไปงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยตั้งคำถามว่า แนวคิดทฤษฎีของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่เป็นอย่างไร หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ตามพระพุทธศาสนาถูกอธิบายไว้อย่างไร และเมื่อประยุกต์ใช้กับชุมชนคลองแหแล้วจะเกิดผลอย่างไร งานวิจัยใช้วิธีเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนรวมถึงศึกษาเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิเพื่อหาความเชื่อมโยงและสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม ผลที่คาดว่า จะได้รับคือความเข้าใจทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผ่านการบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ นำไปสู่การสร้างต้นแบบชุมชนเข้มแข็ง และยั่งยืน ซึ่งสามารถต่อยอดไปยังพื้นที่อื่นได้งานวิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะถูกนำเสนอในบทต่อไปเพื่อเป็นพื้นฐานรองรับการวิเคราะห์ และประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในชุมชนต่อไป

มหามกุฏราชวิทยาลัย

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด 6 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ, สังคม, วัฒนธรรม, การศึกษา, สิ่งแวดล้อม และด้านสุขภาพ (UNDP, 2019) ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดังต่อไปนี้

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำความรู้ ทฤษฎี หรือหลักการที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติหรือสถานการณ์จริง เพื่อแก้ปัญหา พัฒนา หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทจากพระสูตร. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประกอบด้วย

อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน และหาประโยชน์

อารักขสัมปทา หมายถึง ความสามารถในการรักษาทรัพย์สิน และการลงทุน

กัลยาณมิตตา หมายถึง การมีเพื่อนที่ดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

สมชีวิตา หมายถึง การมีวิถีชีวิตที่ดี และเป็นที่ยอมรับของสังคม

การเสริมสร้างความเข้มแข็ง หมายถึง การพัฒนาความสามารถความมั่นใจ และศักยภาพของบุคคลหรือชุมชน เพื่อเผชิญความท้าทาย และแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ครอบคลุม 6 ด้าน

ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ส่งเสริมรายได้มั่นคงผ่านการสร้างงาน พัฒนาทักษะอาชีพ และระบบเศรษฐกิจชุมชน เช่น สหกรณ์

ด้านสังคม หมายถึง เสริมความสามัคคี ความไว้วางใจ และความเท่าเทียมในชุมชน ลดความขัดแย้ง

ด้านวัฒนธรรม หมายถึง อนุรักษ์และส่งเสริมมรดกวัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อความสามัคคี และความภาคภูมิใจ

ด้านการศึกษา หมายถึง ส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพ พัฒนาทักษะ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง จัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การปกป้องแหล่งน้ำ และจัดการขยะ

ด้านสุขภาพ หมายถึง ส่งเสริมสุขภาพกายและใจผ่านบริการสุขภาพ การให้ความรู้โภชนาการ และรณรงค์สุขภาพจิต

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนในพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือ

ชุมชนตำบลคลองแห หมายถึง พื้นที่ที่ใช้ในการทำการวิจัย โดยมีกลุ่มประชากรใน ต.คลองแห อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และศาสนา โดยมีวัดคลองแหเป็นศูนย์กลางจิตใจ

บทที่ 2
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งให้ประชาชนมีศักยภาพพึ่งพาตนเอง จัดการปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับทฤษฎีทุนทางสังคมที่เน้นความร่วมมือ ความไว้วางใจ และเครือข่ายชุมชน รวมถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมที่ให้ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจ และจัดการทรัพยากรในพื้นที่ตนเอง ในบริบทตำบลคลองแห ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองใกล้เมืองหาดใหญ่ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และสังคมสร้างทั้งโอกาส และความท้าทาย ชุมชนจึงจำเป็นต้องพัฒนากลไกการรวมพลัง การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง และสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนโดยรวม บทนี้จะนำเสนอแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา ในบริบทของชุมชนตำบลคลองแห และสภาพปัญหาเพื่อเป็นกรอบทฤษฎีในการวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
2.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา
2.4 บริบทของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2.5 สภาพปัญหาของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2.6 สรุป

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ซึ่งในบริบทของตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การพัฒนาจะต้องตอบสนองต่อความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชนบทสู่กึ่งเมือง พร้อมทั้งรักษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาในที่นี้จึงเป็นรากฐานสำคัญในการทำความเข้าใจกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วม ความยั่งยืน และการจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล เพื่อเชื่อมโยงกับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนต่อไป

ส่วนย่อยต่อไปนี้จะสำรวจความหมาย ความสำคัญ หลักการ และเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อวางกรอบสำหรับการวิเคราะห์ในบริบทของชุมชนคลองแห

2.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (2565) แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีสถานะเป็นแผนระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดทำแผนระดับที่ 3 เพื่อให้การดำเนินงานของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องสามารถสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ตามกรอบระยะเวลาที่คาดหวังไว้ได้ โดยพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2561 บัญญัติให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีผลบังคับใช้ถึงวันที่ 30 กันยายน 2565 ส่งผลให้กรอบระยะเวลา 5 ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เริ่มต้น ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2565 ครอบคลุมปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 –2570 ซึ่งเป็นระยะ 5 ปีที่สอง ของยุทธศาสตร์ชาติ 17 วัตถุประสงค์หลักออกมาเป็นเป้าหมายหลัก 5 ประการ ดังนี้

1. การปรับโครงสร้างภาคการผลิต และบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิต และบริการสำคัญให้สามารถตอบโจทย์พัฒนาการของเทคโนโลยี และสังคมยุคใหม่ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นกับห่วงโซ่มูลค่าของภาคการผลิต และบริการเป้าหมาย

2. การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ โดยพัฒนาให้คนไทยมีทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ทั้งทักษะในด้านความรู้ ทักษะทางพฤติกรรม และคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม เตรียมพร้อมกำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาหลักประกัน และความคุ้มครองทางสังคมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิต

3. การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาส และความเป็นธรรม โดยลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงพื้นที่ และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ รวมถึงสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาสให้มีโอกาสในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจ และสังคม

4. การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน โดยปรับปรุงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิต และบริโภคให้มีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหามลพิษสำคัญด้วยวิธีการที่ยั่งยืน และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อมุ่งสู่การปล่อยคาร์บอนเป็นศูนย์ในระยะยาว

5. การเสริมสร้างความสามารถของประเทศไทยในการรับมือการเปลี่ยนแปลง และความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่ โดยการสร้างความพร้อมในการรับมือกับการเป็นสังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยโรคระบาด รวมถึงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และกลไกทางสถาบันให้เอื้อต่อสังคม และเศรษฐกิจดิจิทัล รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้าง และระบบการบริหารงานของ

ภาครัฐให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้อย่างทันการณ์กำหนดหมุดหมายการพัฒนาไว้จำนวน 13 หมุดหมายเพื่อเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน มีเป้าหมาย และทิศทางที่ช่วยในการสนับสนุนการพลิกโฉมประเทศ ที่ครอบคลุม 4 มิติการพัฒนา ได้แก่

มิติที่ 1 ภาคการผลิต และบริการเป้าหมาย

หมุดหมายที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตร และเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าของสินค้าเกษตร และเกษตรแปรรูป โดยอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานของภาคเกษตร และการสนับสนุนบทบาทของผู้ประกอบการเกษตร 18

หมุดหมายที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน โดยยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพิ่มการพึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศ และกระจายรายได้สู่พื้นที่ และบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

หมุดหมายที่ 3 ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก โดยสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเดิมในอุตสาหกรรมยานยนต์สามารถปรับตัวไปสู่การผลิตยานยนต์ไฟฟ้า พร้อมกับการลงทุนเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้า รวมถึงการสร้างปัจจัยสนับสนุนเพื่อให้ผู้ใช้รถยนต์เปลี่ยนมาใช้ยานยนต์ไฟฟ้า

หมุดหมายที่ 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ และสุขภาพมูลค่าสูง มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าจากสินค้า และบริการสุขภาพซึ่งไทยมีความได้เปรียบ รวมถึงการสร้างเสริมขีดความสามารถด้านการวิจัยเทคโนโลยีทางการแพทย์ และสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสุขภาพของคนในประเทศ

หมุดหมายที่ 5 ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุน และยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค เป็นการยกระดับบทบาทของไทยในห่วงโซ่อุปทานของภูมิภาค โดยให้ความสำคัญกับการเป็นศูนย์กลางคมนาคม และโลจิสติกส์ และการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ

หมุดหมายที่ 6 ไทยเป็นศูนย์กลางด้านดิจิทัล และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะของอาเซียน มุ่งเน้นการผลักดันการเติบโตเศรษฐกิจดิจิทัล โดยการสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสม ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน และกฎหมายกฎระเบียบ รวมถึงการสนับสนุนให้อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์เดิมสามารถปรับเปลี่ยนไปสู่อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะที่มีผนวกเทคโนโลยี Internet of Things (IoT) เพื่อให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงหรือส่งข้อมูลถึงกันได้

มิติที่ 2 โอกาสและความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

หมุดหมายที่ 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้ โดยผลักดันการ พัฒนาศักยภาพของ SMEs สู่การเป็นผู้ประกอบการยุคดิจิทัล สามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่มูลค่าโลก และปรับเปลี่ยนการแข่งขันทางการค้าให้เป็นธรรมสำหรับ SMEs

หมุดหมายที่ 8 ไทยมีพื้นที่ และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในเชิงพื้นที่ โดยการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก การสร้างความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน โลจิสติกส์ และดิจิทัล

หมุดหมายที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม โดยการแก้ไขปัญหาความยากจนข้ามรุ่นแบบมุ่งเป้าที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา 19 และความต้องการของครัวเรือนยากจน ทั้งในด้านการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือให้เด็กจากครัวเรือนยากจนได้รับการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจัดความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตแก่คนไทยทุกช่วงวัย

มิติที่ 3 ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียน และสังคมคาร์บอนต่ำ ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรโดยการใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ พร้อมทั้งการนำขยะหรือวัสดุเหลือใช้กลับมาสร้างมูลค่า รวมถึงการเร่งลดก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะในภาคพลังงานและอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกสูง

หมุดหมายที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยง และผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ การสร้างความสามารถในการรับมือกับภัยธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการป้องกันภัยโดยใช้แนวทางธรรมชาติ เช่น การฟื้นฟูป่าต้นน้ำ และการสร้างแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็ก รวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพในการคาดการณ์ และเตือนภัย

มิติที่ 4 ปัจจัยผลักดันการพลิกโฉมประเทศ

หมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต โดยสนับสนุนให้คนทุกช่วงวัยมีโอกาสพัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ อาทิ ทักษะดิจิทัล รวมถึงการผลิตกำลังคนให้ตรงความต้องการของภาคการผลิตเป้าหมาย

หมุดหมายที่ 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน โดยยกระดับภาครัฐให้มีสมรรถนะสูง และคล่องตัว สามารถก้าวสู่การเป็นภาครัฐดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบรวมถึงการยกเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็น และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเป้าหมายการพัฒนา ดังกล่าวข้างต้น มีแผนงานรองรับ ที่สำคัญ คือ แผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง โดยมีสาระสำคัญ คือ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนผ่านเครือข่ายวิสาหกิจ เพื่อสังคม/วิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) และความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) ในแต่ละพื้นที่ เพื่อการสร้างองค์ความรู้ รูปแบบการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของวิสาหกิจในระยะยาว รวมทั้ง

เผยแพร่ความรู้ ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก พร้อม ทั้งประสานงานกับจังหวัดและท้องถิ่น เพื่อการขยายผลจากชุมชนต้นแบบ ให้มีการนำไปใช้ในชุมชน 20 อื่น ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐ ภายใต้ยุทธศาสตร์ ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนลดความเหลื่อมล้ำและสร้างการเติบโตจากภายใน

โดยสรุป จากการศึกษาแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา จนถึงฉบับปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้นั้น ได้ถูกบรรจุ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยมาอย่างยาวนาน แสดงให้เห็นถึงแนวนโยบายของชาติ ที่ต้องการให้รากฐานของประเทศมีความเข้มแข็ง มาจากฐานราก ดังนั้น การให้ความสำคัญ กับการพัฒนาหน่วยพื้นฐานต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนไม่ว่า จะเป็น คน ครอบครัว องค์กร รวมถึงพื้นที่/สภาพแวดล้อม จึงมีความจำเป็น และสำคัญ

2.1.1 ความหมายการพัฒนา

การพัฒนาเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล และชุมชน โดยรวมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ การพัฒนาในมุมมองสมัยใหม่เน้นความยั่งยืน การมีส่วนร่วม และการขยายโอกาสให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตตามศักยภาพของตนเอง เพื่อให้เกิดผลกระทบที่สมดุล และยั่งยืนต่อ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) และตีพิมพ์ใหม่ในปี 2554 นิยามคำว่า การพัฒนาหมายถึง การทำให้เจริญขึ้นหรือดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านความรู้ ความสามารถ สภาพความเป็นอยู่ หรือคุณภาพชีวิต เพื่อให้บุคคลหรือชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าในทุกมิติ เช่น การพัฒนาการศึกษาให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น หรือการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อลดความยากจน การพัฒนาตามนิยามของราชบัณฑิตยสถานสามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความเจริญของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการทรัพยากร และการอนุรักษ์วัฒนธรรม

พระบรมราโชวาท (2517) ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศ และของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) (1987) ได้ให้นิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่ ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งถือเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการ

ยอมรับในระดับสากล และได้กลายเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการวางนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การพัฒนาที่ยั่งยืนตามกรอบของสหประชาชาติเน้นความสมดุลใน สามเสาหลัก ได้แก่

1. เศรษฐกิจ คือ การพัฒนาที่สร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมั่นคง โดยต้องควบคู่ไปกับการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคม

2. สังคม คือ การพัฒนาที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้มีรายได้น้อย ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ

3. สิ่งแวดล้อม คือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษาสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อให้สิ่งแวดล้อมสามารถรองรับความต้องการของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่เสื่อมโทรม

นอกจากนี้ แนวคิดขององค์การสหประชาชาติยังเน้นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาจะไม่สามารถเกิดผลในระยะยาวได้ หากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ และขาดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมร่วมกันดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการผสมผสานระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และเกื้อกูลกัน เพื่อสร้างรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นธรรมสำหรับทั้งคนรุ่นปัจจุบัน และอนาคต

อมาตยา เซน (Amartya Sen) (1999) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอินเดียผู้ได้รับรางวัลโนเบลเศรษฐศาสตร์ ปี ค.ศ. 1998 ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา ผ่านกรอบแนวคิดที่เรียกว่า Capability Approach โดยชี้ว่า การพัฒนาไม่ควรถูกวัดเพียงจากตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) หรือรายได้ต่อหัวเท่านั้น แต่ควรพิจารณาจากอิสรภาพและความสามารถ ของมนุษย์ในการใช้ชีวิตที่มีคุณค่า และความหมาย Sen อธิบายว่า การพัฒนาคือ การขยายอิสรภาพของบุคคล หมายถึงการเพิ่มโอกาสให้คนสามารถ เลือกวิถีชีวิตที่ตนเห็นว่า ดีและมีคุณค่า ดังนั้น หากบุคคลไม่มีเสรีภาพเพียงพอ เช่น ถูกจำกัดการศึกษา ขาดโอกาสด้านสุขภาพ หรือถูกกีดกันทางสังคม แม้ว่า จะมีรายได้สูงก็ไม่อาจเรียกได้ว่า มีการพัฒนาที่แท้จริง องค์ประกอบของเสรีภาพที่ Sen เน้น ได้แก่

1. การเข้าถึงการศึกษา คือ เพราะการศึกษาคือปัจจัยที่เปิดโอกาสให้บุคคลพัฒนาศักยภาพและเลือกเส้นทางชีวิตได้อย่างกว้างขวาง

2. สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี คือ สุขภาพคือพื้นฐานของคุณภาพชีวิต หากไม่มีสุขภาพที่ดี บุคคลจะไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนได้เต็มที่

3. ความเท่าเทียมและสิทธิมนุษยชน คือ การพัฒนาต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ลดความเหลื่อมล้ำและปกป้องสิทธิของทุกคนอย่างเท่าเทียม

4. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น การมีงานทำที่มั่นคง ระบบสวัสดิการ และความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของ Sen ได้เปลี่ยนมุมมองของการพัฒนาจาก การเพิ่มรายได้ มาเป็นการเพิ่มโอกาส และเสรีภาพของมนุษย์ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ที่พัฒนาโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

เบตส์ (Bates) (2024) มองว่า การพัฒนาในระดับชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถ ของชุมชน เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถ จัดการทรัพยากร และแก้ไขปัญหาของตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องพึ่งพิงจากภายนอกมากเกินไป แนวคิดนี้สะท้อนว่าชุมชนไม่ใช่เพียงผู้รับการพัฒนา แต่เป็น เจ้าของการพัฒนา ที่สามารถกำหนดทิศทาง และวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง หัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชน คือ การสร้าง ทุนทางสังคม และทุนมนุษย์ ควบคู่กัน ดังนี้

1. ทุนทางสังคม คือ ประกอบด้วยความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในชุมชน การมีทุนทางสังคมสูงจะเอื้อให้เกิดความสามัคคี และการร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจัดตั้งสหกรณ์ การจัดการกองทุนหมู่บ้าน หรือการร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้การพัฒนามีฐานรากที่มั่นคง และเกิดความยั่งยืน

2. ทุนมนุษย์ คือ การลงทุนในคน เช่น การฝึกอบรมทักษะ การศึกษา และการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนสามารถปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และวิกฤตไม่ว่า จะเป็นวิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤติสิ่งแวดล้อม หรือโรคระบาด การพัฒนาทุนมนุษย์ยังช่วยเสริมศักยภาพของชุมชนในการคิดค้นนวัตกรรมท้องถิ่น และสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง

เมื่อทุนทั้งสองประเภทถูกเสริมสร้าง และพัฒนาอย่างสมดุล จะทำให้ชุมชนมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอก สามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างมีระบบ และยังคงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม และทรัพยากรของตนเองเอาไว้ได้ การพัฒนาชุมชนในลักษณะนี้จึงเป็นการสร้างรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาพรวมของสังคม

สรุป การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้นอย่างรอบด้าน มิใช่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการเพิ่มผลผลิตเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงการเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์ การเปิดโอกาสให้เข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการสังคม รวมทั้งการสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม การพัฒนาที่แท้จริงต้องเป็นกระบวนการที่

ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด การตัดสินใจ ไปจนถึงการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรับผิดชอบร่วมกัน อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล เพื่อไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการดำรงชีวิต การพัฒนาจึงเป็นทั้งการสร้างศักยภาพภายในของบุคคล และชุมชน และการปรับโครงสร้างทางสังคม ให้เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง มีศักดิ์ศรี และยั่งยืน

2.1.2 ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และการสร้างสังคมที่มั่นคงยั่งยืน ในระดับฐานราก ชุมชนถือเป็นกลไกหลักที่สะท้อนถึงศักยภาพของประเทศ เพราะการเปลี่ยนแปลง และความเจริญเติบโตในภาพรวมล้วนเริ่มต้นจากความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาที่แท้จริงมิได้หมายถึงเพียงการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานหรือการส่งเสริมทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาคน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ตลอดจนการรักษาวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่อย่างสมดุล ทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ การพัฒนาชุมชน ไม่ใช่เพียงภารกิจของหน่วยงานรัฐ แต่เป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน และเป็นรากฐานของความก้าวหน้าที่ยั่งยืน ดังนี้

1. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน

อมาตยา เซน (Amartya Sen) (1999) ชี้ว่า การพัฒนาไม่ได้หมายถึงเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่คือ การขยายศักยภาพ และเสรีภาพของมนุษย์ให้สามารถเลือก และใช้ชีวิตตามที่ตนเองเห็นว่า มีคุณค่า การมองเช่นนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้เราเข้าใจว่า การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต้องไม่หยุดอยู่ที่การเพิ่มรายได้หรือสร้างโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องสร้างโอกาส และเสริมขีดความสามารถ ของคนในพื้นที่ด้วย ในเชิงปฏิบัติ ความสำคัญของแนวคิดนี้สะท้อนว่า การพัฒนาชุมชนควรมุ่งสร้างทุนมนุษย์ผ่านการศึกษา และการฝึกอบรม ให้คนมีความรู้ และทักษะเพื่อกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเองได้ รวมถึงการดูแล ด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้คนสามารถใช้ศักยภาพได้เต็มที่ ขณะเดียวกันยังต้องเสริมความเสมอภาค และสิทธิมนุษยชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงทรัพยากร และการตัดสินใจร่วมกันในชุมชน ดังนั้น ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของ Sen อยู่ที่การสร้าง ชุมชนที่เข้มแข็ง และมีอิสระ ซึ่งไม่เพียงแต่พึ่งพาตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นการพัฒนาที่ทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักดิ์ศรี และมีเสรีภาพที่จะเลือกอนาคตของตนเองได้อย่างแท้จริง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2555) กล่าวว่า การพัฒนาที่แท้จริงเริ่มต้นจากการพัฒนาคน เพราะคนคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนตนเองได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น การเข้าถึงการศึกษาอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาสุขภาพให้แข็งแรง และการสร้างรายได้ที่เพียงพอ เป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้คนมีศักยภาพ และความสามารถในการ

ตัดสินใจ รวมทั้งมีพลังในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนการพัฒนาคนตามแนวคิดนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังช่วยสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเมื่อประชาชนมีความรู้ ความสามารถ และทรัพยากรพื้นฐานเพียงพอ พวกเขาจะสามารถร่วมมือกันแก้ไขปัญหาตัดสินใจเรื่องการจัดการทรัพยากร และกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนได้อย่างเป็นอิสระและยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ แนวคิดของ ป.อ. ปยุตฺโต จึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความยั่งยืนในทุกมิติ

2. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

โรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) (2000) อธิบายว่า ทุนทางสังคม คือ ความไว้วางใจ ความร่วมมือ และเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม และชุมชน การมีทุนทางสังคมสูงหมายความว่า ประชาชนในชุมชนสามารถทำงานร่วมกัน แบ่งปันทรัพยากร แลกเปลี่ยนความรู้ และช่วยเหลือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของการพัฒนาชุมชน ทุนทางสังคมช่วยให้เกิด ความร่วมมือ และความเป็นเจ้าของร่วมของโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อชุมชนมีความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน จะสามารถแก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างกลุ่มอาชีพ หรือการจัดตั้งสหกรณ์ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และลดการพึ่งพาภายนอก ดังนั้น การเสริมสร้างทุนทางสังคมจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง ชุมชนที่ยั่งยืน เพราะนอกจากจะช่วยให้เกิดความสามัคคีแล้ว ยังสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2546) วิเคราะห์ชุมชนไทยว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการรวมตัวในลักษณะเครือญาติหรือกลุ่มท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สามารถร่วมมือและแบ่งปันทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผนวกกับแนวคิดของ Robert Putnam ที่ระบุว่า ทุนทางสังคมคือความไว้วางใจ และเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ช่วยให้สังคมเข้มแข็ง จะเห็นว่า การพัฒนาชุมชนที่เน้นการสร้าง และเสริมทุนทางสังคม ทำให้เกิด พลังร่วม ในการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไทยจึงไม่ได้หมายถึงเพียงการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน หรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น แต่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง แก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง และร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

3 การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

แชมเบอร์ส และ คอนเวย์ (Chambers & Conway) (1992) ได้นำเสนอกรอบแนวคิด Sustainable Livelihoods ที่มุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงของวิถีชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มคนจน

ผ่านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องพึ่งพาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนเอง ไม่ใช่พึ่งพาเพียงความช่วยเหลือจากภายนอก แนวคิด Sustainable Livelihoods สอดคล้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และการจัดการทรัพยากรอย่างพอประมาณ เพื่อให้ชุมชนสามารถรับมือกับความเสี่ยง และความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

สุธี ประศาสน์เศรษฐ (2560) ยังชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในประเทศไทย ผ่านโครงการเช่น OTOP หรือ กองทุนหมู่บ้าน เป็นตัวอย่างของการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และความรับผิดชอบในทรัพยากรของชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

4. การรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

โฮลลิ่ง (Holling) (1973) เสนอแนวคิด ความยืดหยุ่น ซึ่งหมายถึงความสามารถของระบบสังคม นิเวศในการฟื้นตัวจากความเปลี่ยนแปลงหรือวิกฤติ และปรับตัวเพื่อรักษาฟังก์ชันและโครงสร้างสำคัญ แนวคิดนี้สะท้อนว่า ชุมชนที่เข้มแข็งไม่เพียงสามารถรับมือกับปัญหา และภัยพิบัติได้เท่านั้น แต่ยังสามารถเรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืน

สุริยา รัตนกุล (2552) ชี้ว่า ทุนวัฒนธรรม เป็นพลังสำคัญของการพัฒนา เพราะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความภาคภูมิใจ และอัตลักษณ์ให้กับชุมชน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไม่เพียงคงความหลากหลายทางชีวภาพ และสังคม แต่ยังสามารถแปลงเป็น ทุนทางเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการสร้างสินค้า OTOP ที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาชุมชน เมื่อผนวกแนวคิด Resilience & Holling เข้ากับทุนวัฒนธรรมของ สุริยา รัตนกุล จะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนไทยอย่างยั่งยืนต้องผสมผสาน ความเข้มแข็งในการฟื้นตัวของระบบชุมชนนิเวศ กับ การใช้ศักยภาพวัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานราก พร้อมรักษาอัตลักษณ์ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนไปพร้อมกัน

5. การสร้างความยั่งยืนทางสังคม

เอลินอร์ ออสตรอม (Elinor Ostrom) (1973) นักเศรษฐศาสตร์การเมืองเจ้าของรางวัลโนเบล ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resources CPRs) ว่าชุมชนมิได้พึ่งพารัฐหรือกลไกตลาดเพียงอย่างเดียว แต่สามารถ สร้างกฎเกณฑ์ กติกา และสถาบันท้องถิ่น เพื่อใช้จัดการทรัพยากรร่วม เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ หรือทุ่งหญ้า อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน Ostrom แสดงให้เห็นว่า หากชุมชนมี ความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน และมีกลไกการตรวจสอบ ลงโทษ และการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรม ก็จะสามารถป้องกันปัญหา การใช้ทรัพยากรเกินขอบเขต ได้ ข้อค้นพบนี้จึงท้าทายแนวคิดเดิมที่เชื่อว่า การจัดการทรัพยากรร่วมจำเป็นต้องพึ่งรัฐหรือเอกชนเสมอไป สำหรับ

ชุมชนไทย แนวคิดของ Ostrom สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่น และ สถาบันชุมชน เช่น คลองชลประทานที่ชาวบ้านร่วมกันดูแล กติกาการใช้ป่าชุมชน หรือระบบการจัดสรรน้ำเพื่อเกษตรกรรมที่ชาวบ้านร่วมกำหนด สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้าง ความเข้มแข็ง และความเป็นเจ้าของร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเวศ วะสี (2543) สรุปว่า ชุมชนเป็นฐานของการพัฒนา เพราะความยั่งยืนเกิดขึ้นเมื่อชุมชนสามารถพึ่งตนเอง และจัดการตนเองได้ ดังนั้น การบูรณาการทั้งทฤษฎีสากล และบริบทไทย แสดงให้เห็นว่า ความยั่งยืนทางสังคมเป็นผลลัพธ์จากการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเข้มแข็งของชุมชน เศรษฐกิจฐานราก และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

สรุป การพัฒนาชุมชนจึงเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการพัฒนาคน และคุณภาพชีวิต ไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านทุนทางสังคมเสริมด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ลงท้ายด้วยการสร้างสถาบันการจัดการตนเองเพื่อความยั่งยืน ทั้งหมดนี้สะท้อนว่า ความสำคัญของการพัฒนาชุมชน คือการสร้างสมดุล และพลังจากภายใน เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง และยั่งยืนของสังคมไทย

2.1.3 หลักสำคัญของการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม เป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างความเจริญทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีหลักสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาคน เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม เนื่องจากมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเป็นทั้งผู้รับ และผู้สร้างการพัฒนา รายงานการพัฒนามนุษย์ของ

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP 2013) ได้ตีพิมพ์ รายงานการพัฒนามนุษย์ฉบับแรกซึ่งเสนอแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า การพัฒนามนุษย์ โดยมีสาระสำคัญว่า การพัฒนาไม่ควรจำกัดอยู่ที่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ก่อนหน้านั้น ความหมายของ การพัฒนา มักถูกวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ GDP หรือรายได้ต่อหัวแต่ UNDP ชี้ให้เห็นว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสะท้อนความเป็นอยู่ที่แท้จริงของประชาชน เพราะอาจเกิดการเติบโตที่ไม่ทั่วถึง คือศรษฐกิจโดยรวมขยายตัว แต่ประชาชนจำนวนมากยังยากจน ขาดโอกาส และไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี เน้นการขยายโอกาส และขีดความสามารถของมนุษย์ การพัฒนามนุษย์ถูกนิยามว่า กระบวนการในการขยายโอกาสและทางเลือกให้มนุษย์ โดยไม่ใช่เพียงให้คนมีรายได้มากขึ้น แต่ต้องทำให้คนมีศักยภาพในการเลือกใช้ชีวิตตามที่เห็นว่า มีคุณค่า เช่น เลือกอาชีพ เลือกวิถีชีวิต และเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเสมอภาค ตัวชี้วัดหลักคือ สุขภาพ การศึกษา และคุณภาพชีวิต UNDP เสนอ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ ที่วัดจาก 3 มิติหลัก ดังนี้

1. สุขภาพ วัดจากอายุคาดเฉลี่ย สะท้อนว่า ประชาชนมีสุขภาวะเพียงพอที่จะดำรงชีวิตยืนยาว

2. การศึกษา วัดจากอัตราการรู้หนังสือ และจำนวนปีการศึกษา สะท้อนถึงโอกาสในการพัฒนาความรู้ และทักษะ

3. มาตรฐานการครองชีพ วัดจากรายได้ต่อหัว ที่ปรับตามกำลังซื้อ

ทั้ง 3 มิตินี้ร่วมกันสะท้อนว่า การพัฒนาที่แท้จริง ต้องทำให้คนมีสุขภาพดี มีการศึกษา และมีชีวิตที่มีคุณค่า ไม่ใช่แค่มีรายได้เพิ่มขึ้น ชีวิตที่มีคุณค่า UNDP ยังเน้นว่า การพัฒนามนุษย์ไม่ใช่เพียงเรื่องตัวเลขหรือสถิติ แต่คือการทำให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสในการเลือกทางเดินชีวิตด้วยตนเอง นี่คือการมอง คนเป็นศูนย์กลาง แทนที่จะมอง เศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543) ได้อธิบายว่า การพัฒนาคนที่สมบูรณ์นั้นมิใช่เพียงการมุ่งเน้นในมิติด้านใดด้านหนึ่ง แต่ต้องเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน ได้แก่ กาย จิตใจ สติปัญญา และศีลธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์ขององค์การระหว่างประเทศอย่างยิ่ง เพราะถือว่า มนุษย์คือศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนากาย หมายถึงการสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ การเข้าถึงบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขที่มีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนมีร่างกายที่แข็งแรงพร้อมต่อการดำรงชีวิต และการทำงาน การพัฒนาจิตใจ คือการสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ จิตสำนึกที่ดี และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม ส่วนการพัฒนาสติปัญญา หมายถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ การศึกษา และการแสวงหาความรู้เพื่อให้คนมีศักยภาพในการคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในขณะที่การพัฒนาศีลธรรมเป็นการวางรากฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งช่วยให้คนสามารถใช้ความรู้และความสามารถในทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การลงทุนในมนุษย์ในมิติดังกล่าวจึงถือเป็นการสร้างทุนมนุษย์ ที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสังคม เช่น การยกระดับคุณภาพการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา ไม่เพียงทำให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ แต่ยังส่งผลให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ การสร้างระบบสาธารณสุขที่เข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึง และมีมาตรฐาน เป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ทำให้คนมีสุขภาวะที่ดี สามารถทำงาน สร้างรายได้ และพัฒนาสังคมได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อการพัฒนาทั้ง 4 มิติสนับสนุนซึ่งกัน และกัน ก็จะนำไปสู่สังคมที่เข้มแข็ง มั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

2. ความเสมอภาค และความเป็นธรรม การพัฒนาสังคมที่แท้จริงต้องลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน

อมาตยา เซน (Amartya Sen) (1999) เน้นว่า การพัฒนาแท้จริงไม่ได้หมายถึงการเพิ่มเพียงรายได้หรือการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่คือการสร้าง เสรีภาพและโอกาส ให้กับคนแต่ละคน เพื่อให้สามารถเลือกวิถีชีวิตที่ตนเห็นว่า มีคุณค่า เสรีภาพในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแค่เสรีภาพทางการเมืองเท่านั้นแต่ครอบคลุมถึงหลายมิติ เช่น

1. เสรีภาพทางเศรษฐกิจ คือ การมีรายได้เพียงพอ และเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำที่สะอาด ที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุข

2. เสรีภาพทางสังคม และการเมือง คือ การเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจในชุมชนหรือประเทศ การมีสิทธิทางกฎหมาย และการมีเสียงในการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อชีวิตตนเอง

3. เสรีภาพทางความรู้ และการศึกษา คือ การเข้าถึงการเรียนรู้ การฝึกอบรม และการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคล

4. เสรีภาพทางสังคม และศีลธรรม คือ การสามารถดำรงชีวิตตามคุณค่าที่ตนยึดถือและได้รับความเคารพจากสังคม

เซน (Sen) ชี้ว่า หากสังคมขาดความเสมอภาค เสรีภาพของบุคคลบางกลุ่มจะถูกจำกัด และผลลัพธ์ของการพัฒนาจะไม่ยั่งยืน เพราะคนบางกลุ่มอาจถูกกีดกันไม่ให้เข้าถึงทรัพยากร โอกาส หรือการมีส่วนร่วมในสังคม ตัวอย่างเช่น หากมีคนจนกลุ่มหนึ่งขาดการเข้าถึงการศึกษาและสาธารณสุข แม้เศรษฐกิจโดยรวมเติบโต แต่กลุ่มคนเหล่านี้จะไม่สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนได้เต็มที่ซ ดังนั้น แนวคิดของ Sen ทำให้เห็นว่า การสร้างความเสมอภาค และลดอุปสรรคต่อเสรีภาพ เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาใด ๆ ที่ไม่เอื้อให้ทุกคนมีโอกาส และเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตที่มีคุณค่า ย่อมไม่สามารถสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนให้สังคมในระยะยาวได้

กรมการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2562) ได้ชี้ชัดว่า การลดความเหลื่อมล้ำเป็นนโยบายหลักของการพัฒนาสังคมในประเทศไทย เพราะความเหลื่อมล้ำถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความเสมอภาค โอกาส และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของรายได้หรือเศรษฐกิจ แต่รวมถึงการเข้าถึงบริการพื้นฐาน โอกาสในการศึกษา สุขภาพ การจ้างงาน และความสามารถในการมีส่วนร่วมทางสังคม แนวทางการดำเนินงานของกรมฯ เน้นการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น

1. ผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้มีระบบสวัสดิการและการดูแลด้านสุขภาพ รวมถึงกิจกรรมสร้างคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในชุมชน

2. คนพิการ จัดให้มีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การศึกษา และโอกาสในการทำงาน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม

3. ผู้มีรายได้น้อย จัดโครงการช่วยเหลือทางสังคม เช่น เงินอุดหนุนรายเดือน สวัสดิการสังคม และโอกาสฝึกอาชีพ เพื่อสร้างความมั่นคง และลดความยากจน

เป้าหมายสำคัญของนโยบายนี้คือ การสร้างสังคมที่ทุกคนมีศักดิ์ศรี และได้รับโอกาสเท่าเทียม ไม่ว่าจะอยู่ในวัยหรือสถานภาพใด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืนทางสังคม เพราะเมื่อทุกคนเข้าถึงทรัพยากร และโอกาสอย่างเท่าเทียม จะทำให้เกิดความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง และเป็นธรรม กล่าวโดยสรุป การลด

ความเหลื่อมล้ำ และการสนับสนุนกลุ่มเปราะบาง เป็นกลไกที่ช่วย สร้างเสรีภาพ และความสามารถในการเลือกชีวิตที่มีคุณค่า ให้กับทุกคนในสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของการพัฒนาสังคม เพราะการพัฒนาที่เกิดจากบนลงล่าง มักไม่สอดคล้องกับบริบทจริงของชุมชน

แชมเบอร์ส (Chambers) (1997) ชี้ว่า การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะการพัฒนาแบบบนลงล่าง มักไม่ตอบสนองต่อความต้องการจริงของชุมชน และอาจสร้างความไม่เหมาะสมหรือเกิดผลลัพธ์ที่ไม่ยั่งยืน การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ประชาชนมีบทบาท ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ได้แก่

1. การคิด ชุมชนมีส่วนร่วมในการระบุปัญหา ความต้องการ หรือโอกาสของตนเอง แทนที่จะรอให้หน่วยงานภายนอกกำหนด

2. การวางแผน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบโครงการ กำหนดวิธีดำเนินงาน และเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

3. การตัดสินใจ การให้เสียง และมีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ และมั่นใจว่ากิจกรรมตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนจริง ๆ

4. การลงมือปฏิบัติ ประชาชนร่วมมือกันดำเนินงานด้วยตนเอง ทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน และเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการปัญหา

ผลลัพธ์สำคัญของการพัฒนาที่มีส่วนร่วม คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรับผิดชอบร่วม เมื่อคนในชุมชนรู้สึกว่า พวกเขามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ พวกเขาจะดูแลรักษาโครงการและทรัพยากรให้ยั่งยืน และสามารถปรับตัวแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเองได้ ตัวอย่างเช่น การจัดการแหล่งน้ำในหมู่บ้าน หรือการพัฒนาอาชีพชุมชน หากประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนโครงการ การตัดสินใจเรื่องวิธีดำเนินงาน และลงมือทำร่วมกัน โครงการนั้นมักจะประสบความสำเร็จ และดำรงอยู่ได้ยาวนานมากกว่าการนำโครงการจากภายนอกไปติดตั้งเพียงอย่างเดียว ดังนั้น แนวคิดของแชมเบอร์ส (Chambers) จึงเน้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนามนุษย์ที่ให้ความสำคัญกับความสามารถของคนในการกำหนดชีวิตตนเอง และเลือกวิถีชีวิตที่มีคุณค่า

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2546) ชี้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนชนบทไทยเกิดจากความร่วมมือและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้นช่วยสร้างความไว้วางใจ ความเอื้อเฟื้อ และความรับผิดชอบร่วมระหว่างสมาชิกในชุมชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในบริบทไทย ได้แก่

1. กองทุนหมู่บ้าน เป็นกลไกทางการเงินที่ชุมชนร่วมกันออมเงิน และบริหารทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมหรือแก้ไขปัญหาในชุมชนเอง เช่น การช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้น้อย หรือการสนับสนุนการศึกษาของเด็ก

2. กลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มทำอาชีพร่วมกัน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มจักสาน หรือกลุ่มหัตถกรรม ช่วยให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแบ่งปันความรู้ และเทคนิคในการประกอบอาชีพ

3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ชุมชนร่วมกันดูแลป่าไม้ แหล่งน้ำ หรือพื้นที่เกษตรกรรม ผ่านการกำหนดกติกา และข้อตกลงร่วม เช่น การแบ่งพื้นที่ทำกิน การควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม สิ่งนี้ช่วยลดความขัดแย้ง และรักษาทรัพยากรให้ยั่งยืนการรวมตัว และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านี้ ช่วยลดการพึ่งพาจากภายนอก เพราะชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากร และแก้ไขปัญหาของตนเองได้ ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และยังช่วยให้เกิดความยั่งยืนของโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพราะชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความรับผิดชอบร่วม กล่าวโดยสรุป แนวคิดของชยันต์ วรรธนะภูติ เน้นว่า ทุนทางสังคม และความร่วมมือภายในชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการพัฒนาชนบทไทยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนามนุษย์แบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทไทย

4. การพึ่งพาตนเอง และการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน หลักการนี้มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถจัดการปัญหา และทรัพยากรด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภายนอกมากเกินไป

เอลินอร์ ออสตรอม (Elinor Ostrom) (1990) เสนอว่า ชุมชนท้องถิ่นสามารถสร้างและกำหนด กติกาของตนเอง เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน แนวคิดนี้แตกต่างจากทฤษฎีเดิมที่เชื่อว่า ทรัพยากรร่วม เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ หรือที่ดิน ต้องถูกควบคุมโดยรัฐหรือถูกทิ้งให้เป็นเสรี เพราะจะเกิดการใช้เกินความจำเป็น และหมดไป ออสตรอม (Ostrom) ชี้ว่า ชุมชนที่มีความสัมพันธ์ แน่นแฟ้น และมีความร่วมมือ สามารถจัดการทรัพยากรของตนเองได้ด้วยวิธีการดังนี้

1. การกำหนดกติกา และข้อบังคับร่วมกัน สมาชิกชุมชนร่วมกันตกลงว่า ทรัพยากรจะใช้ได้อย่างไร ใครมีสิทธิใช้ และต้องปฏิบัติตามกติกาอย่างไร

2. การกำหนดขอบเขต และบทบาทชัดเจน เช่น การแบ่งโซนทำกิน การจำกัดจำนวนการตัดไม้หรือจับสัตว์น้ำ เพื่อให้ทรัพยากรมีความยั่งยืน

3. การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบร่วม สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล ตรวจสอบ และรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากร

4. การแก้ไขปัญหา และการปรับกติกาได้เอง ชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนกติกาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องรอหน่วยงานภายนอก

ตัวอย่างเช่น ชุมชนหมู่บ้านในไทยหลายแห่งจัดการ แหล่งน้ำและป่าไม้ร่วมกัน โดยมีข้อกำหนดว่าแต่ละครัวเรือนสามารถใช้น้ำหรือไม้ได้เพียงจำนวนที่กำหนด และต้องร่วมกันปลูกหรือฟื้นฟูทรัพยากร ทำให้ทรัพยากรยังคงอยู่ และสามารถใช้ประโยชน์ต่อเนื่องได้ แนวคิดของ Ostrom จึงสอนให้เห็นว่า การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของชุมชนในการสร้างกติกา และร่วมมือกัน ทำให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

ประเวศ วะสี (2543) อธิบายว่า การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต้องมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยให้ชุมชนมี อำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเอง และสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น แนวคิดนี้สอดคล้องกับ เศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งเน้นการพึ่งพาตนเองก่อนการพึ่งพาภายนอก และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า จุดสำคัญของแนวคิดนี้ ได้แก่

1. ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนต้องมีความรู้ ความสามารถ และความร่วมมือในการจัดการทรัพยากร และกิจกรรมต่าง ๆ

2. การตัดสินใจโดยชุมชน คือ ชุมชนสามารถกำหนดนโยบาย หรือวิธีการพัฒนาได้เอง ไม่ถูกบังคับหรือพึ่งพาหน่วยงานภายนอกมากเกินไป

3. พึ่งพาตนเองเป็นฐาน คือ การพัฒนาควรเริ่มจากการใช้ทรัพยากร และศักยภาพในท้องถิ่นก่อน ขยายผลไปสู่ความร่วมมือภายนอกเมื่อจำเป็น

4. การรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม คือ การพัฒนาไม่เพียงสร้างรายได้หรือเศรษฐกิจ แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น

ตัวอย่างที่เห็นชัดเจน ชุมชนบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้แนวคิดนี้ในการพัฒนาเศรษฐกิจท่องเที่ยว โดยชุมชนร่วมกันวางแผน และบริหารกิจกรรมท่องเที่ยวเอง เช่น การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ ร้านกาแฟ และกิจกรรมชุมชน ในขณะเดียวกัน ชุมชนยังคง รักษาป่าไม้ แหล่งน้ำ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้การพัฒนามีทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล แนวคิดของประเวศ วะสี จึงสอดคล้องกับแนวทาง การพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน ที่เน้น ความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ และทุนสังคมทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

5. ความยั่งยืน เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคม โดยหมายถึงการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (WCED 1987) กล่าวไว้ในรายงานอนาคตร่วมกันของเรา (Our Common Future) ปี 1987 ได้เสนอแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งถือเป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้มีสาระสำคัญว่า

1. การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน การพัฒนาไม่ควรเพียงเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือสังคมระยะสั้น แต่ต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย การศึกษา และสุขภาพ ของประชาชนในปัจจุบันอย่างเพียงพอ

2. โดยไม่กระทบต่อความสามารถในการตอบสนองของคนรุ่นอนาคต คือ การพัฒนาต้องรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ น้ำ และดิน เพื่อให้คนรุ่นหลังยังสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้ได้อย่างยั่งยืน นั่นหมายถึงการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์

3. การบูรณาการเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม คือ แนวคิดนี้เน้นว่า การพัฒนาที่ดีต้องไม่แยกเศรษฐกิจออกจากสังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ต้องพัฒนาควบคู่กันอย่างสมดุล ตัวอย่างเช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมควรคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และต้องสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชน ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ

ในบริบทไทย การจัดการป่า และแหล่งน้ำ โดยชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้คนรุ่นปัจจุบันสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ทำลายทรัพยากร การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบเกษตรอินทรีย์หรือท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สร้างรายได้ในปัจจุบันแต่ยังรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมสำหรับอนาคต สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนของ WCED คือการสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการปัจจุบันกับความรับผิดชอบต่อคนรุ่นอนาคต เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของไทย และเป็นกรอบสำหรับการวางแผนพัฒนาสังคม และชุมชนให้ยั่งยืน

สุริยา รัตนกุล (2552) ชี้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนควรอาศัยทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการใช้ความรู้ และวิถีชีวิตที่สั่งสมมาในชุมชนให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งช่วยสร้าง ความมั่นคงระยะยาวให้กับสังคม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประเด็นสำคัญของแนวคิดนี้ ได้แก่

1. การใช้ทุนวัฒนธรรม การรักษา และนำประเพณี ศิลปะ ความเชื่อ และวิถีชีวิตดั้งเดิมมาใช้ในการสร้างรายได้หรือกิจกรรมชุมชน เช่น การจัดงานเทศกาลท้องถิ่น การผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประยุกต์ความรู้ และประสบการณ์ท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร เช่น การจัดการป่าไม้ ระบบน้ำ หรือเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถบริหารทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการป่าชุมชนหรือพื้นที่เกษตรแบบยั่งยืน ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยไม่ทำลายธรรมชาติ

4. การสร้างอัตลักษณ์และความเข้มแข็งของชุมชน การรักษาประเพณี และวิถีชีวิตพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน สร้างความภาคภูมิใจ และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ส่งผลให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง และยั่งยืน

ตัวอย่างเชิงปฏิบัติ การจัดการป่าชุมชนโดยใช้วิถีป่าแบบดั้งเดิม เช่น การปลูกป่า และเก็บผลผลิตตามฤดูกาล, การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เช่น การผลิตผ้าทอพื้นเมือง การจัดงานประเพณีประจำปี ซึ่งสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวหรือการตลาดเชิงวัฒนธรรม

สรุป จากทั้ง 5 หลักการ จะเห็นได้ว่า การพัฒนาสังคมมิใช่เพียงการสร้างความเจริญทางวัตถุ แต่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคน ลดความเหลื่อมล้ำ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เสริมสร้างพลังชุมชน และรักษาความสมดุลระยะยาว ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กันและทำให้การพัฒนาสังคมมีความยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

2.1.4 หลักการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่ไปกับการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กล่าวคือ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรายได้ และความเจริญเติบโตของประเทศเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนามนุษย์ในทุกด้าน ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพ การมีงานทำที่มั่นคง และการได้รับบริการสาธารณะที่เท่าเทียม และทั่วถึง

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2524) เน้นว่า การพัฒนาที่แท้จริงไม่ควรจำกัดอยู่ที่การเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการเพิ่มตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) เท่านั้น เพราะการเติบโตเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวมิได้หมายความว่า คนในสังคมทุกกลุ่มจะได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง หากแต่การพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญกับ ความเสมอภาค และการกระจายโอกาสเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการพื้นฐาน และสิทธิในการพัฒนาตนเองได้ ป๋วยเห็นว่า หากการพัฒนาไม่คำนึงถึงมิติด้านสังคม จะยิ่งสร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม เช่น ความยากจน การขาดโอกาสทางการศึกษา และความไม่มั่นคงทางสังคม ดังนั้น การพัฒนาที่ดีจะต้องทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในด้านรายได้ สุขภาพ การศึกษา และความมั่นคงทางสังคม ไปพร้อมกัน แนวคิดนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ การกระจายอำนาจและโอกาส เพราะหากการพัฒนาอยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่กลุ่ม ผลประโยชน์ย่อมไม่ทั่วถึง แต่เมื่อทุกคนในสังคมได้รับโอกาสที่ใกล้เคียงกัน จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์ ความร่วมมือ และความมั่นคงทางสังคมที่ยั่งยืน สรุปได้ว่า ป๋วย อึ๊งภากรณ์ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนา คือ ความก้าวหน้าที่ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม มิใช่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจที่อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2540) อธิบายว่า หัวใจของการพัฒนาสังคมคือการพัฒนาคน เพราะสังคมใดจะเข้มแข็งหรือยั่งยืนได้ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของสมาชิกในสังคมนั้น หากคนในสังคมมีเพียงความรู้และทักษะทางวิชาการ แต่ขาดจิตใจที่ดีและปัญญาที่ถูกต้อง สังคมนั้นก็อาจเผชิญปัญหาความขัดแย้ง การทุจริต หรือการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น การพัฒนาสังคมจึงต้องเริ่มจากการสร้าง ศีลธรรมและคุณธรรม ให้แก่บุคคล เพื่อให้คนมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อเกื้อกูล และรู้จักใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาด้วยวิธีที่ถูกต้อง เมื่อบุคคลมีคุณภาพเช่นนี้แล้ว สังคมโดยรวมก็จะมีความมั่นคง ปรองดอง และสามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน ท่านยังชี้ว่า การพัฒนาสังคมที่เหมาะสมกับบริบทไทยควรตั้งอยู่บน หลักการพึ่งพาตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชน และการรักษาวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ กล่าว คือ การพัฒนาไม่ควรมุ่งแต่ความเจริญทางวัตถุ แต่ต้องคำนึงถึงความเข้มแข็งภายในของชุมชน ความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรม และการสร้างพลังร่วมจากประชาชนทุกภาคส่วน ไม่ใช่ปล่อยให้ภาครัฐหรือกลุ่มทุนเป็นผู้กำหนดทิศทางเพียงฝ่ายเดียว กล่าวโดยสรุป แนวคิดของ ป.อ.ปยุตฺโต ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสังคมไทยต้อง เริ่มที่คน คือ การสร้างคุณธรรมและปัญญา พร้อมกับการเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการรักษาวัฒนธรรม จึงจะนำไปสู่สังคมที่สมดุลและยั่งยืนอย่างแท้จริง

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545) อธิบายว่า การพัฒนาสังคมไม่ใช่เพียงการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการที่ต้องคำนึงถึงความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการสร้างโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานอย่างทั่วถึง เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล การมีงานทำ และการได้รับบริการทางสังคมที่เหมาะสม การเข้าถึงโอกาสเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ เมื่อประชาชนได้รับโอกาสที่เป็นธรรม สังคมย่อมลดความเหลื่อมล้ำ และความขัดแย้ง อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาได้จริง การพัฒนาสังคมในมุมมองนี้จึงมิใช่เพียงนโยบายจากภาครัฐ แต่เป็นการสร้างระบบที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น คนจน ผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเท่าเทียม กล่าวโดยสรุป แนวคิดของอเนก เหล่าธรรมทัศน์ชี้ให้เห็นว่า หัวใจของการพัฒนาสังคม คือ ความเป็นธรรม และการเข้าถึงโอกาส ซึ่งเป็นรากฐานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับประเทศ และระดับชุมชน

สรุป หลักการพัฒนาสังคมมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยไม่แยกส่วนออกจากกัน แต่ต้องพัฒนาอย่างสมดุล และสอดคล้องกับบริบทของประเทศ และชุมชน การพัฒนาที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการสร้างความเจริญทางวัตถุหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับ ความเสมอภาค ความเป็นธรรม การกระจาย

โอกาส และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนานอกจากนี้ การพัฒนาสังคมยังต้องเริ่มจากการ พัฒนาคน ทั้งด้านจิตใจ ปัญญา และคุณธรรม เพื่อให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เมื่อบุคคลเข้มแข็ง สังคมก็จะมั่นคง และยั่งยืน ทั้งนี้ การพัฒนาที่สอดคล้องกับสังคมไทยควรยึดหลัก การพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความสมดุลในระยะยาว

2.1.5 เป้าหมายของการพัฒนาสังคม

พระบรมราโชวาท (2517) เน้นว่า เป้าหมายระยะยาวของการพัฒนาสังคม คือ การสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนของสังคมสังคมที่พัฒนาอย่างแท้จริงต้องเข้มแข็ง สามารถรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการ พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สังคมสามารถพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว ไม่พึ่งพิงเพียงปัจจัยภายนอก และสามารถรักษาความสงบเรียบร้อย ความเป็นธรรม และความมั่นคงของประชาชนทุกกลุ่มได้สรุปได้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคม คือ การสร้างสังคมที่ เข้มแข็ง เสมอภาค และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีศักดิ์ศรี

ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2524) ชี้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคม คือ การกระจายโอกาส และลดความยากจน โดยเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เกื้อกูลกัน เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง มีโอกาสเข้าถึงอาชีพที่เหมาะสม สามารถสร้างรายได้เพียงพอ และมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล แต่ยังเสริมสร้างความสมดุล และความยั่งยืนของสังคมโดยรวม การพัฒนาในลักษณะนี้จึงไม่ใช่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม และมีโอกาสเท่าเทียมสำหรับทุกคน อธิบาย สื่อถึง เป้าหมายของการพัฒนาสังคม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2540) ชี้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคมอยู่ที่การพัฒนาคน และศักยภาพของประชาชนเพราะสังคมใดที่ประชาชนมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และจิตใจที่เข้มแข็ง จะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืน การพัฒนาคนในมิติร่างกาย จิตใจ ปัญญา และคุณธรรม จึงเป็นหัวใจสำคัญ เพราะไม่เพียงช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเอง แต่ยังช่วยสร้างพลังร่วมของชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนและแก้ไขปัญหาสังคมอย่างแท้จริง การเน้นพัฒนาศักยภาพของประชาชนยังสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนที่มีความสามารถ และคุณธรรมจะสามารถจัดการทรัพยากรและปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความมั่นคง สมดุล และยั่งยืนในระยะยาว

สุริยา รัตนกุล (2552) ชี้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาสังคมต้องรวมถึงการธำรงรักษาวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่แท้จริงไม่ควรทำลายทุนทางสังคม และทุนวัฒนธรรม แต่ควรเน้นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และต่อยอดเพื่อให้เกิดคุณค่า ทั้งในแง่อัตลักษณ์ของชุมชนและการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น การจัดการป่าชุมชน หรือการส่งเสริมสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาชุมชน การรักษาทรัพยากร และวัฒนธรรมเช่นนี้ไม่เพียงทำให้ชุมชนคงความเป็นเอกลักษณ์ แต่ยังสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และสังคมควบคู่กัน

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2552) ชี้ให้เห็นว่า เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสังคม คือการสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม โดยมิใช่เพียงการเพิ่มผลผลิต หรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้นไปที่การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการพื้นฐาน และสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สาธารณสุข หรือสวัสดิการต่าง ๆ การพัฒนาสังคมจึงต้องดำเนินไปในทิศทางที่ทำให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของสังคมในระยะยาว

สรุปโดยรวม แนวคิดการพัฒนาสังคมในมุมมองของผู้วิจัยมองว่า การพัฒนาที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน แต่เป็นการยกระดับศักยภาพของคนในชุมชน การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงทรัพยากร บริการพื้นฐาน และสิทธิต่าง ๆ อย่างเสมอภาค รวมถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การคิด การวางแผน จนถึงการปฏิบัติ การพัฒนาชุมชนจึงต้องอาศัยทั้งทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมควบคู่กัน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทุนมนุษย์เป็นรากฐานของการพัฒนา เพราะคนคือศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง หากประชาชนได้รับการศึกษา การฝึกทักษะ การดูแลสุขภาพ และมีรายได้ที่มั่นคง จะสามารถใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนได้ ขณะเดียวกันทุนทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ ความสามัคคี และเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน จะช่วยให้เกิดความร่วมมือในการจัดการทรัพยากร และขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากก็เป็นอีกประเด็นสำคัญ เพราะช่วยสร้างความมั่นคง ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มโอกาสให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน ชุมชนที่เข้มแข็งยังต้องมีความสามารถในการฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงหรือวิกฤติ รวมถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาต่อไป ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาที่ผู้วิจัยมองว่า คือ การสร้างความสมดุลระหว่างการเสริมสร้างศักยภาพภายในของคนกับการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 เป็นแนวทางชี้นำ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนก้าวไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีคุณค่า ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง เป็นกรอบทฤษฎีที่เน้นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการรับมือกับความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ไม่ว่า จะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างชุมชนที่มีความมั่นคง ยืดหยุ่น และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ผสานทฤษฎีการพัฒนามนุษย์ ของ UNDP ซึ่งมุ่งเน้นการขยายโอกาสและเสรีภาพของบุคคล ควบคู่ไปกับทฤษฎีทุนทางสังคม ที่เน้นความสัมพันธ์และความร่วมมือภายในชุมชน รวมถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม ชุมชนเข้มแข็งไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อวิกฤต เช่น ภัยพิบัติ ความยากจน หรือความขัดแย้งทางสังคม แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาเชิงรุกผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวและเติบโตในบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญสำหรับงานวิจัยที่มุ่งศึกษาการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ ดังที่จะนำเสนอในข้อย่อยต่อไป

2.2.1 ความหมายของชุมชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ชุมชน หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ยังได้ขยายความเพิ่มเติมว่า หมายถึง ที่ที่มีคนอาศัยอยู่มาก เช่น ขับรถเข้าเขตชุมชนต้องชะลอความเร็ว องค์ประกอบของชุมชนตามความหมายราชบัณฑิตยสถาน

หมู่ชน/กลุ่มคน เป็นการรวมตัวของคนจำนวนหนึ่ง

สังคมขนาดเล็ก เป็นสังคมที่ไม่ใหญ่จนเกินไป มีลักษณะเฉพาะตัว

อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีพื้นที่ทางกายภาพที่ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกัน

มีผลประโยชน์ร่วมกัน สมาชิกในชุมชนมีความสนใจ กิจกรรม หรือผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

บทวิทยุรายการ รู้ รัก ภาษาไทย (2551) คำว่า ชุม มีความหมายว่า รวมมาจากที่ต่าง ๆ มารวมกัน เช่น ชุมทาง ชุมสายโทรศัพท์ ชุม เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาเขมร ชุม (อ่านว่า จุม) แปลว่า รวม ในภาษาไทยใช้หมายถึง ที่ที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมารวมกันอยู่มาก ๆ ก็ได้ มักใช้กับสิ่งที่ไม่ดี เช่น ชุมโจร หรือใช้เป็นกริยา หมายความว่า มีอยู่มาก เช่น ยุงชุม มดชุม ปลวกชุม ผู้ร้ายชุม โจรชุม แต่เมื่อใช้ว่า ชุมชน จะหมายถึง เขตที่มีคนอยู่มาก เช่น เข้าเขตชุมชนแล้ว ต้องขับรถช้าลงหน่อย นอกจากนี้คำว่า ชุมชน เดิมใช้เป็นคำเรียกเขตหรือบริเวณที่ยังไม่ได้พัฒนาในเมืองใหญ่ มีคนอยู่หนาแน่นแออัด ต่อมาจึงหมายถึงบริเวณที่มีการจัดการดูแลผู้ที่อยู่ในชุมชน มีการจดทะเบียนเป็นทางการเพื่อพัฒนาเขตของตนให้เจริญเข้มแข็ง

พจนานุกรม อ็อกซ์ฟอร์ด (Oxford Advanced Learner's Dictionary) (1994) อธิบายว่า ชุมชน (community) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่หนึ่ง ๆ และมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน โดยมีศรัทธา ความเชื่อ เชื้อชาติ อาชีพ หรือความคิดความสนใจที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะสำคัญคือการเกื้อกูลและการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน อันสะท้อนถึงความผูกพันทางสังคมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือภายในกลุ่ม

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP 2013) ให้ความหมายของ ชุมชนว่าเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของประชาชนโดยสมัครใจ มีลักษณะของการพึ่งพาตนเองและอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน ภายในชุมชนประกอบด้วยองค์กรทั้งในรูปแบบทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มความสนใจ ชมรม วัฒนธรรม ศาสนา ตลอดจนสมาคมที่มีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์หรือการพัฒนาสังคม

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2536) ได้อธิบายความหมายของ ชุมชน ไว้อย่างครอบคลุม โดยเสนอว่าชุมชนสามารถทำความเข้าใจได้ในหลายมิติ มิติแรก คือ ชุมชนในเชิงพื้นที่ และความเป็นธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันในพื้นที่หนึ่ง และพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นเพื่อการดำรงชีวิต ความหมายนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมวิถีชีวิตและการจัดการทรัพยากรของชุมชน อีกมิติหนึ่งคือ ชุมชนในเชิงสังคมวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มที่รวมตัวกันอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับเดียวกัน โดยมีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน และมีวิถีปฏิบัติที่เป็นแบบเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมร่วมกัน ความหมายนี้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในชุมชน กล่าวได้ว่าความหมายของ ชุมชน ตามแนวคิดของชยันต์ วรรธนะภูติ จึงครอบคลุมทั้งมิติด้านกายภาพ และมิติด้านสังคมวัฒนธรรม โดยทั้งสองมิตินี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

จากสองมุมมองนี้ จะเห็นได้ว่า ชุมชน มิได้มีความหมายเพียงการอยู่ร่วมกันในเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยม และการจัดตั้งกลุ่มที่ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น และความยั่งยืนของการอยู่ร่วมกัน

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดชุมชนเข้มแข็งเน้นการพัฒนาจากฐานรากของสังคม โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ความเข้มแข็งนี้ไม่เพียงเกิดจากทรัพยากรหรือโครงสร้างพื้นฐาน แต่มาจากพลังภายใน เช่น ความร่วมมือ ความสามัคคี และความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้รับการขยายความจากนักวิชาการ และหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

พระราชดำรัส (2542) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือน ตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป พระราชดำรัสนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทานเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในระดับบุคคลและชุมชน โดยเน้นการช่วยเหลือประชาชนให้มีอาชีพและฐานะที่ พอกินพอใช้ เป็นขั้นตอนแรก ก่อนขยายสู่การพัฒนาระดับสูงขึ้น ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากวิกฤตภายนอก ในบริบทชุมชนเข้มแข็ง แนวคิดนี้สนับสนุนให้ชุมชนสร้างศักยภาพในการประกอบอาชีพท้องถิ่น เช่น เกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยไม่ต้องพึ่งพิงภายนอกมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนฐานรากให้เข้มแข็ง และยั่งยืน

พลเดช ปิ่นประทีป (2557) ส่งเสริม วัฒนธรรมชุมชน โดยฟื้นฟูผู้นำธรรมชาติ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วม เน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน สรุปแนวคิด การพัฒนาชุมชนผ่านการมีส่วนร่วม และเครือข่ายประชาสังคม เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และยั่งยืน

สมณะโพธิรักษ์ (2559) เน้นมิติศีลธรรม และจิตวิญญาณเป็นฐานในการสร้างชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ทั้งทางวัตถุ และจิตใจ โดยผสมผสานการจัดการทรัพยากร การศึกษา และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาองค์รวม สรุปแนวคิด ชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนบนฐานศีลธรรม และการพัฒนาที่กลมกลืน

เกษม วัฒนชัย (2560) ได้เสนอโมเดลขั้นบันได (บุคคล-ครอบครัว-หมู่บ้าน-ตำบล-อำเภอ-จังหวัด-ประเทศ) เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกัน โดยเน้นความพอประมาณ คุณธรรม และการจัดการตนเอง เช่น ผ่านโครงการพลังชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สรุปแนวคิด การพัฒนาแบบขั้นบันไดจากพลังภายใน เพื่อสร้างชุมชนที่ยั่งยืน และมีความสุข

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2560) อธิบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน 3 ห่วง 2 เงื่อนไข (ความพอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกันที่ดี ความรู้คู่คุณธรรม และความซื่อสัตย์) ชี้ว่า พอเพียงไม่ใช่หยุดนิ่ง แต่เป็นการพัฒนาที่สมดุลกับโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมให้ชุมชนนำสิ่งดีจากภายนอกมาผสมผสานกับฐานท้องถิ่น เช่น เกษตรกรรมหรือธุรกิจชุมชน สรุปแนวคิด การพัฒนาชุมชนที่สมดุล และก้าวหน้าเพื่อพึ่งพาตนเอง และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

ประเวศ วะสี (2543) เสนอว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นฐานการพัฒนาประเทศ โดยใช้ทุนมนุษย์และทุนสังคมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตภายนอก เช่น วิกฤตเศรษฐกิจโลก เน้นการผสมผสานมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง และพัฒนาอย่างยั่งยืน สรุปแนวคิด การพัฒนาชุมชนจากฐานรากด้วยมิติองค์รวม เพื่อสร้างความยั่งยืน และความสามารถในการรับมือวิกฤต

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (2564) เน้นการใช้วิจัย และนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาท้องถิ่น เช่น การว่างงานจาก COVID-19 สร้างชุมชนที่เข้มแข็งโดยใช้ทรัพยากรและองค์ความรู้ท้องถิ่นผ่านความร่วมมือระหว่างสมาชิกและหน่วยงาน ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในมิติเศรษฐกิจ (สร้างอาชีพ) สังคม (คุณภาพชีวิต) และสิ่งแวดล้อม (อนุรักษ์) สรุปแนวคิด การพัฒนาชุมชนด้วยวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืน และแก้ปัญหาเชิงพื้นที่

สรุปโดยรวม แนวคิดชุมชนเข้มแข็งเน้นการพึ่งพาตนเอง การลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผสมผสานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรม ความร่วมมือ และนวัตกรรม เพื่อสร้างชุมชนที่สามารถรับมือวิกฤตและพัฒนาอย่างสมดุลทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตวิญญาณ

2.2.3 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีศักยภาพในการดำรงชีวิต และพัฒนาโดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจ มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เกื้อกูล และช่วยเหลือกันในการจัดการทรัพยากร รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ และยั่งยืน ชุมชนลักษณะนี้จะไม่เพียงพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก แต่สามารถดึงเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ดั้งเดิม และทุนทางสังคมมาใช้เป็นฐานในการพัฒนา ขณะเดียวกันก็มีการเปิดรับความรู้ และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ โดยมีลักษณะสำคัญหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกกระบวนการพัฒนา การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอก การมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน และการมีระบบคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเหนี่ยว สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีพลังภายในในการต้านทานวิกฤต และปรับตัวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และความมั่นคงในระยะยาว

ชยันต์ วรรธนะภูติ (2536) เน้นย้ำถึงรากฐานทางสังคมของชุมชนไทยที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และ การเกื้อกูล ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติไม่ได้หมายถึงเพียงความสัมพันธ์ทางสายเลือดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความผูกพันในชุมชนที่เปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ เช่น การช่วยเหลือกันในงานบุญ งานศพ หรือการทำนาร่วมกัน การเกื้อกูลนี้สะท้อนถึงค่านิยมของความเอื้ออาทร และความรับผิดชอบต่อกันในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้ การแก้ปัญหาและการปรับตัว ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นนี้ช่วยให้ชุมชนมีโครงสร้างทางสังคมที่ยืดหยุ่น สามารถรวมพลังกันเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การจัดการทรัพยากรในชุมชน การรับมือภัยพิบัติ หรือการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น การเข้ามาของความทันสมัยหรือโลกาภิวัตน์ ตัวอย่างใน

บริบท ในชุมชนชนบทไทย การรวมตัวกันเพื่อสร้างฝายน้ำล้นหรือการแบ่งปันแรงงานในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการเกื้อกูลที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2562) กระทรวงฯ ได้ให้ความสำคัญกับ การสร้างความร่วมมือ และความสามัคคี ซึ่งถูกมองว่า เป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานของชยันต์ โดยขยายไปสู่การสร้าง พลังทางสังคม ซึ่งหมายถึงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ความไว้วางใจ และการมีเป้าหมายร่วมกัน พลังทางสังคมกับการพึ่งพาตนเอง พลังทางสังคมที่เกิดจากความสามัคคีช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ชุมชน การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น หรือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากภายนอกอย่างสิ้นเชิง

วสันต์ ปัญญาวุธตระกูล (2563) เน้นว่า ชุมชนเข้มแข็งต้องมีการสร้าง เครือข่ายทั้งภายในและภายนอก เพื่อเสริมพลังทางสังคม เครือข่ายภายใน เช่น กลุ่มอาชีพ (กลุ่มปลูกผักอินทรีย์ กลุ่มทอผ้า) หรือชมรมเยาวชน ซึ่งช่วยให้สมาชิกในชุมชนประสานงาน และแบ่งปันทรัพยากร เช่น การรวมกลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์ในชุมชนชนบท เครือข่ายภายนอก การเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐ (เช่น อบต.) องค์กรพัฒนาเอกชน หรือสถาบันการศึกษา เพื่อเข้าถึงความรู้ เทคโนโลยี หรืองบประมาณ เช่น การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายเหล่านี้เพิ่มศักยภาพในการต่อรองและพัฒนา เช่น การเจรจาขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานรัฐ หรือการเข้าถึงตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนและพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2564) ระบุว่า ชุมชนเข้มแข็งในบริบทไทยมีลักษณะเด่นคือ การพึ่งพาตนเอง และ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การพึ่งพาตนเอง ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนภายนอก การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือการจัดการน้ำโดยชุมชน ซึ่งอาศัยความร่วมมือและความรู้ดั้งเดิมควบคู่กับนวัตกรรมใหม่ ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยี GIS ในการวางแผนใช้ที่ดิน ลักษณะเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนรับมือกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือผลกระทบจากเศรษฐกิจโลก

สรุป ชุมชนเข้มแข็งหมายถึงชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมเป็นรากฐาน พร้อมเปิดรับความรู้และนวัตกรรมใหม่เพื่อปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง สมาชิกมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น เกื้อกูลและร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กรอบของคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นหลักยึด ทำให้ชุมชนมีพลังภายในที่เข้มแข็ง สามารถจัดการทรัพยากร รับมือปัญหา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ความมั่นคง และความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

2.2.4 การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเริ่มจากการเสริมสร้างศักยภาพของคน การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาผู้นำที่มีความสามารถ และการสร้างกลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา นอกจากนี้ยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรภายนอก แต่ไม่ใช่การครอบงำ หากเป็นการเสริมพลังให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในบริบทไทยเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง จัดการปัญหา และพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยอาศัยการสร้างความร่วมมือ เครือข่าย และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในบริบทไทยเน้น 3 ด้านหลัก

1. การสร้างเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอก

วสันต์ ปัญญาวุธตระกูล (2563) เสนอแนวคิด การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายที่แข็งแกร่ง เครือข่ายภายใน การรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ (กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มหัตถกรรม) หรือชมรมเยาวชน เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและการแบ่งปันทรัพยากร เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสนับสนุนการลงทุนในชุมชน เครือข่ายภายนอก การเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐ (เช่น อบต. กรมพัฒนาชุมชน) องค์กรพัฒนาเอกชน หรือสถาบันการศึกษา เพื่อเข้าถึงความรู้ งบประมาณ หรือเทคโนโลยี เช่น การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างเครือข่ายช่วยเพิ่มพลังทางสังคมและศักยภาพในการต่อรอง เช่น การขอสนับสนุนงบประมาณหรือการเข้าถึงตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน

2. การเสริมสร้างความสามัคคี และพลังทางสังคม

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2565) ระบุว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต้องเน้นการสร้างความสามัคคีผ่านกิจกรรมชุมชน เช่น การจัดงานประเพณี หรือการรวมกลุ่มทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชน และเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมยังช่วยสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนา เช่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่

สรุป การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในบริบทไทย มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง จัดการปัญหา และก้าวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางดังกล่าวต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอก ซึ่งช่วยเสริมพลังทางสังคม และเพิ่มโอกาสการเข้าถึงทรัพยากร และความรู้ การส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับนวัตกรรมสมัยใหม่ และการเสริมสร้างความสามัคคีเพื่อก่อให้เกิดพลังทางสังคมผ่านกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การบูรณาการทั้งสามด้านนี้จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.5 องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเป็นเป้าหมายสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพในระดับฐานรากของสังคมไทย เนื่องจากชุมชนที่เข้มแข็งจะสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รับมือกับการเปลี่ยนแปลง และดำเนินการพัฒนาตามวิถีของตนเองได้อย่างยั่งยืน องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งสามารถแบ่งออกเป็นหลายมิติที่สัมพันธ์ และเกื้อหนุนกัน ได้แก่ ความร่วมมือ และความสามัคคีของสมาชิก การมีส่วนร่วม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน การพึ่งพาตนเอง และการจัดการทรัพยากรชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ร่วมกันช่วยเสริมศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทบาทผู้นำ และองค์กรชุมชน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และความสามารถในการประสานงานสนับสนุนสมาชิก และองค์กรชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาเกิดผลอย่างต่อเนื่องการสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนภายนอก การเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ช่วยเสริมทุนทางสังคม และเพิ่มศักยภาพในการจัดการของชุมชน องค์ประกอบเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนและยืนยันจากงานวิจัยหลายชิ้นในประเทศไทย

ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ (2564) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความเข้มแข็งของชุมชนบ้านนาสะอุ้งโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ พบว่า ความสามัคคี ข้อตกลงร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ฐานความร่วมมือ และความเป็นเจ้าของร่วมเป็นปัจจัยสำคัญ

สถาพร แสงสุโพธิ์ (2565) ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้เข้มแข็ง พบว่า การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน และการเสริมทุนชุมชนทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม และทุนการเงิน รวมถึงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

แสน กีรตินวนันท์ และ สิริยา รัตนช่วย (2566) ศึกษากรณีชุมชนเมืองในบริบทสาธารณสุขโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากผู้นำเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร และทุนทางสังคมกับหน่วยงานภายนอก ทำให้เกิดระบบสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิก

สมชัย แสนภูมี (2566) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเชิงเอกสารว่า ด้วยองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งในประเทศไทย ผลสรุปพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นองค์ประกอบหลัก รองลงมาคือผู้นำที่มีศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบการจัดการชุมชน และการสนับสนุนจากภายนอก ซึ่งสะท้อนภาพรวมองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งในบริบทไทยได้อย่างชัดเจน

สรุป นำเมื่องานวิจัยมาพิจารณาร่วมกัน จะเห็นว่า องค์ประกอบสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยความร่วมมือ และความสามัคคีภายในชุมชน การจัดการองค์ความรู้ และทุนชุมชน บทบาทผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และความสามารถในการสร้างเครือข่ายภายนอก รวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมและกติกาชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์ประกอบเหล่านี้ทำงานสอดประสานกัน ช่วยเสริมศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง

2.2.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านที่ทำงานร่วมกันอย่างสมดุล โดยปัจจัยหลักที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละด้านมีลักษณะและบทบาทเฉพาะที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

ทุนมนุษย์ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และสุขภาพของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน การมีสมาชิกที่มีความรู้ และทักษะที่เหมาะสมช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และเครือข่ายในชุมชน ปัจจัยเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี และการร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการสนับสนุนซึ่งกันและกัน และสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

ทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และรากฐานของชุมชน การรักษาและส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจในชุมชน

นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ และองค์กรเอกชน ยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน โดยการให้ความช่วยเหลือทางด้านทรัพยากร การฝึกอบรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ งานวิจัยหลายชิ้นได้ศึกษาปัจจัยเหล่านี้ และพบว่า

ฐากูร หอมกลิ่น (2562) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งในชุมชนชาติพันธุ์ลาวในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผ่านการจัดการความขัดแย้งด้วยหลักเมตตาธรรม 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความไว้วางใจจากการคบมิตรที่ดี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การจัดการทรัพยากรด้วยความโปร่งใส และการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความสามัคคี และส่งเสริมความยั่งยืนทางสังคม และวัฒนธรรมในชุมชน

พฤหัสกัญยา บุญลบ และคณะ (2563) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการปฏิบัติงานของอสม. ในเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ความรู้ด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วมของครัวเรือน และการรณรงค์ที่

ครอบคลุม ช่วยลดช่องว่างการเข้าถึงบริการ ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมและคุณภาพชีวิต เพื่อชุมชนที่ยั่งยืน และพึ่งพาตนเอง

มุขสุดา พูลสวัสดิ์ และคณะ (2563) สรุป แนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ศูนย์เขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจจากทรัพยากรท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างรายได้ ความภาคภูมิใจ และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ส่งเสริมความสามัคคีและเศรษฐกิจชุมชน

สุชาติ บุษย์ชญานนท์ (2563) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการแก้ปัญหาการบริโภคนิยมด้วยหลักพุทธธรรม เช่น ปัจจัย 4 และทิฏฐธัมมิกัตถะ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบริหารทรัพยากรด้วยความพอเพียง วินัยทางการเงิน การคบมิตรที่ดี และความรู้ในการบริโภค สิ่งเหล่านี้ช่วยลดหนี้ และความฟุ่มเฟือย ส่งเสริมความสามัคคี และการพึ่งพาตนเองในชุมชนยากจน

โกสินทร์ เตชะนิยม (2564) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการปรับปรุงการใช้จ่ายสาธารณสุขในประเทศรายได้ปานกลาง และต่ำ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใสในการจัดการงบประมาณ ยุทธศาสตร์สาธารณสุขเชิงป้องกัน การเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งเหล่านี้ช่วยลดการทุจริต ส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพ และสร้างชุมชนที่ยั่งยืน และมีสุขภาพดี

พระโพธิพงศ์ ฐิตโสภโณ (2564) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการประยุกต์พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ จิตอาสา การสนับสนุนความคิดที่ถูกต้อง การเป็นมิตรกับปัญหา และการฝึกสติปัญญา สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี และการแก้ปัญหาด้วยปัญญา ส่งเสริมชุมชนที่มีคุณธรรม และความยืดหยุ่น

พระปุญญาพัฒน์ แสงวงค์ดี (2567) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธศาสนาในชุมชนวัดป่ามัชฌิมาวาส จังหวัดหนองคาย องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การอบรมคุณธรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมวัด การจัดการทรัพยากรด้วยความพอเพียง และเครือข่ายชุมชน สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความสามัคคี คุณภาพชีวิตที่ดี และความยั่งยืนทางจิตใจ และสังคม

พระครูธรรมธร สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฺโน และคณะ (2568) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพุทธธรรมในกรุงเทพฯ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบูรณาการสังคหวัตถุ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชน และการจัดการทรัพยากรการศึกษา สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความรู้ คุณธรรม และความสามัคคี เพื่อชุมชนสงฆ์และประชาชนที่ยั่งยืน

ศุภิกา ประเสริฐพร (2568) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ในจังหวัดขอนแก่น องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของแพลตฟอร์ม ความสะดวกในการใช้งาน ช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย และการมีส่วนร่วมในชุมชนดิจิทัล สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยี และเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

แสงเพชญ์ ศรีนิ่ม และคณะ (2568) สรุปแนวคิดเน้นองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งผ่านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในตำบลหนองขาม จังหวัดชลบุรี องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ช่วยเพิ่มรายได้ ความภาคภูมิใจ และความยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

สรุป ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากปัจจัยหลายด้านที่ทำงานร่วมกันอย่างสมดุล ได้แก่ ทุนมนุษย์ ความรู้ ความสามารถ และสุขภาพของสมาชิกที่ช่วยให้ชุมชนจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ, ทุนทางสังคม ความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และเครือข่ายที่สร้างความร่วมมือ และสามัคคี และ ทุนทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจให้ชุมชน นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภายนอก เช่น นโยบายการอบรม และเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยเสริมศักยภาพให้ชุมชนตอบสนองต่อความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิผล ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการประสานกันของทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม พร้อมการสนับสนุนจากภายนอก ทำให้เกิดความร่วมมือ การพึ่งพาตนเอง และความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

สรุปโดยรวม ในแนวคิดผู้วิจัย ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งมุ่งเน้นการสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถรับมือความท้าทายและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ชุมชนจึงไม่ได้หมายถึงเพียงการอยู่รวมกันทางกายภาพ แต่รวมถึงความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้เกิดความผูกพัน ความร่วมมือ และความสามัคคีภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะเด่นคือ การพึ่งพาตนเอง การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การมีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอก การส่งเสริมบทบาทผู้นำและเยาวชน รวมถึงการสร้างพลังทางสังคมที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนจึงสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และรับมือกับวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเริ่มจากการเสริมศักยภาพคน ส่งเสริมการเรียนรู้และผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายภายใน และภายนอก การพึ่งพาตนเองและจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ตลอดจนการสร้างความสามัคคีและพลังทางสังคมผ่านกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานสอดประสานกัน เสริมศักยภาพให้ชุมชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของ

ชุมชน ได้แก่ ทุนมนุษย์ที่เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ และสุขภาพ ทุนทางสังคมซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และเครือข่ายภายในชุมชน และทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ องค์กรเอกชน การอบรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ยังช่วยเสริมศักยภาพชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นชุมชนเข้มแข็งเกิดจากการผสมผสานระหว่างความร่วมมือภายใน การจัดการทรัพยากร การพึ่งพาตนเอง เครือข่ายภายนอก และทุนในมิติต่าง ๆ ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และพัฒนาตนเองอย่างสมดุล และยั่งยืนในทุกมิติของสังคม

2.3 การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการบูรณาการหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ากับชีวิตชุมชน โดยมุ่งสร้างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน พุทธศาสนาในฐานะศาสนาหลักของสังคมไทย ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคี และความมั่นคงของชุมชนมานานนับพันปี โดยวัด และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าว

2.3.1 ความหมาย และความสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพุทธศาสนา

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการพัฒนาชุมชนโดยมุ่งเน้นการสร้าง คุณธรรม จริยธรรม และปัญญาในระดับบุคคล และกลุ่มเพื่อให้สมาชิกชุมชนสามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสอดคล้อง สันติ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม หลักธรรม เช่น ทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 และกัลยาณมิตตตา เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความคิดที่ถูกต้อง การปฏิบัติที่ดี และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนามีความสำคัญ ดังนี้

1. พัฒนามนุษย์เป็นรากฐานของชุมชน การปลูกฝังทัศนคติ และความเห็นชอบที่ถูกต้องส่งเสริมให้สมาชิกมีวินัย ความรับผิดชอบ และสามารถตัดสินใจอย่างมีปัญญา

2. ส่งเสริมความร่วมมือและความสมานฉันท์ การสร้างมิตรภาพที่ดีและการให้อภัยลดความขัดแย้ง และเพิ่มความร่วมมือระหว่างสมาชิก

3. สร้างชุมชนที่ยั่งยืน หลักธรรมช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกอย่างยั่งยืน

โดยสรุป การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจหรือสังคมเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาผู้คนให้มี คุณธรรมและปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน

2.3.2 หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง

หลักพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ แนวทางที่นำคำสอนในพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง มีความยืดหยุ่นต่อความท้าทาย และจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสมาชิกในมิติต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ หลักธรรมเน้นความสมดุลระหว่างวัตถุ และจิตใจ การสร้างความสามัคคี การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการใช้ชีวิตอย่างมีสติ ในการวิจัยนี้จะใช้ หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นกรอบหลักในการวิจัย พร้อมยกตัวอย่างหลักธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุคใช้ในชีวิต และการดำรงค์ชีวิต เช่น อิทธบาท 4 สาราณียธรรม 6 และ อปริหานิยธรรม 7 มาแสดงไว้ด้วย เพื่อสื่อให้เห็นความสำคัญเชื่อมโยงในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1. หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

1. อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) ส่งเสริมความมุ่งมั่น และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เช่น การจัดการน้ำท่วมหรือพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

2. อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์) เน้นบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเพื่อให้ชุมชนใช้ประโยชน์ได้ระยะยาว

3. กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) ส่งเสริมเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่ดีทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาร่วมกัน

4. สมชีวิตา (การดำรงชีวิตสมควร) เน้นชีวิตมีสติและสมดุล ลดฟุ่มเฟือย ส่งเสริมสุขภาพจิตและความยั่งยืน (อ.อฏฐก. (ไทย) 23/144/256)

2. อิทธบาท 4 (หลักธรรมเพื่อความสำเร็จ) เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจไว้

1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ (ใจชอบก่อนลงมือทำ)

2. วิริยะ ความเพียรพยายาม ไม่ท้อถอย

3. จิตตะ เอาใจใส่ ตั้งใจ มุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ

4. วิมังสา ใคร่ครวญ ใช้ปัญญา พิจารณาให้รู้วิธีแก้ไขและปรับปรุง (อภิ.วิ. (ไทย) 35/505/294)

3. สาราณียธรรม 6 (ธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกันด้วยไมตรี) เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี มีน้ำใจต่อกัน

1. เมตตากายกรรม ทำการด้วยกายที่เป็นมิตร

2. เมตตาวจีกรรม พูดด้วยวาจาที่เป็นมิตร

3. เมตตามโนกรรม คิดด้วยใจที่เป็นมิตร

4. สาธารณโภคิตา แบ่งปันสิ่งของใช้สอยกัน

5. สีลสามัญญตา รักษาศีลเสมอกัน

6. ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นร่วมกันในทางที่ถูกต้อง (ที.ปา (ไทย) 11/422/300)

4 อปริหานิยธรรม 7 (ธรรมไม่ให้เสื่อม หลักความเจริญของหมู่คณะ) เป็นหลักปฏิบัติของชุมชนหรือหมู่คณะ ที่ทำแล้วไม่เสื่อม มีแต่ความก้าวหน้า

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้, ไม่ลบสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามพระวินัย

4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ทั้งในความเป็นผู้ใหญ่และในความรู้ธรรม

5. ไม่ถูกต้องด้วยความกำหนัดในกาม, ไม่หมกมุ่นในความใคร่

6. ตั้งใจอยู่ในเสนาสนะป่า คือชอบความสงัด

7. ตั้งใจอบรมจิตเพื่อความเจริญในสมาธิ (อ.จตุกก. (ไทย) 21/37/45)

สรุป หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความหลากหลาย และลึกซึ้ง โดยมีทั้งหลักที่เน้นการพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกันในสังคม และการธำรงรักษาหมู่คณะให้มั่นคง ในบรรดาหลักธรรมเหล่านี้ ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ถือเป็นกรอบหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา คือ ความขยันหมั่นเพียร อารักขสัมปทา คือ การรู้จักรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ กัลยาณมิตตตา คือ การคบเพื่อนที่ดี และสมชีวิตา คือ การเลี้ยงชีพอย่างพอดี หลักทั้งสี่นี้ไม่เพียงชี้ให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่มั่นคง หากยังเป็นรากฐานที่เชื่อมโยง และสนับสนุนหลักธรรมอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายในทำนองเดียวกัน เช่น การปฏิบัติทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ให้สัมฤทธิผลจำเป็นต้องอาศัย อิทธบาท 4 เป็นพลังขับเคลื่อนภายใน กล่าวคือ อุฏฐานสัมปทาอาศัยฉันทะและวิริยะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความเพียรจริง อารักขสัมปทาเกี่ยวพันกับวิมังสา อันเป็นการใช้ปัญญาพิจารณาเพื่อรักษาสิ่งที่มีค่า ส่วนจิตตะทำให้ผู้ปฏิบัติไม่ละเลยงานที่ตั้งใจไว้ จึงเห็นได้ว่า หากบุคคลมีอิทธบาท 4 ก็สามารถทำให้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 บรรลุผลได้อย่างแท้จริง ในอีกมิติหนึ่ง การดำเนินชีวิตตามทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ย่อมสัมพันธ์กับการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสะท้อนผ่าน สาราณียธรรม 6 โดยเฉพาะกัลยาณมิตตตา ที่ย่อมสอดคล้องกับเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เพราะเพื่อนดีต้องมีความคิด คำพูด และการกระทำที่เกื้อกูลต่อกัน นอกจากนี้ สมชีวิตายังเชื่อมโยงกับสาธารณโภคิตา คือการแบ่งปันสิ่งของใช้สอยอย่างเหมาะสม ย่อมทำให้สังคมเกิดความอบอุ่น และสามัคคี กล่าวได้ว่า สาราณียธรรม 6 ทำให้ประโยชน์ส่วนบุคคลตามทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ขยายผลเป็นประโยชน์ร่วมของหมู่คณะ ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาในระดับสังคม และองค์กร

หลักอปริหานิยธรรม 7 คือ สิ่งที่ทำให้หมู่คณะไม่เสื่อมถอย และเจริญมั่นคง ซึ่งมีความสอดคล้องกับทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 อย่างชัดเจน เช่น อุฏฐานสัมปทาย่อมส่งเสริมการหมั่นประชุม และการทำกิจที่ควรทำอย่างพร้อมเพรียง กัลป์ยาณมิตตตาสนับสนุนการเคารพผู้ใหญ่ และการธำรงความสามัคคี ส่วนสมชีวิตาก็สัมพันธ์กับข้อปฏิบัติในการไม่หมกมุ่นในกาม และการดำรงชีวิตอย่างสงัดเรียบง่าย เมื่อบุคคลในสังคมตั้งอยู่ในทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 อย่างมั่นคง ก็จะทำให้หมู่คณะสามารถรักษาอปริหานิยธรรม 7 ไว้ได้ ส่งผลให้ชุมชน และสังคมไม่เสื่อมถอยแต่กลับพัฒนาอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นกรอบหลักในการดำเนินชีวิตที่ไม่เพียงมุ่งประโยชน์เฉพาะปัจเจกบุคคล หากยังสอดประสานกับอิทธบาท 4 ในการสร้างพลังภายใน สอดคล้องกับสาราณียธรรม 6 ในการอยู่ร่วมกันด้วยไมตรี และขยายผลสู่ความมั่นคงของสังคมตาม อปริหานิยธรรม 7 ดังนั้น การเชื่อมโยง และประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ร่วมกันจึงทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ ทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม

2.3.3 การประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนา

การประยุกต์ใช้หลักหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการพัฒนาชุมชน เป็นแนวทางที่บูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์) กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) และสมชีวิตา (การดำเนินชีวิตสมดุล) ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาการขาดความขยัน การบริหารจัดการทรัพย์สินที่ไม่มีวินัย การคบค้าสมาคมที่ไม่เหมาะสม และการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา การนำหลักธรรมนี้มาใช้ในบริบทท้องถิ่นช่วยสร้างชุมชนที่พึ่งพาตนเองได้ และยั่งยืน โดยอาศัยวัดคลองแหเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่คุณธรรม และส่งเสริมความสามัคคี

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2560) ระบุว่า การพัฒนาชุมชนต้องเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีสติปัญญา และคุณธรรม โดยหลักอุฏฐานสัมปทา และอารักขสัมปทาเป็นรากฐานในการสร้างความขยัน และวินัย ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตฺโต) (2563) เน้นว่า หลักกัลยาณมิตตตาสามารถสร้างความสมานฉันท์ ในชุมชน ซึ่งช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้ง และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี โดยการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในตำบลคลองแหสามารถแบ่งออกเป็นมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) การส่งเสริมความขยันในการประกอบอาชีพเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์จากเกษตรกรรมหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ช่วยให้สมาชิกชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง การจัดอบรมทักษะอาชีพโดยผู้นำชุมชนช่วยแก้ปัญหาการขาดความขยัน และส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรช่วยเพิ่มมูลค่า และรายได้ให้กับชุมชน

2. อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์) การบริหารจัดการทรัพยากร และทรัพย์สินอย่างมีวินัย เป็นสิ่งสำคัญในการลดปัญหาการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย การจัดตั้งกองทุนชุมชน หรือกลุ่มออมทรัพย์ช่วยให้สมาชิกมีวินัยในการออม และการใช้จ่าย การให้ความรู้ด้านการจัดการทางการเงิน เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน สามารถช่วยลดปัญหาหนี้สิน และส่งเสริมความมั่นคงทางการเงิน

3. กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเป็นรากฐานของความสามัคคี ในตำบลคลองแห วัดคลองแหมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรม เช่น งานบุญประเพณี หรือการอบรมศีลธรรม ซึ่งช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก และลดปัญหาการคบค้าสมาคมที่ไม่เหมาะสม การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพหรือแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น การจัดการขยะยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งตามแนวคิดของพระพรหมบัณฑิต

4. สมชีวิตา (การดำเนินชีวิตสมดุล) การรณรงค์ให้สมาชิกชุมชนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงและเหมาะสมกับฐานะช่วยลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และส่งเสริมความสมดุลในวิถีชีวิต ในตำบลคลองแห การจัดอบรมโดยวัดคลองแหเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เช่น การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็น ช่วยให้ชุมชนรักษาความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจ และจิตใจ การประยุกต์ใช้หลักนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับการดำเนินชีวิตที่สมดุล

การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในชุมชนตำบลคลองแหช่วยสร้างความเข้มแข็งโดยการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม และพฤติกรรมที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมกลุ่มอาชีพช่วยแก้ปัญหาการขาดความขยัน การจัดการกองทุนชุมชนช่วยเพิ่มวินัยทางการเงิน การจัดงานบุญที่วัดช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการรณรงค์การใช้จ่ายอย่างพอเพียงช่วยให้ชุมชนดำเนินชีวิตอย่างสมดุล การพัฒนาด้วยแนวทางนี้ไม่เพียงตอบสนองความต้องการของชุมชน แต่ยังช่วยรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง

2.4 บริบทของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนเมืองที่มีความโดดเด่นในฐานะศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของภาคใต้ ด้วยที่ตั้งที่เป็นจุดเชื่อมโยงการคมนาคมและการค้าขาย ตำบลนี้จึงเปี่ยมไปด้วยศักยภาพในการพัฒนา และเติบโตอย่างต่อเนื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากประชากรที่มีทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน สร้างอัตลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ให้กับชุมชน ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ตลาดน้ำคลองแห ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศ นอกจากนี้ การเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอหาดใหญ่ ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจหลักของจังหวัดสงขลา ทำให้

ตำบลคลองแหมีโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ทั้งถนนหนทาง ตลาด และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีศักยภาพสูง ชุมชนตำบลคลองแหยังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะปัญหาการขาดวินัยทางการเงินของสมาชิกในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และการสะสมหนี้สิน รวมถึงการขาดความสามัคคีที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการ และการพัฒนาร่วมกัน การใช้จ่ายที่ขาดการวางแผนทำให้ครัวเรือนจำนวนมากเผชิญปัญหาความมั่นคงทางการเงิน ขณะที่การขาดความสามัคคีทำให้การทำงานร่วมกันในชุมชนขาดพลังและประสิทธิภาพ ความท้าทายเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขผ่านแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การเข้าใจบริบทของชุมชนตำบลคลองแหเป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม และตอบสนองความต้องการของสมาชิก การวิเคราะห์บริบททั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมช่วยให้สามารถระบุจุดแข็ง และจุดอ่อนของชุมชนได้อย่างชัดเจน จุดแข็ง เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และศักยภาพด้านการท่องเที่ยว สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ในทางกลับกัน การจัดการปัญหาการขาดวินัยทางการเงินต้องอาศัยการอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการเงิน และการสร้างจิตสำนึกในการออม ส่วนปัญหาการขาดความสามัคคีสามารถแก้ไขได้ด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เช่น การประชาคมหรือการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งจะช่วยสร้างความไว้วางใจ และความร่วมมือในชุมชน การพัฒนาต้องคำนึงถึงความหลากหลายของสมาชิก เพื่อให้ทุกกลุ่มได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียม การบริหารจัดการที่โปร่งใส และการสื่อสารที่ชัดเจนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาให้สำเร็จ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้หลักการที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เช่น การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวินัย และคุณธรรม สามารถช่วยยกระดับจิตใจของสมาชิกควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม การเข้าใจบริบทของชุมชนตำบลคลองแหจึงไม่เพียงช่วยระบุแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม แต่ยังเป็นรากฐานในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง และยั่งยืนในระยะยาว (สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา 2565)

2.4.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนคลองแห

ในอดีตอันห่างไกลของดินแดนภาคใต้ คลองแหที่ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เริ่มต้นเรื่องราวจากผืนป่ารกครึ้มที่ชาวบ้านเรียกขานว่า โคกนกคุ่ม ซึ่งเป็นจุดที่คลองแหแยกจากคลองเตย และไหลไปบรรจบกับคลองลาน ตำนานเล่าขานถึงการเดินทางอันยาวนานของขบวนแห่ทรัพย์สมบัติจากไทรบุรี กลันตัน และตรังกานู เพื่อนำไปบรรจุในพระบรมสารีริกธาตุที่นครศรีธรรมราช ระหว่างทาง ขบวนนี้ตีฆ้องส่งสัญญาณจนกลายเป็นที่มาของชื่อ คลองฆ้องแห่ ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็น คลองแห ขบวนดังกล่าวค้างแรมในพื้นที่นี้ และทราบว่า พิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเสร็จสิ้น จึงฝังทรัพย์สมบัติไว้เป็นพุทธบูชา พร้อมพิธีกรรมที่เข้มขลังเพื่อให้วิญญาณปกป้อง

สมบัติ เรื่องราวนี้กลายเป็นรากฐานของชุมชนที่มีความผูกพันกับศาสนา และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ชุมชนคลองแหเริ่มก่อตัวอย่างเป็นทางการในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 โดยมีการตั้งวัดคลองฆ้องแห่ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น วัดคลองแห และได้รับการบันทึกจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2380 วัดนี้มีพื้นที่ 31 ไร่ 1 งาน 11 ตารางวา และเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและชุมชนในยุคแรกเริ่ม การตั้งถิ่นฐานของผู้คนเพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการตัดทางรถไฟสายหาดใหญ่ปาดังเบซาร์ ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ซึ่งนำพาความเจริญ และผู้อพยพจากพื้นที่ใกล้เคียงมาสู่คลองแห ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีนหล่อหลอมให้คลองแหมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย สะท้อนผ่านศาสนสถาน และวิถีชีวิต ในด้านการปกครอง ตำบลคลองแหได้รับการจัดตั้งเป็นหน่วยการปกครองอย่างเป็นทางการในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 และพัฒนาสู่การเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลใน พ.ศ. 2538 ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลใน พ.ศ. 2546 และเป็นเทศบาลเมืองคลองแหใน พ.ศ. 2550 ปัจจุบัน ตำบลคลองแหมีพื้นที่ทั้งหมด 24.50 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 15,312 ไร่ แบ่งเป็น 11 หมู่บ้าน รวม 40 ชุมชน สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มสลับเนินสวนยางพารา มีคลองสำคัญ 3 สาย ได้แก่ คลองแห คลองอู่ตะเภา และคลองลาน ซึ่งหล่อเลี้ยงชีวิตและเกษตรกรรมของชุมชน (เทศบาลเมืองคลองแห 2566) ศาสนสถานในตำบลคลองแหสะท้อนความหลากหลายทางศาสนา และวัฒนธรรม วัดที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้แก่ วัดคลองแห และ วัดอัมพวัน ซึ่งเป็นวัดในสังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย วัดคลองแหมีบทบาทเป็นศูนย์กลางชุมชนตั้งแต่อดีต โดยมีการจัดงานประเพณี และกิจกรรมจิตอาสา เช่น การพัฒนาวัดเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ใน พ.ศ. 2565 ส่วนวัดอัมพวันเป็นอีกหนึ่งสถานที่สำคัญที่สนับสนุนกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชน สำหรับศาสนาอิสลามมีมัสยิดกลางจังหวัดสงขลา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองคลองแห เป็นศาสนสถานที่สำคัญ และได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการ มัสยิดนี้เป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิม และมีบทบาทในการส่งเสริมความสามัคคี นอกจากนี้ ยังมีศาลเจ้าจีนที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการ แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชน การพัฒนาของชุมชนคลองแหได้รับอิทธิพลจากความเจริญของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งอยู่ห่างจากคลองแหเพียง 10 กิโลเมตร การคมนาคมที่สะดวกผ่าน ถนนคลองแห – คูเต่าและถนนลพบุรีราเมศวร์ ทำให้คลองแหกลายเป็นชุมชนเมืองที่มีการค้าขาย และการท่องเที่ยวที่คึกคัก โดยเฉพาะ ตลาดน้ำคลองแห ซึ่งก่อตั้งใน พ.ศ. 2556 เป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ผสมผสานการจำหน่ายสินค้าบนเรือ และบนบก สะท้อนวิถีชีวิต และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลาดน้ำแห่งนี้ใช้ภาชนะธรรมชาติ เช่น กะลามะพร้าว และกระบอกไม้ไผ่ และมีการแต่งกายย้อนยุคเพื่อเพิ่มเสน่ห์ นอกจากนี้ ตลาดน้ำยังเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น เช่น ปากน้ำแหลมโพธิ์ และวัดคูเต่า ซึ่งยกระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างไรก็ตาม ความเจริญที่เพิ่มขึ้นนำมาซึ่งความท้าทาย ชุมชนคลองแหเผชิญ

ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่ม และการตื้นเขินของคลอง โครงการบรรเทาอุทกภัย เช่น การปรับปรุงคลองภูมินาถดำริ (คลอง ร.1) ได้ถูกดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหานี้ นอกจากนี้ การขาดวินัยทางการเงิน และความสามัคคีในชุมชนยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารจัดการของเทศบาลเมือง คลองแหจึงมุ่งเน้นการปกครองแบบ ธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหา และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (เทศบาลเมืองคลองแห 2566)

ประวัติความเป็นมาของชุมชนคลองแหเป็นเรื่องราวของการหลอมรวมวัฒนธรรมความศรัทธา และความมุ่งมั่นในการพัฒนา จากจุดเริ่มต้นที่โคกนกคุ่มสู่ชุมชนเมืองที่เต็มไปด้วยศักยภาพ คลองแหยังคงรักษาอัตลักษณ์ และมรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างน่าชื่นชม การพัฒนาในอนาคตต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรม เพื่อสร้างชุมชนที่ยั่งยืน และน่าอยู่สำหรับคนรุ่นต่อไป

2.4.2 ลักษณะทั่วไปของชุมชน

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนเมืองที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การหลอมรวมความหลากหลาย และศักยภาพของชุมชนทำให้คลองแหเป็นตัวอย่างของชุมชนที่มีอัตลักษณ์เข้มแข็งท่ามกลางความท้าทายของการพัฒนาในยุคสมัยใหม่ การอธิบายลักษณะทั่วไปของชุมชนในมิติต่าง ๆ ช่วยให้เข้าใจบริบทและกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมความยั่งยืน และความเข้มแข็งของชุมชน

2.4.2.1 ด้านภูมิศาสตร์

ตำบลคลองแหตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีพิกัดภูมิศาสตร์อยู่ที่ประมาณละติจูด 7.008°N และลองจิจูด 100.474°E ห่างจากตัวเมืองหาดใหญ่ประมาณ 10 กิโลเมตร พื้นที่ทั้งหมดของตำบลครอบคลุม 24.50 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 15,312 ไร่ ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเตี้ย ๆ มีลักษณะเป็นแอ่งรับน้ำในฤดูฝน ซึ่งทำให้บางพื้นที่เสี่ยงต่อน้ำท่วมคลองแห ซึ่งเป็นคลองสายหลักของชุมชน ไหลผ่านใจกลางตำบล โดยเชื่อมต่อกับคลองอู่ตะเภา และคลองลาน สร้างระบบนิเวศที่หล่อเลี้ยงการเกษตร และวิถีชีวิตของชาวบ้าน คลองเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แต่ยังเป็นส่วนสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ตลาดน้ำคลองแห การคมนาคมในตำบลสะดวกสบายด้วยถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นเส้นทางหลวงหลักที่เชื่อมต่อหาดใหญ่กับจังหวัดอื่นในภาคใต้ รวมถึงถนนคลองแห–คูเต่า และถนนลพบุรีราเมศวร์ที่เชื่อมโยงชุมชนภายในตำบล โครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย เช่น ไฟฟ้า ประปา และระบบสื่อสาร รองรับการพัฒนาเป็นชุมชนเมืองที่มีศักยภาพสูง อย่างไรก็ตาม การจัดการน้ำท่วม และการตื้นเขินของคลองยังคงเป็นความ ท้าทายที่ต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่อง (เทศบาลเมืองคลองแห 2567)

2.4.2.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนคลองแหเป็นตัวอย่างของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีประชากรประกอบด้วยชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน ความหลากหลายนี้สะท้อนผ่านวิถีชีวิต อาหารการกิน และประเพณีท้องถิ่น วัดคลองแห ซึ่งก่อตั้งใน พ.ศ. 2380 เป็นศูนย์กลางทางศาสนา และวัฒนธรรมของชาวพุทธ โดยมีบทบาทในการจัดกิจกรรมประเพณี และส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน เช่น งานทำบุญตักบาตร และงานพัฒนาวัดเพื่อเฉลิมพระเกียรติ นอกจากนี้ มัสยิดกลางจังหวัดสงขลา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองคลองแห เป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิม โดยมีการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการกุศลที่ส่งเสริมความสมานฉันท์ ศาลเจ้าจีนในชุมชน แม้ยังไม่ขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการ แต่มีบทบาทในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น งานไหว้เจ้าในเทศกาลตรุษจีน ประเพณี และงานเทศกาลเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมความสามัคคีในชุมชน โดยเฉพาะ งานลอยกระทงที่ตลาดน้ำคลองแหซึ่งจัดขึ้นทุกปีในวันเพ็ญเดือนสิบสอง สะท้อนวิถีชีวิตริมน้ำ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน งานนี้ไม่เพียงดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังเป็นเวทีที่ชาวบ้านร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น การประดิษฐ์กระทง และการแสดงศิลปะพื้นบ้าน การจัดงานประเพณีอื่น ๆ เช่น งานสงกรานต์ และงานประจำปีของวัด และมัสยิด ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และศาสนาต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายด้านสังคม เช่น การขาดความสามัคคีในบางชุมชน ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไขผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการสื่อสารที่ชัดเจน (เทศบาลเมืองคลองแห 2567)

2.4.2.3 ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชนคลองแหขับเคลื่อนด้วยสามเสาหลัก ได้แก่ การค้า การท่องเที่ยว และการเกษตร ซึ่งสะท้อนศักยภาพของชุมชนเมืองที่เชื่อมโยงกับเมืองหาดใหญ่ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้สำคัญ โดยมี ตลาดน้ำคลองแห ซึ่งก่อตั้งใน พ.ศ. 2556 เป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศ ตลาดน้ำแห่งนี้ผสมผสานการค้าขายบนเรือ และบนบก โดยมีสินค้าท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์ OTOP รวมถึงการใช้ภาชนะจากวัสดุธรรมชาติ เช่น กะลามะพร้าว และกระบอกไม้ไผ่ เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม การแต่งกายย้อนยุคของพ่อค้าแม่ค้าเพิ่มเสน่ห์ให้กับตลาดน้ำ สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวอื่น เช่น ปากน้ำแหลมโพธิ์ และวัดคูเต่า ยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น การค้าในชุมชนคลองแหเติบโตจากทำเลที่ตั้งใกล้เมืองหาดใหญ่ และถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก ตลาดชุมชน และร้านค้าปลีกในตำบลเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้า และบริการ โดยมีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การเกษตร เป็นอาชีพเสริมที่สำคัญ โดยเฉพาะการปลูกยางพารา และผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด และเงาะ ซึ่งพืชเหล่านี้เติบโตได้ดีในสภาพดิน และภูมิอากาศของคลอง

แห อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของชุมชนเผชิญปัญหาการขาดวินัยทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งนำไปสู่การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และหนี้สิน การพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องเน้นการอบรมทักษะการเงิน และการส่งเสริมกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อเพิ่มความมั่นคงให้กับสมาชิก (เทศบาลเมืองคลองแห 2567)

สรุป ลักษณะทั่วไปของชุมชนคลองแหสะท้อนถึงชุมชนเมืองที่มีศักยภาพสูงในด้านภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การมีที่ตั้งใกล้เมืองหาดใหญ่ และโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย สนับสนุนการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้า และการท่องเที่ยว ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และประเพณี เช่น งานลอยกระทงที่ตลาดน้ำคลองแห สร้างความสามัคคี และอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่ง เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยการท่องเที่ยว การค้า และการเกษตร เป็นรากฐานของความเจริญ อย่างไรก็ตาม ความท้าทาย เช่น น้ำท่วม การขาดวินัยทางการเงิน และการขาดความสามัคคี ต้องได้รับการแก้ไขผ่านการบริหารจัดการที่โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และยั่งยืนในระยะยาว

2.4.3 ศักยภาพของชุมชนตำบลคลองแห

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนเมืองที่มีศักยภาพโดดเด่นในหลายมิติ ทั้งด้านการท่องเที่ยว โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ ศักยภาพเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน และตอบสนองความต้องการของสมาชิก และนักท่องเที่ยว การอยู่ใกล้เมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้ ผนวกกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ ทำให้ตำบลคลองแหมีโอกาสเติบโตเป็นชุมชนตัวอย่างที่มีทั้งความเจริญทางวัตถุและความเข้มแข็งทางสังคม การวิเคราะห์ศักยภาพในมิติต่างๆ ช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม และยั่งยืน(เทศบาลเมืองคลองแห 2567)

2.4.3.1 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

ตำบลคลองแหมีชื่อเสียงในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะตลาดน้ำคลองแห ซึ่งก่อตั้งใน พ.ศ. 2556 และได้รับการยอมรับว่า เป็นตลาดน้ำเชิงวัฒนธรรมแห่งแรกของภาคใต้ ตลาดน้ำแห่งนี้ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศด้วยการผสมผสานการค้าขายบนเรือและบนบก สินค้าท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ OTOP และงานหัตถกรรม สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน การใช้ภาชนะจากวัสดุธรรมชาติ เช่น กะลามะพร้าว และกระบอกไม้ไผ่ รวมถึงการแต่งกายย้อนยุคของพ่อค้าแม่ค้า เพิ่มเสน่ห์และความเป็นเอกลักษณ์ให้กับตลาดน้ำ นอกจากนี้ ตลาดน้ำคลองแหยังเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่ เช่น ปากน้ำแหลมโพธิ์ และวัดคูเต่า ซึ่งช่วยยกระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยว งานประเพณี เช่น งานลอยกระทงที่ตลาดน้ำยังเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดงานเทศกาลที่ผสมผสานประเพณีของทุกศาสนา ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นจุดขายที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก (สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา 2565)

2.4.3.2 ศักยภาพด้านโครงสร้างทางสังคม และเศรษฐกิจ

ชุมชนตำบลคลองแหมีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็งผ่านการจัดตั้ง กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้รับการยอมรับจากมูลนิธิชุมชนสงขลาว่า มีความเข้มแข็ง และสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มออมทรัพย์ช่วยส่งเสริมวินัยทางการเงินและลดปัญหาหนี้สิน โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และตัดสินใจ ซึ่งนำไปสู่ความสามัคคี และความไว้วางใจในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน และงานหัตถกรรมสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือน และเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การแปรรูปผลไม้ และผลิตภัณฑ์จากยางพารา การอยู่ใกล้เมืองหาดใหญ่ ซึ่งห่างเพียง 10 กิโลเมตร ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และศูนย์การค้า ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิก โรงเรียนในพื้นที่ เช่น โรงเรียนวัดคลองแห และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ช่วยให้ชุมชนมีทรัพยากรด้านการศึกษา และสาธารณสุขที่เพียงพอ การเข้าถึงถนนเพชรเกษมและถนนสายรอง เช่น ถนนคลองแห–คูเต่า ยังสนับสนุนการค้าขาย และการเคลื่อนย้ายสินค้าไปยังเมืองหาดใหญ่ และจังหวัดใกล้เคียง ศักยภาพเหล่านี้ทำให้ชุมชนคลองแหสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจย่อยที่มีความเชื่อมโยงกับเมืองใหญ่ (สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา 2565)

2.4.3.3 ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนตำบลคลองแห โดยเฉพาะ คลองแห ซึ่งเป็นคลองสายหลักที่ไหลผ่านใจกลางตำบล มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คลองแหไม่เพียงเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เช่น การปลูกยางพารา และผลไม้ แต่ยังเป็นจุดเด่นของวิถีชีวิตริมน้ำที่สามารถพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืน เช่น การล่องเรือชมธรรมชาติหรือการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินสวนยางพารา สนับสนุนการเกษตรที่มีมูลค่าสูง เช่น การปลูกทุเรียน มังคุด และเงาะ ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ การมีคลองสายรอง เช่น คลองอู่ตะเภาและคลองลาน ยังช่วยเสริมระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติหรือกิจกรรมตกปลาแบบพื้นบ้าน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงปัญหาการตื้นเขินของคลองและน้ำท่วมในฤดูฝน ซึ่งต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น การขุดลอกคลอง และการสร้างระบบระบายน้ำ (สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ 2567)

สรุป ศักยภาพของชุมชนตำบลคลองแหครอบคลุมด้านการท่องเที่ยว โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ ตลาดน้ำคลองแหเป็นจุดแข็งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วย

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการค้าขายที่ยั่งยืน กลุ่มออมทรัพย์ และวิสาหกิจชุมชนช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และความสามัคคี การอยู่ใกล้เมืองหาดใหญ่ทำให้ชุมชนเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย เช่น โรงเรียน และโรงพยาบาล ซึ่งยกระดับคุณภาพชีวิต คลองแห และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเกษตรที่มีมูลค่าสูง การพัฒนาศักยภาพเหล่านี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่โปร่งใส การมีส่วนร่วมของชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนคลองแหเติบโตอย่างยั่งยืน และกลายเป็นต้นแบบของชุมชนเมืองที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.5 สภาพปัญหาของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กำลังเผชิญกับสภาพปัญหาที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการค้าภาคใต้ตอนล่าง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดความท้าทายใน 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และสุขภาพ โดยแต่ละด้านมีความเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ และเศรษฐกิจท้องถิ่น หรือความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อาจนำไปสู่การละเลยวัฒนธรรมชุมชน การทำความเข้าใจปัญหาเหล่านี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแนวทางการแก้ไขอย่างเหมาะสม และยั่งยืน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ การคบมิตรที่ดี และการดำรงชีวิตสมควร มาเป็นกรอบในการแก้ปัญหา เช่น การรักษาทรัพย์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร และวัฒนธรรม และการดำรงชีวิตสมควรเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต และคุณภาพชีวิตของประชาชน อันจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนตำบลคลองแหได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2.5.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจจากผลของการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้า และการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่าง ปัญหาหลัก ได้แก่ รายได้ต่ำจากการค้าขายรายย่อย ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจจากการแข่งขันกับตลาด และแหล่งท่องเที่ยวในเมืองหาดใหญ่ และการขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เต็มศักยภาพ ตลาดน้ำคลองแหแม้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง แต่รายได้ของผู้ประกอบการยังไม่มั่นคง เนื่องจากเปิดบริการเพียงบางวัน ขาดการสนับสนุนด้านการตลาด และทักษะการบริหารจัดการ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยว (จังหวัดสงขลา 2565) นอกจากนี้ การเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเกษตรพอเพียงสู่การค้าขายสมัยใหม่ แม้สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ก็ทำให้ชุมชนเสี่ยงต่อการสูญเสียความมั่นคงทางอาหาร และพลาดโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่ม หากไม่มีการบูรณา

การระหว่างการเกษตร และการท่องเที่ยว อีกทั้งการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ยังทำให้ต้นทุนการดำรงชีวิตสูงขึ้น เช่น ค่าที่ดิน และค่าสินค้า ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนที่พึ่งพาการค้าขาย และเกษตรกรรม ปัญหาเหล่านี้ยังรุนแรงมากขึ้นเมื่อเผชิญกับภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ที่ส่งผลโดยตรงต่อรายได้ของครัวเรือน (โครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 2567)

สรุป ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบปัญหาเศรษฐกิจจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ทำให้รายได้จากการค้าขายรายย่อยและการท่องเที่ยวยังไม่มั่นคง โดยเฉพาะตลาดน้ำคลองแหที่ขาดการพัฒนาและการบริหารจัดการที่เหมาะสม ขณะเดียวกันการเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเกษตรพอเพียงสู่การค้าสมัยใหม่แม้สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ก็ทำให้เสี่ยงต่อการสูญเสียความมั่นคงทางอาหาร อีกทั้งต้นทุนการดำรงชีวิตที่สูงขึ้นและปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ยิ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ และความมั่นคงของครัวเรือนในชุมชน

2.5.2 ปัญหาด้านสังคม

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญกับปัญหาด้านสังคมที่ซับซ้อนจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการค้าของภาคใต้ตอนล่าง ปัญหาหลัก ได้แก่ การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน และแรงงานอพยพ ความขาดแคลนความสามัคคีอันเนื่องมาจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และความขัดแย้งทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และโครงสร้างชุมชน หนึ่งในปัญหาสังคมที่สำคัญคือ การแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และแรงงานอพยพ ซึ่งเกิดจากความใกล้ชิดกับเมืองหาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางการค้า และการเคลื่อนย้ายของประชากร ทำให้ชุมชนคลองแหกลายเป็นจุดผ่านของแรงงานอพยพบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หรือค้ายาเสพติด ในกลุ่มเยาวชน การขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ และการดูแลจากครอบครัวที่ทำงานในเมือง ส่งผลให้เยาวชนบางส่วนมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การทดลองใช้ยาเสพติด ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพกาย และจิตใจ และเพิ่มความเสี่ยงต่ออาชญากรรม และความไม่ปลอดภัยในชุมชน อีกประเด็นสำคัญ คือ ความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วยชาวไทยพุทธ และมุสลิม แม้เป็นจุดแข็งในการอยู่ร่วมกัน แต่ความแตกต่างทางความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตบางครั้งทำให้เกิดความไม่เข้าใจ และความสามัคคีลดลง โดยเฉพาะเมื่อมีแรงงานอพยพจากพื้นที่อื่นเข้ามาเพิ่มเติม เช่น ความแตกต่างในการจัดงานประเพณี การใช้พื้นที่สาธารณะ หรือการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน อาจทำให้เกิดความตึงเครียดในบางช่วงเวลา นอกจากนี้การพัฒนาพื้นที่เพื่อการพาณิชย์ และการเพิ่มขึ้นของประชากรจากภายนอก ส่งผลให้เกิด ความขัดแย้งทางสังคม และการขาดระเบียบชุมชน เช่น การใช้ที่ดิน การจัดการน้ำท่วม การจัดการขยะ และการใช้พื้นที่สาธารณะที่ไม่เป็นระบบ อีกทั้งการที่สมาชิกบางส่วนย้ายไปทำงานในเมือง ทำให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนลดลง ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา 2568)

สรุป ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญปัญหาสังคมจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ทั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนและแรงงานอพยพ การขาดความสามัคคีจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและโครงสร้างชุมชน ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยงต่ออาชญากรรม ความไม่ปลอดภัย และการลดลงของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ซึ่งกระทบต่อความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของชุมชนโดยรวม

2.5.3 ปัญหาด้านวัฒนธรรม

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญกับปัญหาด้านวัฒนธรรมที่เกิดจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการค้าของภาคใต้ตอนล่าง การพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็วส่งผลให้ประเพณีพื้นบ้านค่อย ๆ สูญหาย เช่น งานบุญสารทเดือนสิบ การรำมโนราห์ และการทำอาหารพื้นบ้านอย่างข้าวยำปักษ์ใต้ และห่อหมก ซึ่งเคยเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสมาชิก โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่หันไปประกอบอาชีพในเมือง หรือยอมรับวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น การใช้เทคโนโลยี และสื่อดิจิทัล ส่งผลให้เยาวชนขาดความผูกพันกับรากเหง้าวัฒนธรรมท้องถิ่น การขาดแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่เพียงพอ เช่น การจัดอบรมการทำอาหารพื้นบ้าน งานฝีมือ หรือการรำมโนราห์ ยังทำให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณีค่อย ๆ เลือนหาย และความพยายามฟื้นฟูวัฒนธรรมยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มวัยในชุมชนปัญหาด้านวัฒนธรรมนี้เชื่อมโยงกับมิติอื่น ๆ เช่น ด้านสังคม และการศึกษา ส่งผลต่อความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของชุมชน (กระทรวงวัฒนธรรม 2567)

สรุป ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบปัญหาด้านวัฒนธรรมจากการขยายตัวของเมือง ทำให้ประเพณี และอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น งานบุญสารทเดือนสิบ การรำมโนราห์ และอาหารพื้นบ้าน ค่อย ๆ สูญหาย คนรุ่นใหม่หันไปสู่วัฒนธรรมสมัยนิยม และขาดความผูกพันกับรากเหง้า ขณะที่แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้ความพยายามฟื้นฟูยังไม่ทั่วถึง และกระทบต่อความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของชุมชน

2.5.4 ปัญหาด้านการศึกษา

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญกับปัญหาด้านการศึกษาที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการศึกษาของภาคใต้ตอนล่าง ความท้าทายหลัก ได้แก่ การขาดศูนย์เรียนรู้ด้านทักษะอาชีพ และวัฒนธรรม การเข้าถึงสถานศึกษาในเมืองหาดใหญ่ที่จำกัดเนื่องจากข้อจำกัดด้านการเดินทาง และเศรษฐกิจ และการขาดโปรแกรมการศึกษาตลอดชีวิตที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ชุมชนคลองแหมีศักยภาพด้านการศึกษา เช่น วัดคลองแห และวัดแก้วสว่างวนารามที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ แต่การขาดศูนย์เรียนรู้ที่เป็นระบบ ทำให้สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน และผู้ใหญ่ ขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะอาชีพ เช่น

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีในการค้าขายออนไลน์ และการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เช่น การรำมโนราห์ หรือการทำอาหารพื้นบ้าน ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงสถานศึกษาในเมืองหาดใหญ่ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ และทักษะของเยาวชน การเดินทางต้องพึ่งพารถโดยสารหรือรถยนต์ส่วนตัว และค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา และอุปกรณ์เรียนเป็นอุปสรรคสำหรับครัวเรือนรายได้น้อย นอกจากนี้ การขาดโปรแกรมการศึกษาตลอดชีวิตทำให้ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (จังหวัดสงขลา 2565)

สรุป ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญปัญหาด้านการศึกษา ทั้งการขาดศูนย์เรียนรู้ด้านอาชีพและวัฒนธรรม การเข้าถึงสถานศึกษาในเมืองที่จำกัดจากข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและการเดินทาง และการขาดโปรแกรมการศึกษาตลอดชีวิต แม้มีศักยภาพจากวัดและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน แต่ยังไม่เป็นระบบ ทำให้เยาวชนและผู้ใหญ่ขาดโอกาสพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปรับตัว และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.5.5 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการค้าของภาคใต้ตอนล่าง ปัญหาหลักได้แก่ น้ำท่วมขังจากระบบระบายน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ คลองตื้นเขิน ขยะจากชุมชนใกล้เคียง น้ำเสีย และการเสื่อมโทรมของดินจากการขยายเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพ และความยั่งยืนของชุมชน ชุมชนคลองแหตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มที่มีลำน้ำสำคัญ เช่น คลองแห คลองอู่ตะเภา และคลองลาน ทำให้พื้นที่นี้เสี่ยงต่อน้ำท่วมในฤดูฝน ระบบระบายน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน และที่อยู่อาศัย ซึ่งขัดขวางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ นอกจากนี้ คลองแห และคลองสาขาต่าง ๆ มีสภาพตื้นเขินจากตะกอน และขยะ ลดความสามารถในการระบายน้ำ และทำให้น้ำท่วมขังในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะหมู่บ้านใกล้คลอง น้ำท่วมขังไม่เพียงส่งผลต่อการสัญจร และการค้าขาย เช่น ตลาดน้ำคลองแห แต่ยังก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ เช่น โรคติดต่อจากน้ำสกปรก (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา 2565) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การขยายตัวของเมือง และชุมชนใกล้เคียงก่อให้เกิดการสะสมของขยะในคลอง และพื้นที่โดยรอบ ขยะจากชุมชนใกล้เคียง เช่น พลาสติก และขยะอินทรีย์ ถูกพัดพาไปตามลำน้ำหรือทิ้งลงคลองโดยตรง ทำให้เกิดการอุดตัน และมลภาวะ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว เช่น ลดความน่าดึงดูดของตลาดน้ำคลองแห แม้ว่า กลุ่มรักษ์คลองแหจะรณรงค์และเก็บขยะ แต่การจัดการยังไม่ครอบคลุม และขาดงบประมาณ และบุคลากรเพียงพอ (เทศบาลเมืองคลองแห 2567)

สรุป ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมือง ทั้งน้ำท่วมขังจากระบบระบายน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ คลองตื้นเขิน ขยะ และน้ำเสีย

รวมถึงการเสื่อมโทรมของดิน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขภาพ การค้าขาย และการท่องเที่ยว แม้ชุมชนจะมีการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม แต่การจัดการยังไม่ครอบคลุมและขาดทรัพยากรเพียงพอ

2.5.6 ปัญหาด้านสุขภาพ

ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการค้าของภาคใต้ตอนล่าง ปัญหาหลักได้แก่ การแพร่ระบาดของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวานในกลุ่มผู้สูงอายุ การขาดแคลนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคติดต่อในช่วงน้ำท่วม จำนวนผู้สูงอายุในชุมชนเพิ่มขึ้น ทำให้โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ พบมากขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารเปลี่ยนแปลงไปตามการขยายตัวของเมือง เช่น การบริโภคอาหารแปรรูป และอาหารจานด่วน รวมถึงการขาดการออกกำลังกายที่เพียงพอ โรคเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และสร้างภาระทางการเงิน และการดูแลในครอบครัว โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีรายได้จำกัด ถึงมี อสม. 11 หมู่บ้าน แต่จำนวนยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะช่วงน้ำท่วมหรือการระบาดของโรค สาเหตุเกิดจากการย้ายงานไปเมืองหาดใหญ่ แรงจูงใจต่ำ ภาระงานหนัก และค่าตอบแทนจำกัด อสม. มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ด้านสุขภาพ การสำรวจโรค และการประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุข แต่เมื่อจำนวนไม่เพียงพอ การดูแลสุขภาพในชุมชนไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะหมู่บ้านห่างไกลหรือมีประชากรหนาแน่น ชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อน้ำท่วม ระบบระบายน้ำไม่เพียงพอ และคลองตื้นเขิน ทำให้น้ำท่วมขังในฤดูฝน สภาพสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม เช่น น้ำเสียและขยะสะสม เพิ่มความเสี่ยงต่อโรคติดต่อ เช่น ไข้เลือดออก โรคผิวหนัง และโรคระบบทางเดินอาหาร โดยเฉพาะในช่วงน้ำท่วม น้ำท่วมขังยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงพาหะของโรคติดต่อ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา 2568)

สรุป ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประสบปัญหาด้านสุขภาพจากการขยายตัวของเมือง ทั้งการเพิ่มขึ้นของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในผู้สูงอายุ เช่น เบาหวานและความดัน การขาดแคลน อสม. ที่ดูแลสุขภาพชุมชน และสภาพสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคติดต่อในช่วงน้ำท่วม ปัญหาเหล่านี้กระทบต่อคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยทางสุขภาพของคนในชุมชน

สรุปโดยรวม ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กำลังเผชิญกับปัญหาหลากหลายที่เกิดจากการขยายตัวของเมืองหาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการค้าของภาคใต้ตอนล่าง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิตชุมชนในหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจที่ไม่มั่นคงจากการพึ่งพาการค้าขายรายย่อย และการท่องเที่ยวซึ่งขาดการพัฒนา สังคมที่อ่อนแอจากการแพร่ระบาดของ

ยาเสพติด ความขัดแย้งจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการลดลงของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ค่อย ๆ สูญหายเพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ และการขาดแหล่งเรียนรู้ที่เป็นระบบ ด้านการศึกษามีข้อจำกัดจากการขาดศูนย์เรียนรู้ทักษะอาชีพและวัฒนธรรม การเข้าถึงสถานศึกษาที่ไม่ทั่วถึง และการขาดโครงการการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนสิ่งแวดล้อมประสบปัญหาน้ำท่วมขัง คลองตื้นเขิน ขยะและน้ำเสียที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและการท่องเที่ยว ขณะที่ด้านสุขภาพพบการแพร่ระบาดของโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในผู้สูงอายุ การขาดแคลนอาสาสมัครสาธารณสุข และความเสี่ยงต่อโรคติดต่อที่เพิ่มขึ้นในช่วงน้ำท่วม ปัญหาทั้งหมดนี้มีความเชื่อมโยง และส่งผลซึ่งกัน และกัน ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนลดลง และกระทบต่อความมั่นคง และความยั่งยืนของชุมชนโดยรวม

2.6 สรุป

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งเป็นกระบวนการที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนใน 6 มิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยเน้นความยั่งยืน การมีส่วนร่วม และการจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล ชุมชนเข้มแข็งคือกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรม มีความสามัคคี สามารถพึ่งพาตนเอง แก้ไขปัญหา และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการสร้างเครือข่ายภายใน เช่น กลุ่มอาชีพ และภายนอก เช่น หน่วยงานรัฐ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และการผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรม องค์ประกอบหลักประกอบด้วย ทุนมนุษย์ คือ ความรู้ ทักษะ สุขภาพ ทุนสังคม คือ ความไว้วางใจ ความร่วมมือ และทุนวัฒนธรรม คือ ประเพณี อัตลักษณ์ โดยมีผู้นำชุมชน และการสนับสนุนจากภายนอกเป็นตัวเสริมศักยภาพ ในมิติเศรษฐกิจ การพัฒนาเน้นการสร้างรายได้ที่มั่นคง ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก เช่น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือกลุ่มอาชีพ ด้านสังคมมุ่งสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ และความเป็นธรรม โดยเฉพาะการดูแลกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุหรือผู้มีรายได้น้อย ผ่านระบบสวัสดิการ และการมีส่วนร่วม ด้านวัฒนธรรม การรักษาอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ช่วยสร้างความภาคภูมิใจและรายได้ ด้านการศึกษา การพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการฝึกอบรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหา และนวัตกรรม ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์ป่าชุมชนหรือแหล่งน้ำ รักษาสมดุลระบบนิเวศ ด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพช่วยให้ประชาชนมีสุขภาวะที่ดี สนับสนุนการทำงาน และคุณภาพชีวิต การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ การคบมิตรที่ดี การดำเนินชีวิตสมดุล ช่วยแก้ปัญหาการขาดวินัยทางการเงิน การใช้จ่าย

ฟุ่มเฟือย และการขาดความสามัคคี โดยวัดคลองแหทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางส่งเสริมคุณธรรมผ่านกิจกรรม เช่น งานบุญหรือการอบรมศีลธรรม ซึ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความรับผิดชอบร่วมกัน ในบริบทตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจ แต่เผชิญปัญหาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความขัดแย้ง การบริหารจัดการทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ และปัญหาด้านการศึกษา สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้วยหลักธรรม และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงช่วยสร้างความมั่นคง คุณภาพชีวิตที่ดี และความยั่งยืน โดยเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีสติปัญญา คุณธรรม และความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนสามารถรับมือความท้าทายทั้ง 6 ด้าน และพัฒนาอย่างสมดุลทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

ดังนั้น การทำความเข้าใจลักษณะของชุมชนเข้มแข็งสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาที่แท้จริงไม่อาจอาศัยเพียงทรัพยากรหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม ความเกื้อกูล และคุณธรรมที่เป็นพลังภายในของชุมชน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา อันได้แก่ ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรักษาทรัพย์ การคบหามิตรที่ดี และการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะ หลักธรรมเหล่านี้มิได้เพียงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นในบทต่อไป ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เพื่ออธิบายกลไก และแนวทางที่สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนของชุมชนไทยที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 3
หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา และนำเสนอเกี่ยวกับหลัก หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นศึกษา ดังนี้

3.1 ที่มา และความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

3.2 องค์ประกอบของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

3.3 ประโยชน์ของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

3.4 สรุป

3.1 ที่มาและความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ให้ได้รับความสุข ความเจริญ และความมั่นคงในปัจจุบัน หลักธรรมนี้ปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก–อัฏฐก–นวกนิบาต โดยมีที่มาจาก ทีฆชาณุสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่สะท้อนพระพุทธปัญญาในการวางหลักการดำรงชีวิตทางโลกควบคู่กับการพัฒนาทางธรรมอย่างสมดุล

3.1.1 ที่มาของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

ในพุทธศาสนา หลักธรรมที่นำไปสู่ความสุขทั้งในชีวิตปัจจุบัน และอนาคตเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ และปัญญา จากพระสูตรที่ปรากฏใน พระไตรปิฎกเล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 15 ฉบับสยามรัฐ พุทธศักราช 2538 อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต ซึ่งระบุถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าประทับ ณ นิคมกักกรปัตตะของชาวโกฬิยะ เมื่อโกฬิยบุตรชื่อทีฆชาณุ ทูลถามถึงหลักธรรมที่เกื้อกูลต่อความสุขทั้งในภพนี้ และภพหน้า พระพุทธเจ้าทรงแสดง ธรรม 8 ประการ หรือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 และอุปริภพปริยัติ 4 ซึ่งแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ ธรรม 4 ประการเพื่อความสุขในภพนี้ และธรรม 4 ประการเพื่อความสุขในภพหน้า หลักธรรมเหล่านี้สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล อันเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับคฤหัสถ์ที่ยังคงครองเรือน และเกี่ยวข้องกับกามคุณ หลักธรรมเพื่อความสุขในภพนี้ หรือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มุ่งเน้นการบริหารชีวิต และทรัพย์สินอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งประกอบด้วย

1. อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร) หมายถึง การหมั่นเพียรในการทำงานด้วยความขยัน และไม่เกียจคร้าน ไม่ว่า จะประกอบอาชีพใด เช่น เกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรือรับราชการ กุลบุตรต้องใช้ปัญญาในการวางแผน และจัดการงานอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จและยั่งยืน หลักนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะ และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงในชีวิตทางโลก

2. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา) หมายถึง การรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความพยายาม และน้ำพักน้ำแรงเป็นสิ่งสำคัญ กุลบุตรต้องปกป้องทรัพย์สินจากภัยต่าง ๆ เช่น การยึดโดยอำนาจรัฐ การโจรกรรม ภัยพิบัติ หรือการสูญเสียให้ทายาทที่ไม่เหมาะสม การบริหารทรัพย์อย่างรอบคอบนี้สะท้อนถึงความตระหนักรู้ในความไม่แน่นอนของทรัพย์สิน และการเตรียมพร้อมรับมือกับความเสี่ยง

3. กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) หมายถึง การคบหามิตรที่ดีที่มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางจิตใจ และสติปัญญา กุลบุตรควรศึกษาและปฏิบัติตามคุณธรรมของมิตรเหล่านี้ เพื่อพัฒนาคุณสมบัติอันดีงามในตนเอง การคบมิตรดีเปรียบเสมือนการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อกูลต่อการเจริญทั้งในด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิต

4. สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) หมายถึง การบริหารจัดการรายรับ และรายจ่ายอย่างสมดุลเป็นหลักการสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน กุลบุตรต้องรู้จักทางเจริญ และทางเสื่อมของทรัพย์สิน เพื่อหลีกเลี่ยงทั้งความฟุ่มเฟือย และความฝืดเคือง การเปรียบเทียบกับการชั่งตวงของพ่อค้าสะท้อนถึงความจำเป็นในการประเมินสถานการณ์ทางการเงินอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความมั่นคงและป้องกันความล้มเหลวทางการเงิน

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงชี้ถึง ทางเสื่อมของทรัพย์ 4 ประการ ได้แก่ การหมกมุ่นในกาม การติดสุรา การหลงใหลในการพนัน และการคบมิตรชั่ว ซึ่งเปรียบเหมือนสระน้ำที่มีทางน้ำไหลออกโดยไม่มีทางน้ำไหลเข้า ส่งผลให้ทรัพย์สินเหือดแห้ง ในทางตรงกันข้าม ทางเจริญของทรัพย์ 4 ประการ คือ การหลีกเลี่ยงกาม สุรา การพนัน และการคบมิตรดี ซึ่งเปรียบเหมือนสระน้ำที่มีทางน้ำไหลเข้า และฝนตกตามฤดูกาล ทำให้ทรัพย์สินเพิ่มพูน หลักธรรมเพื่อความสุขในภพหน้าหรือ อุปริภพปริยัติ มุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมภายใน เพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้น และความสุขในมิติทางจิตวิญญาณ ซึ่งประกอบด้วย

1. สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา) หมายถึง ศรัทธาในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นรากฐานของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ การเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้าในฐานะศาสดาของเทวะ และมนุษย์ช่วยให้กุลบุตรมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการปฏิบัติธรรม

2. สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล) หมายถึง การรักษาศีล 5 ได้แก่ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ และเสพของมึนเมา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้จิตใจบริสุทธิ์และป้องกันการกระทำที่นำไปสู่ความทุกข์

3. จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยจาคะ) หมายถึง การมีจิตใจปราศจากความตระหนี่และยินดีในการให้ทานสะท้อนถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และสร้างบุญกุศลเพื่อภพหน้า

4. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา) หมายถึง ปัญญาที่มองเห็นความเกิดและความดับของสิ่งทั้งปวงเป็นเครื่องมือสำคัญในการชำระกิเลส และนำไปสู่ความหลุดพ้น ปัญญานี้ช่วยให้กุลบุตรเข้าใจความจริงของชีวิต และดำเนินไปสู่ความสิ้นทุกข์

ธรรม 8 ประการนี้เป็นแนวทางที่สมบูรณ์สำหรับคฤหัสถ์ที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในโลกแห่งกามคุณ โดยมุ่งเน้นทั้งความมั่นคงทางวัตถุ และความเจริญทางจิตวิญญาณ การหมั่นเพียร รักษาทรัพย์ คบมิตรดี และบริหารจัดการชีวิตอย่างสมดุลนำไปสู่ความสุขในภพนี้ ส่วนการพัฒนาศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญานำไปสู่ความสุขในภพหน้า หลักธรรมเหล่านี้แสดงถึงความสมดุลระหว่างการดำเนินชีวิตในโลก และการเตรียมพร้อมสำหรับมิติทางจิตวิญญาณ ดังปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

> *คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสมเลี้ยงชีพพอเหมาะรักษา ทรัพย์ที่หามาได้มีศรัทธาถึงพร้อมด้วยศีลรู้ถ้อยคำปราศจากความตระหนี่ชำระทางสัมปรายิกประโยชน์เป็นนิตย์ธรรม 8 ประการดังกล่าวนี้ของผู้ครองเรือนผู้มีศรัทธาอันพระพุทธเจ้าผู้มีพระนามอันแท้จริงตรัสว่า นำสุขมาให้ในโลกทั้งสองคือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้และความสุขในภายหน้า บุญ คือ จาคะนี้ย่อมเจริญแก่คฤหัสถ์ด้วยประการฉะนี้ ฯ (อ.อฏฺฐก. (ไทย) 23/144/260)*

สรุป ธรรม 8 ประการ หรือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 และอุปริภพปริยัติ 4 ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ ทีฆชาณุ เป็นแนวทางที่ครอบคลุมทั้งมิติทางโลก และทางธรรม การปฏิบัติตามหลักอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตานำไปสู่ความมั่นคงและความสุขในชีวิตปัจจุบัน ขณะที่สัทธาสัมปทา สีลสัมปทา จาคสัมปทา และปัญญาสัมปทาเป็นรากฐานของการพัฒนาจิตวิญญาณเพื่อความสุขในภพหน้า หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางสำหรับคฤหัสถ์ในสมัยพุทธกาลเท่านั้น แต่ยังคงมีความทันสมัย และสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของชีวิตสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จึงเป็นหนทางสู่ความสมบูรณ์ทั้งใน ภพนี้ และภพหน้า

3.1.2 ความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 หมายถึงหลักธรรมพื้นฐานที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำแก่คฤหัสถ์เพื่อสร้างความมั่นคง และความเจริญในชีวิตปัจจุบัน โดยเน้นการปฏิบัติที่นำไปสู่ประโยชน์ที่เห็นได้จริง

ในชีวิต ทั้งทางวัตถุ และจิตใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร), อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์), กัลยาณมิตตตา (การคบเพื่อนดี) และสมชีวิตา (การเลี้ยงชีพพอควร) หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นระเบียบและมั่นคง แต่ยังส่งเสริมคุณธรรมส่วนบุคคล และความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างยั่งยืน

3.1.2.1 ความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถ 4 ในพระไตรปิฎก

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ ในปัจจุบัน ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า เป็นผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุ หรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่บุคคลทั่ว ๆ ไปปรารถนา การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการ และมีแผนการ ซึ่งหลักการ และแผนการนี้ เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความขยันมั่นเพียร
2. การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด
3. คบคนดีเป็นมิตร
4. เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ (อ.อฏฐก. (ไทย) 23/144/260)

3.1.2.2 ความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในอรรถกถา

พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลชุด 91 เล่ม ฉบับ มมร. (2546) ในอรรถกถาพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต เล่ม 4 หน้า 565 และอรรถกถาทีฆชาณุสูตรที่ 4 อธิบายไว้ว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่ปรากฏใน ซึ่งอธิบายถึงแนวทางการบริหารจัดการทรัพย์ และการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ให้เกิดความเจริญทั้งในทางโลก และทางธรรม หลักธรรมนี้เน้นการใช้ทรัพย์อย่างมีสติปัญญา และสมดุล เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต บทความนี้จะอธิบายความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 พร้อมทั้งวิเคราะห์บริบทและคำอธิบายในอรรถกถา รวมถึงการเชื่อมโยงกับหลักธรรมในสิงคาลสูตร คำว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่สามารถเห็นได้ในปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพย์ และการดำเนินชีวิตอย่างมีปัญญา หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 นี้ กล่าวถึงวิธีการแบ่งทรัพย์ออกเป็นสี่ส่วนเพื่อให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน ดังที่ปรากฏในสิงคาลสูตร ซึ่งมีเนื้อความว่า

จตุธา วิภเช โภเค ปณฺฑิโต ฆรมาวสํ
เอเกน โภเค ภุญฺเชยฺย ทฺวีหิ กมฺมํ ปโยชเย
จตุตฺถญฺจ นิธาเปยฺย อาปทาสุ ภวิสฺสติ

คำแปล บัณฑิตผู้ครองเรือนพึงแบ่งทรัพย์ (โภคะ) ออกเป็นสี่ส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง ใช้สอยเพื่อการบริโภคและดำรงชีวิตประจำวันสองส่วนใช้ใน การลงทุนหรือประกอบกิจการงานเพื่อสร้างรายได้เพิ่ส่วนที่สี่เก็บออมไว้ เพื่อใช้ในยามจำเป็นหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน (ที.ปา.(ไทย)11/8/173)

การบริหารจัดการทรัพย์ในลักษณะนี้ช่วยให้คฤหัสถ์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และไม่ขาดแคลนหลักธรรมนี้เน้นความสำคัญของการบริหารทรัพย์อย่างมีสติ และปัญญา เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้จ่าย การลงทุน และการออม โดยมุ่งหวังให้เกิดความมั่นคงทางการเงินและความเจริญในชีวิต ในอรรถกถาทีฆชาณุสูตรที่ 4 พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลชุด 91 เล่ม ฉบับ มมร. (2546) ได้มีการขยายความถึงบริบทของชื่อ พฺยคฺฆปชฺช (พยัคฆปัชชะ) ซึ่งเป็นชื่อเรียกของโกลิยบุตรชื่อทีฆชาณุ โดยมีที่มาจากประเพณีการตั้งชื่อตามลักษณะ หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตระกูล คำว่า พยัคฆปัชชะ หมายถึง ทางเสือผ่าน ซึ่งเชื่อมโยงกับสถานที่เกิดของบรรพบุรุษของโกลิยบุตร อรรถกถานี้ยังได้อธิบายคำศัพท์ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

อิสฺสตฺเถน คือ ขยันขันแข็ง เชี่ยวชาญในวิชาชีพ ทำงานจริงจังเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์

ตตฺรุปายาย คือ มีไหวพริบ รู้จักพลิกแพลงวิธีการทำงาน และการหาเงินให้เหมาะสมกับสถานการณ์

วุฑฺฒสีลิโน คือ ซื่อสัตย์สุจริต หาเงินด้วยวิถีทางที่ชอบธรรม ไม่ผิดศีลธรรม

นาจฺโจคาฬฺหำ คือ รู้จักประมาณตน ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย หรือเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ปริยาทาย คือ รู้จักเก็บออม รวบรวมทรัพย์ และแบ่งสันปันส่วนเงินที่หามาได้ไปใช้ในแต่ละด้านอย่างเป็นระบบ

เช่น 1 ส่วนใช้หนี้/ลงทุน, 2 ส่วนใช้สอย, 1 ส่วนฝากธนาคารหรือเก็บสำรอง) เพื่อไม่ให้ขัดสน

สรุปคือ การเป็นคน เก่งงาน (อิสฺสตฺเถน), ฉลาดคิด (ตตฺรุปายาย), มีคุณธรรม (วุฑฺฒสีลิโน), รู้จักพอ (นาจฺโจคาฬฺหำ) และวางแผนเป็น (ปริยาทาย) จะนำไปสู่ความมั่งคั่ง และยั่งยืน

คำอธิบายเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการบริหารทรัพย์แต่ยังรวมถึงการมีคุณธรรม และความรอบคอบในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานของความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มีความสอดคล้องกับคำสอนในสิงคาลสูตร ซึ่งเน้นการบริหารทรัพย์อย่างสมดุล และการดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรม การแบ่งทรัพย์ออกเป็นสี่ส่วนตามที่กล่าวมา ช่วยให้คฤหัสถ์สามารถ ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ด้วยการใช้จ่ายส่วนหนึ่งเพื่อความจำเป็นในชีวิตประจำวัน สร้างความมั่งคั่ง ด้วยการลงทุนสองส่วนในกิจการที่สร้างรายได้ ป้องกันความเสี่ยง ด้วยการเก็บออมส่วนที่สี่ไว้ใช้ในยามจำเป็น รักษาคุณธรรม โดยการใช้จ่ายอย่างไม่เบียดกรอนผู้อื่นและรักษาศีลให้บริสุทธิ์ การปฏิบัติตามหลักนี้ไม่เพียงช่วยให้คฤหัสถ์มีชีวิตที่มั่นคงในทาง

เศรษฐกิจ แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความเจริญในด้านจิตใจและสังคม ด้วยการยึดมั่นในศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง และผู้อื่น

สรุป หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นแนวทางที่สำคัญสำหรับคฤหัสถ์ในการบริหารจัดการทรัพย์และการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ด้วยการแบ่งทรัพย์ออกเป็นสี่ส่วนเพื่อการใช้สอย การลงทุน และการออม พร้อมทั้งยึดมั่นในคุณธรรมและความรอบคอบ ดังที่ปรากฏในอรรถกถา พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย และทีฆชาณุสูตรที่ 4 หลักธรรมนี้ไม่เพียงช่วยให้เกิดความมั่นคงในชีวิตประจำวัน แต่ยังเป็นแนวทางสู่ความเจริญทั้งในทางโลกและทางธรรม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกยุคสมัย

3.1.2.3 ความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2556) อธิบายสรุป หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ว่า เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐี อุ อา กะ สะ อาจเรียกสั้น ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 อาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม 4 ประการ คือ

1. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ

2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ (ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม) เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ

3. กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจรจาสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟูมฟายนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้

3.1.2.4 ความหมายของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในทัศนะของนักวิชาการ

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นแนวทางในพระพุทธศาสนาที่นักวิชาการเห็นพ้องว่า มีความหมายถึงประโยชน์ที่บุคคลพึงได้รับในปัจจุบัน อันเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับคฤหัสถ์ในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณธรรม โดยประกอบด้วยการทำงานด้วยความเพียร

(อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพย์และผลงาน (อารักขสัมปทา) การคบหากัลยาณมิตร (กัลยาณมิตตตา) และการเลี้ยงชีพอย่างพอเหมาะ (สมชีวิตา) ซึ่งทั้งหมดสะท้อนหลักคิดที่ไม่เพียงสร้างความมั่นคงทางวัตถุ แต่ยังเกื้อหนุนต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และสมดุลทั้งในทางโลกและทางธรรม

กรมชลประทาน (2565) สรุป ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ หรือที่นิยมเรียกว่า หัวใจเศรษฐีมีบทย่อว่า อุ อา กะ สะ ถือเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขในปัจจุบัน โดยอธิบายว่า เป็นประโยชน์พื้นฐานที่บุคคลทั่วไปพึงปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ และไมตรี ซึ่งสามารถบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติตามธรรม 4 ประการ ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา (ความเพียร) อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์และงาน) กัลยาณมิตตตา (การคบเพื่อนดี) และสมชีวิต (การเลี้ยงชีพพอควร) และจริยธรรม

ในทำนองเดียวกัน **กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ** ก็ได้อธิบายตรงกันว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็น ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน โดยถือว่า เป็นหลักธรรมเบื้องต้นที่เกื้อกูลต่อการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยเฉพาะการสร้างฐานะทางการเงิน ความสัมพันธ์ทางสังคม และคุณธรรมส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาจากทั้งสองหน่วยงาน จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องตรงกัน ในการอธิบายหลักธรรมดังกล่าวว่า เป็นแนวทางในการสร้างความเจริญงอกงามในชีวิตปัจจุบัน โดยเน้นทั้งการทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต การรู้จักรักษาทรัพย์ การคบหากัลยาณมิตร และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับร่วมกันในเชิงวิชาการ และการนำไปประยุกต์ใช้ในระดับสังคม และหน่วยงานราชการ

หลักธรรมนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ **ทองย้อย แสงสินชัย (2566)** ซึ่งอธิบายว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ผลประโยชน์ที่เห็นได้ในชาติปัจจุบัน จากการบริหารทรัพย์ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติ คำบาลี ทิฏฐธมฺมิกตฺถ (ทิด-ถะ-ทำ-มิ-กัด-ถะ) แยกศัพท์ได้ดังนี้

ทิฏฐ หมายถึง การเห็น หรือสิ่งที่ปรากฏต่อการรับรู้
ธมฺม หมายถึง ธรรม หรือสิ่งที่ทรงอยู่ในโลกนี้
อิก หมายถึง คุณลักษณะ
อตฺถ หมายถึง ประโยชน์

รวมความหมายว่า เป็นผลประโยชน์ที่สามารถเห็น และประสบได้ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับสิงคาลสูตร ที่แนะนำให้คฤหัสถ์แบ่งทรัพย์เป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนใช้สอย ส่วนลงทุน ส่วนเก็บออม พร้อมยึดมั่นศีลธรรม และความรอบคอบ หลักธรรมนี้เน้น ความสมดุลระหว่างการใช้จ่าย การลงทุน และการออม เพื่อความมั่นคง และการเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม

สรุปได้ว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความเจริญงอกงามทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณธรรมส่วนบุคคลอย่างสอดคล้องกัน หรือที่นิยม

เรียกว่า หัวใจเศรษฐี มีบทย่อว่า อุ อา กะ สะ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขในปัจจุบัน หมายถึงประโยชน์พื้นฐานที่บุคคลทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ และไมตรี ซึ่งสามารถบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติตาม ธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1.อุฏฐานสัมปทา (ความเพียร) ขยันหมั่นเพียรในการทำหน้าที่ และประกอบอาชีพอย่างสุจริต, 2. อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์และงาน) รู้จักเก็บรักษาและพัฒนาทรัพย์สิน และผลงานที่ทำให้มั่นคงยั่งยืน, 3. กัลยาณมิตตตา (การคบเพื่อนดี) เลือกคบหาบัณฑิตผู้มีศีลธรรมและสามารถชี้นำไปในทางที่ถูกต้อง, และ 4. สมชีวิตา (การเลี้ยงชีพพอควร) ดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะ ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักแบ่งใช้ และเก็บออม

สรุปโดยรวม หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 (หรือที่นิยมเรียกกันว่า หัวใจเศรษฐี อุ อา กะ สะ) เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ ทีฆชาณุ คฤหัสถ์ชาวโกฬิยะ ในทีฆชาณุสูตร (พระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต) เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ครองเรือนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง มีความสุข และเจริญงอกงามทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ โดยเน้นประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) พร้อมทั้งวางรากฐานสู่ความสุขในภพหน้า หลักธรรมนี้ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้ 1.อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร) คือ การขยัน หมั่นเพียร ทำงานด้วยความตั้งใจ ไม่เกียจคร้าน ประกอบอาชีพสุจริต พร้อมใช้ปัญญาวางแผนและหาวิธีการให้งานประสบผลสำเร็จ เป็นรากฐานสำคัญของความมั่งคั่งและความก้าวหน้าในชีวิต, 2.อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา) คือ การปกป้องและดูแลรักษาทรัพย์สินที่หามาได้อย่างดี ป้องกันการสูญเสียจากภัยต่าง ๆ เช่น โจรกรรม ภัยพิบัติ การใช้จ่ายเกินตัว หรือการมอบให้ผู้ไม่สมควร เป็นการบริหารความเสี่ยงให้ทรัพย์คงอยู่ยั่งนาน, 3.กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) คือ การคบหาสมาคมกับมิตรที่ดี มีคุณธรรมครบถ้วน (ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา) เพราะมิตรดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิดปัญญา คุณธรรม และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ในขณะที่การคบมิตรชั่วจะนำพาไปสู่ทางเสื่อม, และ 4.สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม หรือการเลี้ยงชีพพอควร) คือ การใช้ชีวิตอย่างสมดุล รู้จักแบ่งรายรับ-รายจ่ายอย่างเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินตัวและไม่ตระหนี่จนฝืดเคือง รู้ทางเจริญและทางเสื่อมของทรัพย์ (เช่น หลีกเลี่ยงการหมกมุ่นในกาม สุรา พนัน มิตรชั่ว) และบริหารทรัพย์ให้รายได้มากกว่ารายจ่าย เพื่อความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว หลักธรรมทั้ง 4 นี้มักเรียกสั้น ๆ ว่า อุ อา กะ สะ และสอดคล้องกับคำสอนในสิงคาลสูตรที่แนะนำให้แบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน คือ ใช้จ่าย 1 ส่วน ลงทุนขยายงาน 2 ส่วน เก็บออมเผื่อภัย 1 ส่วน เพื่อให้ชีวิตมั่นคง และยั่งยืน นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังทรงแสดง ธรรมเพื่อความสุขในภพหน้า อุปริภพปริยัติ 4 ควบคู่กัน ได้แก่ สัทธาสัมปทา (ศรัทธา) สีลสัมปทา (ศีล) จาคสัมปทา (ทาน) และปัญญาสัมปทา (ปัญญา) ซึ่งช่วยพัฒนาจิตใจและนำไปสู่ความหลุดพ้น หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่ครบถ้วนสมบูรณ์สำหรับผู้ครองเรือนในยุคสมัยใดก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นสมัยพุทธกาลหรือยุคปัจจุบัน โดยผสมผสานระหว่าง ความขยัน การบริหารทรัพย์อย่างรอบคอบ ความสัมพันธ์ที่ดี และการใช้ชีวิตสมดุล

ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงสุขทั้งทางโลก (ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี) และทางธรรม (บุญกุศล ความเจริญจิตใจ) เป็น เคล็ดลับชีวิตที่มั่นคง ที่ไม่ต้องรอชาติหน้า แต่เห็นผลได้ตั้งแต่ปัจจุบันนี้

3.2 องค์ประกอบของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 ประการ เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่คฤหัสถ์ โดยมุ่งเน้นการสร้างประโยชน์สุขขั้นพื้นฐานที่สามารถสัมผัสได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น การมีทรัพย์ ยศ เกียรติ และมิตรไมตรี หลักธรรมนี้จึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม อันเกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็น ประกอบด้วย

1. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ความขยันหมั่นเพียรในการงาน อาชีพที่สุจริต และมีปัญญาในการดำเนินงานให้สำเร็จ

2. อารักขสัมปทา การรักษาและคุ้มครองทรัพย์สินที่หามาได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้เสียหายหรือสูญหาย

3. กัลยาณมิตตตา การคบคนดี มีมิตรที่ดี เลือกเสวนากับผู้มีศีลและปัญญา

4. สมชีวิตา การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีรายได้และรายจ่ายสมดุล ไม่มีฟุ่มเฟือยหรือขัดสนมากเกินไป

3.2.1 อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร)

อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ซึ่งเป็นหนึ่งในหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ อันเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำแก่คฤหัสถ์ เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคง และเจริญก้าวหน้า หลักธรรมข้อนี้สอนให้บุคคลรู้จักทำงานด้วยความเพียรพยายามอย่างสุจริต ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำกับการทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ อีกทั้งยังส่งเสริมให้หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาความชำนาญ และสร้างความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ในพระไตรปิฎก มีข้อความปรากฏใน อุชชยสูตร ความว่า

> *อุฏฐานสัมปทา เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรมโครักขกรรม เป็นช่างศร รับราชการหรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้นสามารถทำได้สามารถจัดได้นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา (อ.อฏฐก (ไทย) 23/5/335)*

ข้อความบาลีนี้สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทา เป็นจุดตั้งต้นสำคัญของการสร้างฐานะ และความมั่นคงในชีวิต เพราะความขยันหมั่นเพียรเป็นเครื่องนำให้เกิดทรัพย์สมบัติ และความเจริญก้าวหน้า อุฏฐานสัมปทาจึงมิใช่เพียงการทำงานหนักโดยปราศจากเป้าหมาย หากแต่เป็นการทำงานอย่างมีทิศทาง และมีคุณธรรมกำกับ โดยประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่

1. ความขยันหมั่นเพียร การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เกียจคร้าน

2. การประกอบอาชีพสุจริต การแสวงหาทรัพย์โดยไม่ขัดต่อศีลธรรมและกฎหมาย

3. การใช้สติปัญญา รู้จักพิจารณา วางแผน และจัดการงานอย่างรอบคอบ

4. การใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง

ตัวอย่างเช่น ชาวนาผู้ขยันหมั่นเพียร ตื่นแต่เช้าออกไปทำนา ดูแลรักษาพืชผลอย่างต่อเนื่อง ไม่เกียจคร้าน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็ได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างมั่นคง นี่คือตัวอย่างการประพฤติ อุฏฐานสัมปทา ที่สะท้อนผลแห่งความเพียรอย่างเป็นรูปธรรม ความสำคัญของอุฏฐานสัมปทา อยู่ที่การเป็นรากฐานของความสำเร็จในชีวิต บุคคลที่มีความเพียร และทุ่มเทย่อมก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความมั่นคงในชีวิต อีกทั้งยังได้รับประโยชน์สุขที่ปรากฏได้จริงทั้งในด้านวัตถุ เช่น ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ และในด้านจิตใจ เช่น ความภาคภูมิใจ และความสงบจากการทำงานที่สุจริต อุฏฐานสัมปทาจึงเป็นหลักธรรมที่วางรากฐานให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ทั้งในทางโลกและทางธรรม

3.2.2 อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์)

อารักขสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นองค์ประกอบข้อที่สองของหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ ซึ่งพระพุทธศาสนาสอนให้คฤหัสถ์รู้จักดูแลทรัพย์สิน และผลจากความเพียรของตนไม่ให้สูญเปล่า และรักษาผลงาน หรือความก้าวหน้าที่ได้บรรลุ อารักขสัมปทาจึงมิใช่เพียงการเก็บรักษาเงินทอง แต่หมายรวมถึงการจัดการทรัพย์ และงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยความรอบคอบ และปัญญา รายละเอียดของอารักขสัมปทาครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่

1. การรักษาทรัพย์ การดูแลทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยความสุจริต ไม่ให้สูญเสียหรือเสียหายไปกับภัยต่าง ๆ

2. การหลีกเลี่ยงอบายมุข การละเว้นจากสิ่งยั่วยวน เช่น สุรา การพนัน หรือการใช้จ่ายสิ้นเปลือง ที่อาจทำให้ทรัพย์สินหมดไปโดยไม่เกิดประโยชน์

3. การป้องกันทรัพย์สิน การจัดการให้ทรัพย์สินปลอดภัยจากอันตรายทั้งธรรมชาติ และจากผู้อื่น

4. ความมีสติในการใช้ทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์อย่างมีเหตุผล และประมาณตน ไม่ฟุ่มเฟือยเกินฐานะ เพื่อให้ทรัพย์สินคงอยู่ และงอกเงยต่อไป

ความสำคัญของ อารักขสัมปทา อยู่ที่การดำรงชีวิตอย่างมั่นคง การต่อยอดความสำเร็จ และการสร้างความสุขที่สมดุลทั้งทางวัตถุ และจิตใจ หลักธรรมนี้ช่วยให้บุคคลสามารถนำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ต่อยอดในกิจการ การลงทุน และการพัฒนาตนเอง ในพระไตรปิฎก มีข้อความปรากฏในอุชชยสูตร ความว่า

> *อารักขสัมปทาเป็นอย่างไรคือกุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยกวายขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรงอาบเหงื่อต่างน้ำประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ทำอย่างไร โภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาริบโจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไปนี้เรียกว่าอารักขสัมปทา (อ.อฏฐก (ไทย) 23/5/345)*

ข้อความบาลีนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ หมายถึง การรู้จักดูแลปกป้อง และบริหารทรัพย์สินที่หามาได้โดยสุจริตจากความขยันหมั่นเพียร ไม่ให้สูญหายหรือเสื่อมเสียไป เช่น ป้องกันการถูกยึด ถูกขโมย ถูกอัคคีภัยหรืออุทกภัยทำลาย รวมทั้งระมัดระวังไม่ให้ทรัพย์ตกไปอยู่ในความดูแลของผู้ที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้ทรัพย์นั้นเกิดประโยชน์และความมั่นคงแก่ชีวิตต่อไป ตัวอย่าง เช่น ชาวนาผู้ปฏิบัติตามหลัก อารักขสัมปทาจะรู้จักรักษาที่ดิน และผลผลิตไม่ให้สูญเสีย เช่น การใช้ปุ๋ย และน้ำอย่างเหมาะสม การเก็บเกี่ยว และเก็บรักษาข้าวอย่างปลอดภัย รวมทั้งหลีกเลี่ยงอบายมุข และวางแผนใช้เงินจากผลผลิตอย่างรอบคอบเพื่อออม และลงทุนในอนาคต ในทางกลับกัน หากไม่ปฏิบัติ ผลลัพธ์มักเป็นความสูญเสียทางวัตถุ และจิตใจ เช่น ข้าวเสียหาย ถูกขโมย หรือใช้เงินไปในสิ่งไร้ประโยชน์ ทำให้ไม่สามารถลงทุนในปีต่อไป และเกิดความเครียด ดังนั้นการปฏิบัติอารักขสัมปทาจึงมิใช่เพียงการเก็บรักษาทรัพย์ แต่หมายถึงการใช้ทรัพย์อย่างมีสติ รู้คุณค่า และต่อยอดเพื่อความมั่นคง และเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม

3.2.3 กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดี)

กัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี หมายถึง การมีมิตรแท้ซึ่งสามารถชักนำให้เกิดความดีงาม ความเจริญ และพัฒนาชีวิตทั้งทางโลก และทางธรรม โดยพระพุทธศาสนาเน้นให้คฤหัสถ์รู้จักเลือกคบเพื่อนที่มีคุณสมบัติเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งสามารถจำแนกตามหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ได้แก่ ปิโย (น่ารัก) คือเป็นที่สบายใจ และสนิทสนม ชวนให้ปรึกษา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น, ครุ (น่าเคารพ) คือผู้สมควรแก่ฐานะ เป็นที่พึ่งใจ และสร้างความรู้สึกปลอดภัย, ภาวนีโย (น่ายกย่อง) คือผู้มีคุณธรรม มีภูมิปัญญา และฝึกฝนตนเองเสมอ เป็นแบบอย่างที่ดี, วัตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) คือสามารถชี้แจง ให้คำแนะนำ และตักเตือนอย่างถูกต้อง, วจนักขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) คือพร้อมรับฟังคำวิจารณ์ คำตักเตือนโดยไม่ฉุนเฉียว, คัมภีรัญจะ กถัง กัตตา (แถลงเรื่องล้ำลึกได้) คือสามารถอธิบายเรื่องซับซ้อน และชี้แนะความลึกซึ้งให้ผู้อื่นเข้าใจ, และ โน จัฏฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำในอฐานะ) คือ

ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ความสำคัญของการคบกัลยาณมิตรสะท้อนผ่านหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การช่วยให้เกิดปัญญาและแนวคิดใหม่ ๆ การสร้างความมั่นคงทางสังคม และสนับสนุนให้การปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้นหรือมรรคมีองค์ 8 บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ตัวอย่างในพระไตรปิฎกพบใน อุชชยสูตรว่า

> *กัลยาณมิตตตา เป็นอย่างไรคือกุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจรจา สนทนากับคนในบ้านหรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควรคอยศึกษาสีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา (อ.อฏฐก (ไทย) 23/5/345)*

ข้อความบาลีนี้สะท้อนให้เห็นว่า การคบหาสมาคมกับบุคคลผู้มีคุณธรรม มีศรัทธา มีศีล มีความเสียสละ และมีปัญญา พร้อมทั้งเรียนรู้และยึดถือแบบอย่างที่ดีจากบุคคลเหล่านั้น เพื่อนำมาพัฒนาตนเองทั้งด้านความประพฤติ ความคิด และการดำเนินชีวิตให้เกิดความเจริญและความมั่นคง ตัวอย่าง เช่น ชาวนาที่มีเพื่อนเกื้อกูล และประพฤติดีจะได้รับคำแนะนำในการเพาะปลูก ดูแลที่ดิน และผลผลิตอย่างเหมาะสม รู้จักวางแผนการใช้ทรัพย์ และหลีกเลี่ยงอบายมุข ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความเจริญในชีวิต หากชาวนาเลือกคบเพื่อนที่ไม่ดี อาจถูกชักนำไปในทางเสียหาย เช่น ใช้เงินไปอย่างไม่รอบคอบ หรือปฏิบัติการเกษตรไม่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลต่อผลผลิต และความมั่นคงของครอบครัว ดังนั้น กัลยาณมิตตตาจึงมิใช่เพียงการมีเพื่อน แต่หมายถึงการเลือกคบเพื่อนที่มีคุณธรรม และภูมิปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและสร้างชีวิตที่มั่นคงทั้งทางโลก และทางธรรม การมีมิตรดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญก้าวหน้าในชีวิต และการดำเนินตามหลักธรรมอย่างครบถ้วน

3.2.4 สมชีวิตา (การเลี้ยงชีพพอเหมาะ)

สมชีวิตา หมายถึง การเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะสมกับรายรับ และรายจ่าย โดยคฤหัสถ์ควรรู้ทางเจริญ และทางเสื่อมของโภคทรัพย์แล้วดำเนินชีวิตไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป และไม่ขาดแคลนจนเกินไป แนวคิดนี้ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งเปรียบเทียบว่า การจัดการโภคทรัพย์เช่นเดียวกับการชั่งของ บุคคลจะต้องรู้ปริมาณที่เหมาะสมเพื่อให้รายรับเกินรายจ่าย และรายจ่ายไม่เกินรายรับ หากบุคคลมีรายรับน้อยแต่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย หรือมีรายรับมากแต่ประหยัดจนเกินไป ก็จะเกิดความไม่สมดุล และถูกตำหนิจากสังคม ในพระไตรปิฎก มีข้อความปรากฏใน อุชชยสูตร ความว่า

สมชีวิตา เป็นอย่างไร คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนักไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ (อ.อฏฐก (ไทย) 23/5/346)

ข้อความบาลีนี้สะท้อนให้เห็นว่า หลักสมชีวิตาสามารถป้องกันการเสื่อมของทรัพย์สินได้ โดยหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง ทางเสื่อมของโภคทรัพย์ 4 ประการได้แก่ การเป็นนักเลงหญิง, นักเลงสุรา, นักเลงการพนัน, และการมีมิตรชั่ว ซึ่งเปรียบได้กับสระน้ำใหญ่ที่มีทางไหลเข้า และออก หากไม่ป้องกันสระ น้ำก็เหือดแห้งเช่นเดียวกับทรัพย์ที่ไม่รักษา แต่โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบสามารถเจริญได้ หากบุคคลละเว้นอบายมุขทั้ง 4 และเลือกคบมิตรดี ในอีกด้าน สมชีวิตายังเชื่อมโยงกับ ธรรม 4 ประการเพื่อความสุขในปัจจุบัน และอนาคต ได้แก่ สัทธาสัมปทา (ศรัทธา), สีลสัมปทา (ศีล), จาคสัมปทา (การให้), และปัญญาสัมปทา (การใช้ปัญญา) โดยการปฏิบัติตามธรรมเหล่านี้ช่วยให้คฤหัสถ์สามารถบริหารทรัพย์ และชีวิตอย่างสมดุล ตัวอย่าง เช่น ชาวนาที่ปฏิบัติหลักนี้จะรู้จักจัดสรรรายได้จากการขายผลผลิตให้พอเพียงต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว ไม่ฟุ่มเฟือยในการซื้อสิ่งของเกินความจำเป็น และไม่ประหยัดจนขาดความสะดวกในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังรู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุข เช่น การพนัน สุรา หรือการใช้เงินในทางไม่เกิดประโยชน์ ทำให้สามารถลงทุนต่อยอดในการเพาะปลูกครั้งต่อไปได้อย่างมั่นคง หากชาวนาไม่ปฏิบัติหลักสมชีวิตา ผลลัพธ์มักเป็นความสูญเสียทางวัตถุ เช่น ขาดทุนจากการลงทุน การซื้อสิ่งของเกินจำเป็น หรือใช้ทรัพย์สินอย่างไร้ทิศทาง รวมทั้งเกิดความเครียดทางการเงิน และจิตใจ ดังนั้น สมชีวิตาไม่ใช่เพียงการใช้จ่ายพอประมาณเท่านั้น แต่หมายถึงการจัดการชีวิต และทรัพย์สินอย่างมีสติ รู้จักคุณค่า และสามารถต่อยอดเพื่อความมั่นคง และความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม ตัวอย่างชาวนานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคง และความสุขในชีวิต

สรุป หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นประโยชน์ในปัจจุบัน และเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ เพื่อสร้างความมั่นคง และเจริญรุ่งเรืองทั้งทางวัตถุและจิตใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบสี่ประการที่สัมพันธ์กันอย่างลงตัว และสนับสนุนการดำรงชีวิตอย่างสมดุล เริ่มจากอุฏฐานสัมปทา ซึ่งหมายถึงความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและงานใด ๆ อย่างสุจริต มีปัญญาในการวางแผน และดำเนินการให้สำเร็จ การขยันหมั่นเพียรนี้ไม่ใช่เพียงการทำงานหนัก แต่เป็นการทำงานอย่างมีทิศทาง มีคุณธรรมกำกับ และหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น ชาวนาที่ตื่นแต่เช้าออกไปทำนา ดูแลพืชผลอย่างต่อเนื่อง จะได้รับผลผลิตที่มั่นคง และสามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความเพียรเป็นรากฐานสำคัญของความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม องค์ประกอบถัดมาคืออารักขสัมปทา หมายถึงการรักษา และคุ้มครอง

ทรัพย์สิน ผลงาน และความสำเร็จที่ได้มาด้วยความเพียร เพื่อไม่ให้สูญเสีย และสามารถต่อยอดให้เกิดประโยชน์สูงสุด การปฏิบัติอารักขสัมปทาครอบคลุมทั้งการดูแลทรัพย์ การหลีกเลี่ยงอบายมุข การป้องกันทรัพย์สินจากอันตราย และการใช้สติในการบริหารทรัพย์ การรักษาทรัพย์อย่างรอบคอบนี้ช่วยให้ชีวิตมั่นคง สามารถลงทุน พัฒนาตนเอง และต่อยอดผลผลิตได้อย่างยั่งยืน เช่น ชาวนาที่รู้จักใช้ปุ๋ยและน้ำอย่างเหมาะสม เก็บรักษาผลผลิตอย่างปลอดภัย และวางแผนการเงินอย่างรอบคอบ กัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรม การมีมิตรดีช่วยให้บุคคลได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ และการดำเนินชีวิตให้มั่นคงตามหลักธรรม กัลยาณมิตรช่วยส่งเสริมปัญญา สร้างแนวคิดใหม่ ๆ และสนับสนุนการปฏิบัติธรรมให้ครบถ้วน ตัวอย่างเช่น ชาวนาที่มีเพื่อนดีจะได้รับคำแนะนำในการเพาะปลูก วางแผนการเงิน และหลีกเลี่ยงอบายมุข ทำให้ชีวิตมั่นคง และเจริญก้าวหน้า สุดท้ายคือสมชีวิตา ซึ่งหมายถึงการเลี้ยงชีพอย่างพอเหมาะสมกับรายรับ และรายจ่าย รู้จักทางเจริญ และทางเสื่อมของทรัพย์สิน เพื่อไม่ให้ฟุ่มเฟือยหรือขัดสนเกินไป การปฏิบัติสมชีวิตาช่วยให้บุคคลสามารถจัดสรรรายได้ใช้จ่ายอย่างมีสติ เก็บออม และลงทุนได้อย่างสมดุล รวมถึงหลีกเลี่ยงอบายมุข และเลือกคบเพื่อนดี ตัวอย่างเช่น ชาวนาที่จัดสรรรายได้จากผลผลิตอย่างพอเพียงต่อครอบครัว ไม่ฟุ่มเฟือย และสามารถลงทุนต่อยอดในการเพาะปลูกครั้งถัดไป ชีวิตจะมั่นคงทั้งทางวัตถุ และจิตใจ องค์ประกอบทั้งสี่นี้สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง อุฏฐานสัมปทาเป็นจุดเริ่มต้นของความเพียร อารักขสัมปทาช่วยรักษาผลของความเพียร กัลยาณมิตตตาช่วยสนับสนุนแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และสมชีวิตาช่วยสร้างความสมดุลในการใช้ชีวิต ทำให้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นแนวทางการดำรงชีวิตที่ครบถ้วนและสอดคล้อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณธรรม ส่งเสริมความมั่นคง เจริญก้าวหน้า และความสุขที่สามารถสัมผัสได้จริงในชีวิตประจำวัน

3.3 ประโยชน์ของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงขึ้นเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของคฤหัสถ์ในปัจจุบัน โดยเน้นการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของโลก และสังคม ประโยชน์ประการแรกที่ปรากฏอย่างชัดเจนจากการปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว คือ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ บุคคลที่นำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ย่อมสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักจัดการทรัพยากรและความสัมพันธ์อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่ความสุข ความมั่นคง และความเจริญในชีวิตประจำวัน

3.3.1 ประโยชน์ต่อตนเอง

การปฏิบัติตามหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ส่งผลให้บุคคลเกิดประโยชน์ต่อตนเองอย่างเป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และความสงบทางจิตใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและความสุขในปัจจุบัน

ประการแรก อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร และความตั้งใจในการประกอบอาชีพสุจริต ช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีรายได้ที่เกิดจากแรงงาน และความสามารถของตนเอง บุคคลที่ยึดหลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิต ย่อมเป็นผู้ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้เวลาและกำลังสติปัญญาในการทำงานอย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น บุคคลที่ประกอบอาชีพค้าขายหรือเกษตรกรรม หากมีความขยัน อดทน และรู้จักพัฒนาทักษะในการทำงาน ย่อมสามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง เกิดความมั่นคงในอาชีพ และไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำรงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพึ่งพาตนเองในพระพุทธศาสนา

ประการที่สอง อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้โดยสุจริต ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน การรักษาทรัพย์มิได้หมายถึงการเก็บสะสมเพียงอย่างเดียว หากแต่รวมถึงการใช้จ่ายอย่างมีสติ การหลีกเลี่ยงอบายมุข และการป้องกันความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นจากความประมาท ตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีรายได้แต่รู้จักวางแผนรายรับรายจ่าย ไม่ใช้จ่ายเกินตัว และไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข ย่อมสามารถเก็บออมทรัพย์ไว้ใช้ในยามจำเป็น ส่งผลให้ชีวิตมีความมั่นคง ลดความวิตกกังวล และไม่ตกอยู่ในภาวะหนี้สินเรื้อรัง

ประการที่สาม กัลยาณมิตตตา คือ การคบหามิตรที่ดี มีคุณธรรม และเกื้อกูลกันในทางที่ถูกต้อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาตนเองทั้งทางปัญญาและจิตใจ บุคคลที่คบหากัลยาณมิตรย่อมได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง ได้รับการตักเตือนเมื่อประพฤติผิด และได้รับกำลังใจในการทำความดี ตัวอย่างเช่น การอยู่ในกลุ่มเพื่อนร่วมงานหรือชุมชนที่มีความซื่อสัตย์ ขยัน และมีจิตสาธารณะ ย่อมช่วยหล่อหลอมให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ดี ลดโอกาสในการกระทำสิ่งที่เป็นโทษต่อตนเอง และส่งเสริมให้เกิดความเจริญในชีวิตอย่างต่อเนื่อง

ประการสุดท้าย สมชีวิตา คือ การดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอควร รู้จักประมาณตนและจัดสรรทรัพยากรอย่างสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย หลักสมชีวิตาช่วยให้บุคคลไม่ตกอยู่ในความฟุ่มเฟือยหรือความขาดแคลนจนเกินไป ตัวอย่างเช่น บุคคลที่มีรายได้ระดับปานกลางแต่รู้จักใช้จ่ายตามฐานะ ไม่เลียนแบบค่านิยมบริโภคนิยม ย่อมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบ มีเงินออม และมีความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ไม่คาดฝัน ซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงและความสุขในชีวิตประจำวัน

สรุป เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จะเห็นได้ว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติทางวัตถุ และจิตใจ การปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวไม่เพียง

ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง และพึ่งพาตนเองได้ หากแต่ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของความสุข ความเจริญ และคุณภาพชีวิตที่ดีในปัจจุบัน

3.3.2 ประโยชน์ต่อชุมชน

จากประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อบุคคลจำนวนมากในสังคมนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมขยายจากระดับปัจเจกบุคคลไปสู่ระดับครอบครัว และชุมชนโดยรวม กล่าวได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชนมีรากฐานมาจากคุณภาพของสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ หากบุคคลมีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษาทรัพย์ คบหามิตรดี และดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอควร ย่อมส่งผลให้ชุมชนมีความมั่นคง และสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ประการแรก อุฏฐานสัมปทาในระดับบุคคล เมื่อขยายผลสู่ระดับชุมชน จะก่อให้เกิดชุมชนที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพสุจริต และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง บุคคลเหล่านี้ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน สร้างรายได้หมุนเวียน และลดปัญหาการว่างงาน ตัวอย่างเช่น ชุมชนที่สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้วยความตั้งใจและร่วมมือกันพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ย่อมสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก

ประการที่สอง อารักขสัมปทาเมื่อเกิดขึ้นในระดับชุมชน จะช่วยส่งเสริมการใช้ และการรักษาทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ทั้งทรัพย์สินส่วนบุคคล และทรัพยากรส่วนรวม การรู้จักรักษาทรัพย์ และหลีกเลี่ยงอบายมุขช่วยลดปัญหาความยากจน หนี้สิน และความขัดแย้งภายในครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อความสงบสุขของชุมชน ชุมชนที่สมาชิกมีวินัยในการใช้จ่ายและรู้จักป้องกันความสูญเสีย ย่อมเป็นชุมชนที่มีเสถียรภาพ และสามารถจัดการปัญหาภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สาม กัลยาณมิตตตาในระดับชุมชน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความสามัคคี ความไว้วางใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนที่สมาชิกคบหามิตรดี และมีค่านิยมร่วมกันในทางคุณธรรม ย่อมเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้ การร่วมคิดร่วมทำ และการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างสันติ ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มของชาวบ้านในการพัฒนาอาชีพ การจัดกิจกรรมทางศาสนา หรือการดูแลทรัพยากรในท้องถิ่น ล้วนสะท้อนบทบาทของกัลยาณมิตรที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

ประการสุดท้าย สมชีวิตาเมื่อถูกนำมาปฏิบัติในระดับชุมชน จะช่วยสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่เบียดเบียนกัน ชุมชนที่ยึดหลักสมชีวิตาย่อมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล ลดการแข่งขันที่เกินพอดี และส่งเสริมการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนมีบรรยากาศแห่งความสงบ ความเอื้ออาทร และความมั่นคงในชีวิตของสมาชิกโดยรวม

โดยสรุป หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเพื่อการพัฒนาตนเองเท่านั้น หากแต่เป็นพื้นฐานสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณธรรม เมื่อชุมชนมีสมาชิกที่ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ ย่อมสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความสามัคคี และพร้อมต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.3.3 ประโยชน์แก่ประเทศ

จากที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในระดับปัจเจกบุคคล และระดับชุมชนแล้ว จะเห็นได้ว่า ความเข้มแข็งของประเทศมีรากฐานสำคัญมาจากความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนในสังคมยึดถือ และปฏิบัติตามหลักธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม เมื่อชุมชนจำนวนมากมีความมั่นคง พึ่งพาตนเองได้ และมีความสามัคคี ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมขยายไปสู่ระดับประเทศอย่างเป็นลำดับ

ประการแรก อุฏฐานสัมปทาในระดับประเทศ ส่งผลให้ประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียร รักการทำงาน และประกอบอาชีพสุจริต ย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ การมีแรงงานที่มีวินัยและมีความรับผิดชอบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดการพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอก และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว ประเทศที่ประชาชนยึดมั่นในความเพียรและการทำงานสุจริตย่อมสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

ประการที่สอง อารักขสัมปทาในระดับประเทศ ช่วยส่งเสริมการใช้และการรักษาทรัพยากรของชาติอย่างรู้คุณค่า ทั้งทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมื่อประชาชนมีวินัยในการใช้จ่าย รู้จักออม และหลีกเลี่ยงอบายมุข ย่อมช่วยลดปัญหาหนี้สินครัวเรือน ซึ่งเป็นภาระต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม อีกทั้งยังช่วยลดภาระของรัฐในการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดจากความยากจนและความประมาท การรู้จักรักษาทรัพยากรเช่นนี้จึงเป็นรากฐานของเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับประเทศ

ประการที่สาม กัลยาณมิตตตาในระดับประเทศ ส่งผลให้สังคมโดยรวมมีบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ความร่วมมือ และคุณธรรม ประชาชนที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ย่อมพร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศ ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม นอกจากนี้ การมีเครือข่ายกัลยาณมิตรในวงกว้างยังช่วยส่งเสริมการถ่ายทอดคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดีจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของความมั่นคงทางสังคมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ

ประการสุดท้าย สมชีวิตาในระดับประเทศ ช่วยสร้างวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประชาชนที่รู้จักประมาณตน ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ย่อมช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและการแข่งขันที่เกินพอดีในสังคม ส่งเสริมการใช้

ทรัพยากรของชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน หลักสมชีวิตายังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาประเทศที่เน้นความพอเพียง ความสมดุล และความมั่นคงในระยะยาว

สรุปโดยภาพรวม หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณธรรม เมื่อประชาชนและชุมชนยึดถือหลักธรรมดังกล่าวเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ประเทศย่อมมีรากฐานที่มั่นคง มีความสงบสุข และสามารถพัฒนาไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืนในระยะยาว

3.4 สรุป

ในบทนี้ ได้นำเสนอกรอบแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขในปัจจุบัน โดยได้อธิบายถึงที่มา ความหมาย องค์ประกอบ และประโยชน์ของหลักธรรมดังกล่าวในหลายระดับ จากการศึกษาพบว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาในบริบทของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันส่งผลให้ชุมชนเผชิญกับความท้าทายด้านการพึ่งพาตนเอง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ภายในชุมชน ดังนั้น หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 จึงเป็นกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง มีคุณธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล อย่างไรก็ตาม การนำหลักธรรมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนคลองแห จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาจากสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการรับรู้ของคนในชุมชนต่อหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 อย่างรอบด้าน ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเชิงประยุกต์จึงมีความจำเป็น เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ และสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแหได้อย่างเหมาะสม และเป็นรูปธรรม ดังนั้น ในบทต่อไป จึงมุ่งนำเสนอวิธีการวิจัยการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนตำบลคลองแห และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ **4** ในบริบทชุมชนจริง และเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 4
การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

บทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยจะได้นำวัตถุประสงค์ในข้อที่ 3 คือ การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใน 6 ด้านได้แก่ 1). ด้านเศษฐกิจ 2). ด้านสังคม 3). ด้านวัฒนธรรม 4). ด้านการศึกษา 5). ด้านสิ่งแวดล้อม 6). ด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้มีการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านเศษฐกิจ

4.2 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสังคม

4.3 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านวัฒนธรรม

4.4 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษา

4.5 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสิ่งแวดล้อม

4.6 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสุขภาพ

4.7 สรุป

4.1 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านเศษฐกิจ

จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนา และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักธรรมทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา

กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา โดยประชาชนในพื้นที่มีการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้จริง ทั้งในด้านการทำงาน การจัดการทรัพยากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนคลองแหมีความพยายามในการสร้างรายได้ และพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทั้งการค้าขายในตลาดน้ำ การทำเกษตรกรรม การผลิตสินค้าพื้นบ้าน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันยังมีการรวมกลุ่มอาชีพ และวิสาหกิจชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเชื่อมโยงกับหลักธรรมทั้งสี่ข้อได้อย่างชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร)

หลักอุฏฐานสัมปทา ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน และมีความพยายามพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แนวคิดนี้สัมพันธ์กับ ทฤษฎีทุนมนุษย์ที่อธิบายว่า ความรู้ ทักษะ และความเพียรของบุคคลเป็นทุนสำคัญในการสร้างรายได้ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนทางสังคม ที่ชี้ว่า การร่วมแรงร่วมใจ และความเพียรของสมาชิกในชุมชนช่วยสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนในระดับสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในตำบลคลองแหพบว่า คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับหลักอุฏฐานสัมปทาได้ดังนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ R01 ให้ข้อมูลว่า การทำงานสุจริต และความขยันหมั่นเพียรถือเป็นคุณธรรมที่เราสอนลูกหลานเสมอ สะท้อนการปลูกฝังคุณธรรมด้านความเพียรให้เป็นรากฐานของการดำรงชีวิต และคนในชุมชนไม่เกียจคร้าน แม้รายได้ไม่มากแต่ก็พยายามทำงานเสริมเพื่อเลี้ยงครอบครัวแสดงถึงการไม่ย่อท้อ และการพยายามพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ R03 ให้ข้อมูลว่า การค้าขายในตลาดน้ำเป็นตัวอย่างของความขยัน เพราะทุกครอบครัวต้องเตรียมสินค้า และอาหารพื้นบ้านมาขายทุกสัปดาห์ สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง และการทำงานเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ G01 ให้ข้อมูลว่า ชาวบ้านพยายามพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการนักท่องเที่ยว เช่น ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ และคุณภาพสินค้า สะท้อนการพัฒนาตนเอง การปรับตัวตามบริบทเศรษฐกิจ และการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความรู้ และช่วยกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ แสดงถึงการขยันร่วมแรงร่วมใจ และการสร้างทุนทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดอบรมทักษะอาชีพที่รัฐสนับสนุน คนในชุมชนก็เข้าร่วมอย่างตั้งใจ สะท้อนความเพียรในการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะใหม่ เป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นความขยันของคนชุมชนชัดเจน ทุกคนมีบทบาทในการสร้างรายได้ แสดงถึงการมีส่วนร่วม และความเพียรในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มแม่บ้านทำให้เกิดการแบ่งงาน และช่วยกันพัฒนาสินค้า สะท้อนความเพียรที่เกิดจากการทำงานเป็นทีม

แม้จะมีอุปสรรคทางเศรษฐกิจ แต่คนในชุมชนก็ไม่หยุดนิ่ง พยายามหาช่องทางใหม่ ๆ ในการค้าขาย แสดงถึงความมุ่งมั่น และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราทำขนมพื้นบ้านขายในตลาดน้ำ แม้จะเหนื่อยแต่ก็ทำต่อเนื่องเพราะเป็นรายได้หลัก สะท้อนความขยัน และความมุ่งมั่นในการทำงาน เพราะนอกจากงานหลักแล้ว ฉันยังทำงานเสริม เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อขายในชุมชน แสดงถึงการไม่หยุดนิ่ง และการหาทางเพิ่มรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่เริ่มเรียนรู้การค้าขาย และการทำผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อสืบต่อจากพ่อแม่ สะท้อนการสืบทอดความเพียรจากรุ่นสู่รุ่น แม้จะอายุมากแล้ว แต่ก็ยังช่วยลูกหลานขายของถือว่าเป็นการทำงานที่ไม่หยุดนิ่ง แสดงถึงความขยันที่ไม่จำกัดวัย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ P05 ให้ข้อมูลว่า การใช้สื่อออนไลน์ช่วยขายของเป็นสิ่งที่หลายคนทำ เพราะต้องปรับตัวให้ทันสมัย สะท้อนการพัฒนาตนเอง และความเพียรในการหาช่องทางใหม่ ทุกเช้าจะเห็นคนในชุมชนเตรียมอาหารพื้นบ้าน และสินค้าหัตถกรรมมาขาย ถือเป็นความขยันที่เห็นได้ชัด สะท้อนการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีวินัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทา เป็นหลักธรรมที่ปรากฏชัดในชีวิตประจำวันของคนตำบลคลองแห ทั้งในด้านการทำงานสุจริต ความขยันหมั่นเพียร การพัฒนาตนเอง และการสืบทอดความเพียรจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนมนุษย์ ที่เน้นการพัฒนาทักษะ และความสามารถของบุคคลเพื่อสร้างรายได้ และทฤษฎีทุนทางสังคม ที่ชี้ว่า การร่วมแรงร่วมใจ และความเพียรของสมาชิกในชุมชนช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคม

4.1.2 อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)

เมื่อพิจารณาด้านเศรษฐกิจของชุมชนคลองแห หลักอารักขสัมปทา หรือการถึงพร้อมด้วยการรักษา มิได้หมายถึงเพียงการปกป้องทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ยังครอบคลุมถึงการดูแลทรัพยากรชุมชน การจัดการรายได้อย่างรอบคอบ และการสร้างระบบป้องกันความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการจัดการทรัพยากร ที่เน้นการใช้ และการรักษาทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทฤษฎีความยั่งยืน ที่ชี้ว่า การรักษาสมดุลระหว่างการใช้ และการอนุรักษ์เป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การทำงานสุจริตต้องมาพร้อมกับการรักษาทรัพย์สิน ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และรู้จักเก็บออม สะท้อนการเชื่อมโยงหลักธรรมกับการจัดการรายได้อย่างมีวินัย ชาวบ้านจำนวนมากมีการเก็บเงินไว้ในกองทุนชุมชนเพื่อใช้ยามจำเป็น ถือเป็นการรักษาความมั่นคงของครอบครัว และแสดงถึงการสร้างระบบป้องกันความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การรักษาทรัพย์สินไม่ใช่เพียงเงินทองแต่รวมถึงการดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ที่ดินและน้ำ เพื่อให้ลูกหลานได้ใช้ต่อไป สะท้อนการ

มองระยะยาว และการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มออมทรัพย์ช่วยให้สมาชิกมีเงินสำรอง และลดการพึ่งพาหนี้นอกระบบ แสดงถึงการสร้างกลไกป้องกันความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านมีเงินหมุนเวียน และสามารถลงทุนในอาชีพได้สะท้อนการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G04 ให้ข้อมูลว่า การดูแลตลาดน้ำให้สะอาด และปลอดภัยก็เป็นการรักษาทรัพย์สินทางเศรษฐกิจของชุมชน เชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับเศรษฐกิจ การอบรมเรื่องการจัดการรายได้และการออมที่รัฐสนับสนุน ชาวบ้านเข้าร่วมอย่างจริงจัง สะท้อนการเรียนรู้เพื่อรักษาความมั่นคงทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การทำบัญชีครัวเรือนที่หลายครอบครัวเริ่มใช้ เป็นการรักษารายได้ และควบคุมค่าใช้จ่าย แสดงถึงการจัดการอย่างมีระบบ และการรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อผลิตสินค้าชุมชน เป็นการแบ่งรายได้ และเก็บออมร่วมกัน สะท้อนการรักษาความมั่นคงผ่านการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรามีการเก็บเงินจากการขายขนมไว้บางส่วน ไม่ใช้หมดไปกับการบริโภค สะท้อนการออมและการรักษารายได้ ฉันพยายามใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุน และรักษาทรัพยากร แสดงถึงการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่เริ่มสนใจการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อควบคุมการใช้เงิน สะท้อนการเรียนรู้เพื่อรักษาความมั่นคงทางการเงิน ผู้สูงอายุในบ้านยังช่วยดูแลทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน และสวน เพื่อไม่ให้สูญเสียไป แสดงถึงการรักษาทรัพย์สินครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า หลายครอบครัวจะรวมกลุ่มกันซื้อวัตถุดิบราคาส่ง เพื่อลดค่าใช้จ่ายและรักษารายได้ สะท้อนการทำงานร่วมกันเพื่อความมั่นคง และทุกเช้าจะเห็นคนในชุมชนช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้สะอาด เพราะถือว่าเป็นทรัพย์สินร่วมของทุกคน แสดงถึงการรักษาทรัพย์สินสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า หลักอารักขสัมปทา ไม่ได้หมายถึงการรักษาเพียงทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ครอบคลุมถึงการจัดการรายได้ การออม การดูแลทรัพยากรท้องถิ่น และการรักษาทรัพย์สินสาธารณะ ผู้นำศาสนาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านการรักษา ผู้นำชุมชนสร้างกลไกเชิงโครงสร้าง เช่น กองทุน และการอบรม ประชาชนปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ทั้งการออม การทำบัญชี และการดูแลทรัพยากรสิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการจัดการทรัพยากร ที่เน้นการใช้ และการรักษาอย่างสมดุล และทฤษฎีความยั่งยืน ที่ชี้ว่า การรักษาทรัพยากร และรายได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงของชุมชนในระยะยาว

4.1.3 กัลยาณมิตตตา (ความถึงพร้อมด้วยการคบมิตรดี)

ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนคลองแห หลักกัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี ปรากฏชัดเจนในรูปแบบของการสร้างเครือข่าย การช่วยเหลือเกื้อกูล และการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกัน แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมที่ชี้ว่า ความสัมพันธ์ที่ดี และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นทุนสำคัญที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การร่วมมือ และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การมีเพื่อนที่ดีในชุมชนคือการช่วยเหลือกัน ไม่ปล่อยให้ใครลำบากเพียงลำพัง สะท้อนการสร้างเครือข่ายเกื้อกูลที่เป็นรากฐานของการพึ่งพากัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การค้าขายในตลาดน้ำไม่ใช่การแข่งขันอย่างเดียว แต่เป็นการช่วยเหลือกัน เช่น แนะนำลูกค้าให้ร้านอื่นเมื่อสินค้าขาด แสดงถึงการสร้างมิตรภาพทางเศรษฐกิจ การคบมิตรดี คือ การมีคนที่พร้อมให้คำปรึกษา และกำลังใจในการทำงานสะท้อนบทบาทของกัลยาณมิตรในการสร้างแรงสนับสนุนทางจิตใจ และเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกมีเพื่อนร่วมงานที่ดี คอยช่วยเหลือกันทั้งด้านความรู้ และการตลาด สะท้อนการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมฝึกอบรมอาชีพทำให้คนในชุมชนได้พบปะ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แสดงถึงการสร้างมิตรภาพผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน และการทำงานร่วมกันในกลุ่มแม่บ้านไม่เพียงแต่สร้างรายได้ แต่ยังสร้างความผูกพัน และความไว้วางใจ สะท้อนการสร้างทุนทางสังคม การช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ เช่น น้ำท่วม ทำให้เห็นว่า มิตรภาพในชุมชนมีคุณค่ามากกว่าทรัพย์สิน แสดงถึงการคบมิตรดีที่ช่วยรักษาความมั่นคง และการมีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนก็เป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น สะท้อนการขยายเครือข่ายสู่ภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การแลกเปลี่ยนสินค้า และบริการระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และยั่งยืน แสดงถึงการคบมิตรดีในเชิงเศรษฐกิจ และครอบครัวเรามีเพื่อนบ้านที่ช่วยกันขายของ เช่น แนะนำลูกค้าให้กันและกัน สะท้อนการเกื้อกูลในระดับครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านทำให้เรามีแรงใจ และไม่รู้สึกโดดเดี่ยวแสดงถึงบทบาทของมิตรดีในการสร้างกำลังใจ และคนรุ่นใหม่ที่มีการรวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อช่วยกันโปรโมทผ่านสื่อออนไลน์ สะท้อนการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจในยุคใหม่ ส่วนผู้สูงอายุในชุมชนมักให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการทำงาน และการค้าขาย แสดงถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันซื้อวัตถุดิบราคาส่งทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนการสร้างมิตรภาพผ่านการร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้สะอาดก็เป็นการคบมิตรดี เพราะทุกคนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบร่วมกัน แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการดูแลทรัพย์สินร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า กัลยาณมิตตา หรือการคบมิตรดี เป็นพลังสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนคลองแหมีความเข้มแข็ง และยั่งยืน ผู้นำศาสนาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมแห่งการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างเครือข่าย และกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ทั้งการช่วยเหลือกันในตลาดน้ำ การรวมกลุ่มซื้อวัตถุดิบ และการแลกเปลี่ยนความรู้สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนทางสังคมที่ชี้ว่า ความสัมพันธ์ที่ดี และความไว้วางใจเป็นทุนสำคัญในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตา ในชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่สร้างมิตรภาพและความเกื้อกูล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคง และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

4.1.4 สมชีวิตา (ความถึงพร้อมด้วยการดำรงชีวิตอย่างสมดุล)

ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนคลองแห หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏชัดเจนในวิถีการจัดการรายได้ และการใช้จ่ายของคนในพื้นที่ การดำรงชีวิตอย่างสมดุลมิได้หมายถึงการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรู้จักประมาณตน การจัดการทรัพยากรอย่างพอเพียง และการสร้างสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่เน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัว รวมถึงทฤษฎีสมดุลที่ชี้ว่า การรักษาสมดุลในชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง และความสุขของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การใช้ชีวิตอย่างสมดุลคือการไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักใช้จ่ายตามกำลัง และเก็บออมเพื่ออนาคต สะท้อนการปลูกฝังคุณธรรมด้านความพอประมาณ การทำงานหนักต้องมาพร้อมกับการพักผ่อน และการดูแลครอบครัว เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุล แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างงาน และชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การดำรงชีวิตสมดุลคือการรู้จักแบ่งเวลาให้กับการทำงาน ศาสนา และครอบครัว สะท้อนการสร้างสมดุลในหลายมิติของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้ชาวบ้านรู้จักจัดการรายได้ และรายจ่ายอย่างสมดุล สะท้อนการใช้เครื่องมือเพื่อสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มแม่บ้านผลิตสินค้าชุมชน เป็นการแบ่งรายได้ และเก็บออมร่วมกัน ทำให้ทุกครอบครัวมีความมั่นคง แสดงถึงการสร้างสมดุลผ่านการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมชุมชน เช่น ตลาดน้ำ ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ แต่ยังสร้างความสุข และความสัมพันธ์ที่ดี สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ และสังคม และการอบรมเรื่องการใช้ชีวิตพอเพียงทำให้ชาวบ้านรู้จักประมาณตน และไม่ใช้จ่ายเกินกำลัง แสดงถึงการปลูกฝังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การใช้วัตถุดิบอย่างคุ้มค่า ก็เป็นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการรักษาสมดุลในระดับชุมชน การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพช่วยให้

สมาชิกมีรายได้ที่มั่นคง และไม่เสี่ยงต่อหนี้สิน สะท้อนการสร้างสมดุลทางการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่ซื้อของเกินความจำเป็น และการทำงานเสริมช่วยเพิ่มรายได้ แต่ก็ต้องแบ่งเวลาให้ครอบครัวด้วย แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างงาน และครอบครัว และคนรุ่นใหม่เริ่มสนใจการออม และการลงทุนเล็ก ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุในบ้านมักแนะนำให้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย แสดงถึงการสืบทอดคุณธรรมความสมดุลจากรุ่นสู่รุ่น และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันซื้อวัตถุดิบราคาส่งช่วยลดค่าใช้จ่าย และทำให้ทุกครอบครัวมีความสมดุลทางการเงิน สะท้อนการสร้างสมดุลผ่านความร่วมมือ และการดูแลตลาดน้ำให้สะอาด และเป็นระเบียบก็เป็นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการรักษาสมดุลในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนคลองแหมีความมั่นคงและยั่งยืน ผู้นำศาสนาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ ผู้นำชุมชนสร้างกลไกเชิงโครงสร้าง เช่น การทำบัญชีครัวเรือน และการรวมกลุ่มอาชีพ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การออม และการดูแลทรัพยากรสิ่งนี้สอดคล้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีสมดุลที่ชี้ว่า การรักษาสมดุลในชีวิต และเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงและความสุขของชุมชน กล่าวโดยสรุป การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา ในชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนมีรายได้ที่มั่นคง แต่ยังสร้างความสุข ความพอเพียง และความยั่งยืนในระยะยาว ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุปโดยรวม จากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชน พบว่า การดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจของชุมชนคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา โดยแต่ละหลักธรรมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมจริงที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเริ่มจาก อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรที่ปรากฏในทุกครัวเรือน ตั้งแต่การค้าขายในตลาดน้ำ การทำเกษตร การผลิตสินค้าพื้นบ้าน ไปจนถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ คนในชุมชนไม่หยุดนิ่ง แม้มีอุปสรรคก็พยายามหาช่องทางสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง ความเพียรนี้จึงเป็นรากฐานของทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงต่อมา อารักขสัมปทา การรักษาทรัพย์สิน และทรัพยากรปรากฏในรูปแบบของการออม การทำบัญชีครัวเรือน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และการดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ที่ดิน น้ำ และตลาดน้ำ การรักษาในที่นี้ไม่เพียงแต่ป้องกันความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างระบบที่ช่วยให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกัน

และสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน หลักกัลยาณมิตตตา การคบมิตรดีสะท้อนผ่านการรวมกลุ่มอาชีพ การช่วยเหลือกันในตลาดน้ำ การแลกเปลี่ยนสินค้า และความรู้ รวมถึงการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก มิตรภาพ และความไว้วางใจที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนมีพลังร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสามารถรับมือกับวิกฤติได้อย่างเข้มแข็ง และสุดท้ายหลักสมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏในวิถีการใช้จ่ายอย่างพอประมาณ การออม การจัดการรายได้ และรายจ่ายอย่างมีเหตุผล และการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ช่วยให้ชุมชนคลองแหมีความมั่นคง และความสุขในระยะยาว การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการขยันหมั่นเพียรในการทำงาน (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพย์สิน และทรัพยากร (อารักขสัมปทา) การสร้างเครือข่ายและมิตรภาพที่ดี (กัลยาณมิตตตา) และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล (สมชีวิตา) ทั้งหมดนี้ทำให้เศรษฐกิจชุมชนคลองแหมีความมั่นคง ยั่งยืน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีภูมิคุ้มกัน และความเข้มแข็ง

4.2 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสังคม

การพัฒนาสังคมในชุมชนคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และความสามัคคีของคนในพื้นที่ โดยการดำเนินชีวิตของประชาชนสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้จริง ทั้งในด้านการสร้างความร่วมมือ การรักษาความสงบเรียบร้อย การเกื้อกูลกัน และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ชุมชนคลองแหมีลักษณะเด่นคือการรวมพลังของคนในพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมสาธารณะ เช่น การจัดงานประเพณี การดูแลรักษาสถานที่สาธารณะ และการช่วยเหลือกันในยามเกิดวิกฤติ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการมีอุฏฐานสัมปทาในการทำงานเพื่อสังคม, การมีอารักขสัมปทา ในการรักษาทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อย, การมีกัลยาณมิตตตา ในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดี และการมีสมชีวิตา ในการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสมดุลและพอเพียง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านสังคมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้คนในพื้นที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังสร้างความเข้มแข็ง และความสามัคคีที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนี้

4.2.1 อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในด้านสังคม)

ในมิติทางสังคมของชุมชนคลองแห หลักอุฏฐานสัมปทา มิได้สะท้อนเพียงการทำงานเพื่อสร้างรายได้ แต่ยังหมายถึงความเพียรพยายามในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อกิจกรรมสาธารณะ และการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมโดยรวม ความขยันหมั่นเพียรในที่นี้จึงเป็นพลังที่ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีและสามารถพัฒนาสังคมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การทำบุญ และกิจกรรมวัดต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคน ไม่ใช่เพียงศรัทธา แต่ต้องมีความขยันในการช่วยเหลือกัน สะท้อนการปลูกฝังคุณธรรมแห่งความเพียรในกิจกรรมสาธารณะ เช่น เวลามีงานบุญหรืองานประเพณี คนในชุมชนจะมาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ และอาหาร ถือเป็นการขยันเพื่อสังคม แสดงถึงการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การขยันไม่ใช่แค่ทำงานส่วนตัว แต่ต้องช่วยเหลือชุมชนด้วย เช่น การดูแลวัด และสถานที่สาธารณะ สะท้อนการขยายความเพียรจากระดับบุคคลสู่ระดับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การจัดงานประเพณีตลาดน้ำคลองแหต้องอาศัยความขยันของทุกฝ่าย ตั้งแต่การเตรียมสถานที่จนถึงการดูแลความเรียบร้อย สะท้อนการทำงานร่วมกันเพื่อสังคม และการรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อทำกิจกรรมชุมชน เช่น การแสดงพื้นบ้าน เป็นการฝึกความขยัน และสร้างความสามัคคี แสดงถึงการปลูกฝังความเพียรในคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การดูแลความสะอาดในพื้นที่สาธารณะต้องอาศัยความขยันของทุกครอบครัว ไม่ใช่หน้าที่ของใครคนเดียว สะท้อนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดอบรมอาชีพหรือกิจกรรมสังคม คนในชุมชนเข้าร่วมอย่างตั้งใจ ถือเป็นความขยันในการพัฒนาตนเอง และสังคม แสดงถึงการเพียรเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มแม่บ้านไม่เพียงแต่สร้างรายได้ แต่ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น สะท้อนความเพียรที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ และสังคม แม้จะมีปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่คนในชุมชนก็ยังขยันทำกิจกรรมสาธารณะ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย แสดงถึงความมุ่งมั่นที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราช่วยกันทำอาหารในงานบุญ ถือเป็นการขยันเพื่อสังคม ไม่ใช่เพียงเพื่อบ้านเราเอง สะท้อนการเสียสละและความเพียรเพื่อส่วนรวม การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนทำให้รู้สึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และต้องขยันช่วยเหลือกัน แสดงถึงการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและคนรุ่นใหม่ในชุมชนช่วยกันทำกิจกรรม เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้าน ถือเป็นการขยันที่สร้างความสุขให้สังคม สะท้อนการเพียรที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุยังคงช่วยงานชุมชน เช่น การดูแลสถานที่สาธารณะ ถือเป็นความขยันที่ไม่จำกัดวัย แสดงถึงการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การรวมกลุ่มกันทำความสะอาดตลาดน้ำทุกเช้า เป็นการขยันที่ทำให้สังคมมีความน่าอยู่ สะท้อนการสร้างวินัยร่วมกัน และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่

P06 ให้ข้อมูลว่า การช่วยเหลือกันในยามน้ำท่วม เช่น การขนของ และดูแลผู้เดือดร้อน เป็นความขยันที่ทำให้สังคมเข้มแข็ง แสดงถึงการเพียรในยามวิกฤติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทาในด้านสังคม คือการเพียรพยายามร่วมกันเพื่อสร้างความสามัคคี และความเข้มแข็งของชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการเสียสละ และการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และโครงสร้างเพื่อให้คนมีส่วนร่วม ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ และการช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคมที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของชุมชน ความขยันหมั่นเพียรในด้านสังคมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วง แต่ยังสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมอย่างยั่งยืน

4.2.2 อารักขสัมปทา (การรักษาในด้านสังคม)

ในมิติทางสังคมของชุมชนคลองแห หลักอารักขสัมปทา หรือการถึงพร้อมด้วยการรักษา มิได้หมายถึง การปกป้องทรัพย์สินส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อย การดูแลทรัพยากรสาธารณะ และการสร้างระบบป้องกันความเสี่ยงทางสังคม การรักษาในที่นี้จึงเป็นพลังที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคง และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การรักษาสังคมคือการดูแลไม่ให้เกิดความแตกแยก ต้องสอนให้คนรู้จักสามัคคี และช่วยเหลือกัน สะท้อนการปลูกฝังคุณธรรมด้านการรักษาความสงบ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การรักษาไม่ใช่แค่ทรัพย์สิน แต่รวมถึงการรักษาศีลธรรมและความสัมพันธ์ในชุมชน แสดงถึงการมองการรักษาในมิติทางจิตใจ และสังคม การดูแลวัดและสถานที่สาธารณะเป็นหน้าที่ของทุกคน ถือเป็นการรักษาทรัพย์สินร่วมของชุมชน สะท้อนการรักษาทรัพย์สินสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยในชุมชนเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย สะท้อนการสร้างระบบป้องกันทางสังคม การตั้งกองทุนหมู่บ้านไม่เพียงแต่ช่วยด้านเศรษฐกิจ แต่ยังรักษาความมั่นคงของครอบครัว แสดงถึงการรักษาความมั่นคงทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การดูแลตลาดน้ำให้สะอาด และปลอดภัยเป็นการรักษาทรัพย์สินทางสังคมที่ทุกคนใช้ร่วมกัน สะท้อนการรักษาทรัพย์สินสาธารณะ การอบรมเยาวชนเรื่องการใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบ เป็นการรักษาความสงบในอนาคต แสดงถึงการรักษาสังคมผ่านการปลูกฝังคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มแม่บ้านช่วยกันดูแลกิจกรรมชุมชน ถือเป็นการรักษาความสัมพันธ์ และความสามัคคี สะท้อนการรักษาความมั่นคงทางสังคม การช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ เช่น น้ำท่วม เป็นการรักษาความมั่นคงของชุมชนโดยรว แสดงถึงการรักษาในยามวิกฤติ

ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราช่วยกันดูแลความสะอาดในงานบุญ ถือเป็นการรักษาสังคมให้น่าอยู่ สะท้อนการรักษาสภาพแวดล้อม ให้ข้อมูลว่า การเข้าร่วมเวรยามรักษาความปลอดภัยทำให้รู้สึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แสดงถึงการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ช่วยกันดูแลกิจกรรม เช่น การจัดงานประเพณี ถือเป็นการรักษาวัฒนธรรม สะท้อนการรักษามรดกทางสังคม ผู้สูงอายุยังคงให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว และชุมชน แสดงถึงการรักษาความมั่นคงทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันซื้อวัตถุดิบราคาส่งก็เป็นการรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม สะท้อนการรักษาผ่านความร่วมมือ และการช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้สะอาดทุกเช้า ถือเป็นการรักษาทรัพย์สินร่วมของทุกคน แสดงถึงการรักษาทรัพย์สินสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อารักขสัมปทาในด้านสังคม คือการรักษาความสงบ ความมั่นคง และทรัพย์สินร่วมของชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการรักษา ผู้นำชุมชนสร้างระบบ และกิจกรรมเพื่อรักษาความมั่นคง ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการดูแลสถานที่สาธารณะ การเข้าร่วมเวรยาม และการช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางสังคมที่ชี้ว่า การรักษาความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของสังคม การรักษาในด้านสังคมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้สังคมมีความสงบสุข แต่ยังสร้างความมั่นคง ความสามัคคี และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมอย่างยั่งยืน

4.2.3 กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดีในด้านสังคม)

ในมิติทางสังคมของชุมชนคลองแห หลักกัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี ปรากฏชัดเจนในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล การช่วยเหลือกันในกิจกรรมสาธารณะ และการสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชน มิตรภาพที่ดีไม่เพียงแต่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การมีเพื่อนที่ดีในชุมชนคือการช่วยเหลือกัน ไม่ปล่อยให้ใครลำบากเพียงลำพัง สะท้อนการสร้างเครือข่ายเกื้อกูลที่เป็นรากฐานของการพึ่งพากัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การทำบุญหรืองานวัด คนในชุมชนจะช่วยกันทั้งแรงกาย และแรงใจ ถือเป็นการคบมิตรดีที่สร้างความสามัคคี แสดงถึงการสร้างมิตรภาพผ่านกิจกรรมศาสนา การคบมิตรดีคือการมีคนที่พร้อมให้คำปรึกษาและกำลังใจในการทำงาน และการใช้ชีวิต สะท้อนบทบาทของกัลยาณมิตรในการสร้างแรงสนับสนุนทางจิตใจและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้สมาชิกมีเพื่อนร่วมงานที่ดีคอยช่วยเหลือกันทั้งด้านความรู้ และการตลาด สะท้อนการสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจ และสังคมที่

เข้มแข็ง การจัดกิจกรรมฝึกอบรมอาชีพทำให้คนในชุมชนได้พบปะ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แสดงถึงการสร้างมิตรภาพผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G04 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มแม่บ้านไม่เพียงแต่สร้างรายได้ แต่ยังสร้างความผูกพันและความไว้วางใจ สะท้อนการสร้างทุนทางสังคม การช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ เช่น น้ำท่วม ทำให้เห็นว่ามิตรภาพในชุมชนมีคุณค่ามากกว่าทรัพย์สิน แสดงถึงการคบมิตรดีที่ช่วยรักษาความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การมีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนก็เป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนมีโอกาสทางสังคมมากขึ้น สะท้อนการขยายเครือข่ายสู่ภายนอก การแลกเปลี่ยนสินค้า และบริการระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน แสดงถึงการคบมิตรดีในเชิงสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรามีเพื่อนบ้านที่ช่วยกันขายของ เช่น แนะนำลูกค้าให้กัน และกัน สะท้อนการเกื้อกูลในระดับครัวเรือน เป็นการทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านทำให้เรามีแรงใจ และไม่รู้สึกโดดเดี่ยว แสดงถึงบทบาทของมิตรดีในการสร้างกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้าน ถือเป็นการสร้างมิตรภาพที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม สะท้อนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในยุคใหม่ และผู้สูงอายุในชุมชนมักให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการทำงาน และการใช้ชีวิต แสดงถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันซื้อวัตถุดิบราคาส่งทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนการสร้างมิตรภาพผ่านการร่วมมือทางสังคม การช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้สะอาดก็เป็นการคบมิตรดี เพราะทุกคนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบร่วมกัน แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการดูแลทรัพย์สินร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า กัลยาณมิตตตาในด้านสังคม คือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ทั้งการช่วยเหลือกันในตลาดน้ำ การรวมกลุ่มซื้อวัตถุดิบ และการแลกเปลี่ยนความรู้ สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมที่ชี้ว่าความสัมพันธ์ที่ดี และความไว้วางใจเป็นทุนสำคัญในการสร้างโอกาสทางสังคม และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา ในชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่สร้างมิตรภาพและความเกื้อกูล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความมั่นคง และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

4.2.4 สมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุลในด้านสังคม)

ในมิติทางสังคมของชุมชนคลองแห หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏชัดเจนในวิถีการอยู่ร่วมกันของคนในพื้นที่ การดำรงชีวิตสมดุลในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงการใช้จ่ายอย่างพอประมาณ แต่ยังรวมถึงการจัดการเวลา การแบ่งบทบาทหน้าที่ และการสร้างความสมดุลระหว่างครอบครัว ศาสนา และกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยให้สังคมมีความสงบสุขและความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การใช้ชีวิตสมดุลคือการรู้จักแบ่งเวลาให้กับศาสนา ครอบครัว และสังคม ไม่ทุ่มเทเพียงด้านใดด้านหนึ่ง สะท้อนการปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ การทำงานหนักต้องมาพร้อมกับการพักผ่อน และการทำบุญ เพื่อให้ชีวิตมีความสมดุลทั้งกายและใจ แสดงถึงการรักษาสมดุลในหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การดำรงชีวิตสมดุลคือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียงและช่วยเหลือสังคม สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างตนเอง และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้ชาวบ้านรู้จักจัดการรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล สะท้อนการใช้เครื่องมือเพื่อสร้างสมดุลทางสังคม และเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มแม่บ้านผลิตสินค้าชุมชน มีการแบ่งรายได้ และเก็บออมร่วมกัน ทำให้ทุกครอบครัวมีความมั่นคง แสดงถึงการสร้างสมดุลผ่านการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมชุมชน เช่น ตลาดน้ำ ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ แต่ยังสร้างความสุขและความสัมพันธ์ที่ดี สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ และสังคม การอบรมเรื่องการใช้ชีวิตพอเพียงทำให้ชาวบ้านรู้จักประมาณตน และไม่ใช้จ่ายเกินกำลัง แสดงถึงการปลูกฝังแนวคิดสมดุลในชีวิต การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพช่วยให้สมาชิกมีรายได้ที่มั่นคง และไม่เสี่ยงต่อหนี้สิน สะท้อนการสร้างสมดุลทางการเงินและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การใช้วัตถุดิบอย่างคุ้มค่า ก็เป็นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการรักษาสมดุลในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่ซื้อของเกินความจำเป็น สะท้อนการดำรงชีวิตสมดุลในระดับครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า การทำงานเสริมช่วยเพิ่มรายได้ แต่ก็ต้องแบ่งเวลาให้ครอบครัวด้วย แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างงานและครอบครัว และคนรุ่นใหม่เริ่มสนใจการออมและการลงทุนเล็ก ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุในบ้านมักแนะนำให้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย แสดงถึงการสืบทอดคุณธรรมความสมดุลจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันซื้อวัตถุดิบราคาส่งช่วยลดค่าใช้จ่าย และทำให้ทุกครอบครัวมีความสมดุลทางการเงิน สะท้อนการสร้างสมดุลผ่านความร่วมมือ การช่วยกันดูแล

ตลาดน้ำให้สะอาด และเป็นระเบียบก็เป็นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการรักษาสมดุลในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า สมชีวิตา ในด้านสังคม คือการดำรงชีวิตอย่างสมดุลทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ ผู้นำชุมชนสร้างกลไกและกิจกรรมเพื่อรักษาสมดุล ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การออม และการดูแลทรัพยากร สิ่งนี้สอดคล้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีสมดุล ที่ชี้ว่า การรักษาสมดุลในชีวิต และสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง และความสุขของชุมชน การดำรงชีวิตตามหลักสมชีวิตา ในชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนมีความสุข และความมั่นคง แต่ยังสร้างความสามัคคี ความพอเพียง และความยั่งยืนในระยะยาว ทำให้สังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้ และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุปโดยรวม จากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชน พบว่า การดำเนินชีวิตทางสังคมของคนตำบลคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และความสามัคคีของชุมชน โดยแต่ละหลักธรรมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมจริงที่ช่วยให้สังคมมีความมั่นคง และสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากอุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรที่ปรากฏในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การจัดงานบุญ งานประเพณี และการดูแลสถานที่สาธารณะ คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความสามัคคีและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ต่อมา อารักขสัมปทา การรักษาในด้านสังคมปรากฏในรูปแบบของการดูแลความสงบเรียบร้อย การจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย การดูแลทรัพย์สินสาธารณะ เช่น ตลาดน้ำ และวัด รวมถึงการช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีความมั่นคง และสามารถรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพกัลยาณมิตตตา การคบมิตรดีสะท้อนผ่านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล การช่วยเหลือกันในกิจกรรมชุมชน การแลกเปลี่ยนสินค้า และความรู้ รวมถึงการสร้างความไว้วางใจระหว่างสมาชิก มิตรภาพที่ดีจึงเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยให้ชุมชนมีพลังร่วมในการพัฒนา และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ และสุดท้าย สมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุลปรากฏในวิถีการใช้ชีวิตพอเพียง การจัดการเวลา และรายได้อย่างมีเหตุผล การแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างครอบครัว ศาสนา และสังคม รวมถึงการรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สิ่งนี้ทำให้ชุมชนมีความสุข ความมั่นคง และความยั่งยืนในระยะยาว การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านสังคมของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการขยันหมั่นเพียรในการทำกิจกรรมสาธารณะ (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาความสงบ และทรัพย์สินร่วม (อารักขสัมปทา) การสร้างเครือข่าย และมิตรภาพที่ดี (กัลยาณมิตตตา) และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล (สมชีวิตา) ทั้งหมดนี้ทำให้สังคม

คลองแหมีความเข้มแข็ง สามัคคี และสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้วยภูมิคุ้มกันทางสังคมที่มั่นคง

4.3 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านวัฒนธรรม

ในมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแห การดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนสะท้อนถึงการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 อย่างเป็นรูปธรรม วัฒนธรรมในที่นี้มิได้จำกัดอยู่เพียงงานประเพณีหรือพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังครอบคลุมถึงการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น การสืบทอดภูมิปัญญา และการสร้างความสมดุลระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ชุมชนคลองแหมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม เช่น การจัดงานตลาดน้ำที่ผสมผสานวิถีชีวิตดั้งเดิมกับการท่องเที่ยว การสืบทอดการทำอาหารพื้นบ้านและหัตถกรรม รวมถึงการจัดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีที่เชื่อมโยงคนทุกวัยเข้าด้วยกัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึง อุฏฐานสัมปทา ในการขยันสืบสานวัฒนธรรม, อารักขสัมปทา ในการรักษาอัตลักษณ์และทรัพยากรทางวัฒนธรรม, กัลยาณมิตตตา ในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมประเพณี และ สมชีวิตา ในการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับวิถีสมัยใหม่ การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านวัฒนธรรมของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้วัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงมีชีวิตชีวา สร้างความภาคภูมิใจและความสามัคคีในชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างสมดุล และยั่งยืน ดังนี้

4.3.1 อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียรในด้านวัฒนธรรม)

ในมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแห หลักอุฏฐานสัมปทา ปรากฏชัดเจนในความเพียรพยายามของคนในพื้นที่ในการสืบสาน รักษา และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ และมีชีวิตชีวา ความขยันหมั่นเพียรในที่นี้มิได้จำกัดอยู่เพียงการทำงานเพื่อเศรษฐกิจ แต่ยังหมายถึงการทุ่มเทแรงกาย แรงใจเพื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของความสามัคคี และอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การจัดงานบุญ และประเพณีต้องอาศัยความขยันของทุกคนทั้งการเตรียมอาหาร การจัดสถานที่ และการร่วมพิธีกรรม สะท้อนความเพียรในการสืบสานศาสนาและวัฒนธรรม และการสอนเยาวชนให้รู้จักพิธีกรรม และเพลงพื้นบ้านเป็นการขยันที่ช่วยรักษาวัฒนธรรมไม่ให้สูญหาย แสดงถึงการปลูกฝังความเพียรในคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การขยันเข้าร่วมกิจกรรมวัด และงานบุญทำให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิตและเป็นที่รวมใจของชุมชน สะท้อนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่าน

ที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดงานตลาดน้ำคลองแหต้องอาศัยความขยันของทุกฝ่าย ทั้งการเตรียมการแสดงพื้นบ้าน และการดูแลบรรยากาศ สะท้อนการทำงานร่วมกันเพื่อรักษาวัฒนธรรม การรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อฝึกการแสดงพื้นบ้านเป็นการขยันที่ช่วยสืบทอดภูมิปัญญา แสดงถึงการสร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การดูแลสถานที่ทางวัฒนธรรม เช่น วัด และศาลเจ้า ต้องอาศัยความขยันของคนในชุมชน สะท้อนการรักษาทรัพย์สินทางวัฒนธรรม การจัดอบรมงานหัตถกรรมพื้นบ้านทำให้คนในชุมชนได้ขยันเรียนรู้ และสืบทอดทักษะ แสดงถึงการเพียรเพื่อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันในกลุ่มแม่บ้าน เช่น การทำอาหารพื้นบ้าน เป็นการขยันที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สะท้อนการสร้างคุณค่าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่คนในชุมชนก็ยังขยันรักษาประเพณี เช่น งานสงกรานต์ และงานสารทไทย แสดงถึงความมุ่งมั่นในการรักษาวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราช่วยกันทำอาหารพื้นบ้านในงานบุญ ถือเป็นการขยันเพื่อรักษาวัฒนธรรม สะท้อนการมีส่วนร่วมในระดับครัวเรือน และการเข้าร่วมการแสดงพื้นบ้านทำให้รู้สึกว่า เราเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน แสดงถึงการสร้างความผูกพันทางวัฒนธรรม คนรุ่นใหม่ขยันเรียนรู้การทำหัตถกรรม เช่น การจักสาน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา สะท้อนการสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุยังคงช่วยสอนพิธีกรรม และเพลงพื้นบ้าน ถือเป็นการขยันที่ไม่จำกัดวัย แสดงถึงการรักษาความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม การรวมกลุ่มกันจัดงานประเพณีทำให้ทุกครอบครัวได้มีส่วนร่วมและขยันทำงานร่วมกัน สะท้อนการสร้างความสามัคคีผ่านวัฒนธรรม และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้มีบรรยากาศแบบดั้งเดิม ถือเป็นการขยันรักษาอัตลักษณ์ชุมชน แสดงถึงการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทาในด้านวัฒนธรรม คือความเพียรพยายามร่วมกันในการสืบสาน รักษา และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการขยันเพื่อศาสนา และประเพณี ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมและโครงสร้างเพื่อให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิต ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเข้าร่วมงานบุญ งานประเพณี และการสืบทอดภูมิปัญญา สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมที่ชี้ว่า ความเพียรในการรักษาวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง และความภาคภูมิใจของชุมชน ความขยันหมั่นเพียรในด้านวัฒนธรรมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้ประเพณี และภูมิปัญญายังคงอยู่ แต่ยังสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งทางสังคมที่เชื่อมโยงคนทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.3.2 อารักขสัมปทา (การรักษาในด้านวัฒนธรรม)

ในมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแห หลักอารักขสัมปทา หรือการถึงพร้อมด้วยการรักษาปรากฏชัดเจนในความพยายามของคนในพื้นที่ที่จะดูแล รักษา และปกป้องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา การรักษาในที่นี้มิได้หมายถึงการปกป้องเพียงวัตถุหรือสถานที่ แต่ยังรวมถึงการรักษาความเชื่อ ประเพณี ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การรักษาวัฒนธรรมคือการดูแลพิธีกรรมทางศาสนาให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง และต่อเนื่อง สะท้อนการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของประเพณี เป็นการสอนเยาวชนให้เข้าใจความหมายของงานบุญ และพิธีกรรมเป็นการรักษาความเชื่อ และคุณค่าทางวัฒนธรรมแสดงถึงการรักษาผ่านการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การดูแลวัด และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นหน้าที่ของทุกคน ถือเป็นการรักษาทรัพย์สินทางวัฒนธรรมร่วมสะท้อนการรักษาทรัพย์สินสาธารณะทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดงานประเพณีต้องรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ แม้จะมีการปรับให้ทันสมัย แต่แก่นต้องไม่เปลี่ยน สะท้อนการรักษาอัตลักษณ์ การดูแลตลาดน้ำให้คงบรรยากาศแบบพื้นบ้านเป็นการรักษาวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ และสังคม แสดงถึงการรักษาผ่านกิจกรรมร่วมสมัย การเก็บรวบรวมเพลงพื้นบ้าน และการแสดงดั้งเดิมไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนการรักษาภูมิปัญญาซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การอบรมเยาวชนเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการรักษาทักษะ และภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แสดงถึงการรักษาความรู้ท้องถิ่นและการทำงานร่วมกันในกลุ่มแม่บ้านเพื่อผลิตอาหารพื้นบ้านเป็นการรักษารสชาติ เป้นการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน สะท้อนการรักษาวัฒนธรรมผ่านอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การช่วยกันดูแลสถานที่จัดงานประเพณีให้สะอาด และปลอดภัยก็เป็นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของวัฒนธรรม แสดงถึงการรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรายังคงทำอาหารพื้นบ้านในงานบุญ ถือเป็นการรักษาวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ สะท้อนการรักษาในระดับครัวเรือน การเข้าร่วมงานประเพณีทุกปีทำให้รู้สึกว่า เราได้รักษาความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมของชุมชน แสดงถึงการรักษาผ่านการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ช่วยกันบันทึกภาพ และเผยแพร่งานประเพณีในสื่อออนไลน์ ถือเป็นการรักษาวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ สะท้อนการรักษาผ่านเทคโนโลยี และผู้สูงอายุยังคงสอนพิธีกรรม และเพลงพื้นบ้านให้ลูกหลาน ถือเป็นการรักษาความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม แสดงถึงการรักษาผ่านการถ่ายทอด ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันทำหัตถกรรม เช่น การจักสาน เป็นการรักษาทักษะ และภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย สะท้อนการรักษาผ่านการปฏิบัติจริง รวมถึงการช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้มีบรรยากาศดั้งเดิม ถือเป็นการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน แสดงถึงการรักษาในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อารักขสัมปทาในด้านวัฒนธรรม คือการรักษาอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา และความเชื่อของชุมชนให้คงอยู่ ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการรักษาพิธีกรรม และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และโครงสร้างเพื่อรักษาอัตลักษณ์ และภูมิปัญญา ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเข้าร่วมงานบุญ การสืบทอดอาหารและหัตถกรรม และการดูแลสถานที่สาธารณะ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ชี้ว่าการรักษาวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง ความภาคภูมิใจ และความสามัคคีของชุมชน การรักษาในด้านวัฒนธรรมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้ประเพณี และภูมิปัญญายังคงอยู่แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจ ความสามัคคี และความเข้มแข็งทางสังคมที่เชื่อมโยงคนทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.3.3 กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดีในด้านวัฒนธรรม)

ในมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแห หลักกัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี ปรากฏชัดเจนในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และการร่วมมือกันเพื่อสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น มิตรภาพที่ดีไม่เพียงแต่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ยังเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิต และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมสมัยใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การมีเพื่อนที่ดีในชุมชนคือการช่วยกันจัดงานบุญ และประเพณี ไม่ปล่อยให้ใครทำเพียงลำพัง สะท้อนการสร้างเครือข่ายเกื้อกูลทางวัฒนธรรม การคบมิตรดีคือการมีคนที่พร้อมให้คำปรึกษา และกำลังใจในการสืบสานพิธีกรรม แสดงถึงบทบาทของกัลยาณมิตรในการรักษาความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การช่วยเหลือกันในงานวัด และงานบุญทำให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิต และเป็นที่รวมใจของชุมชน สะท้อนการสร้างความสามัคคีผ่านมิตรภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อฝึกการแสดงพื้นบ้านทำให้เกิดมิตรภาพ และความร่วมมือที่ช่วยสืบทอดวัฒนธรรม สะท้อนการสร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ การจัดงานประเพณีต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ถือเป็นการคบมิตรดีที่สร้างความสามัคคี แสดงถึงการทำงานร่วมกันเพื่อรักษาวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มแม่บ้าน เช่น การทำอาหารพื้นบ้าน เป็นการสร้างมิตรภาพ และรักษาอัตลักษณ์ชุมชน สะท้อนการเชื่อมโยงเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และการช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ เช่น น้ำท่วม ทำให้เห็นว่า มิตรภาพในชุมชนมีคุณค่ามากกว่าทรัพย์สิน แสดงถึงการคบมิตรดีที่ช่วยรักษาความมั่นคงทางวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การมีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนก็เป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนมีโอกาสทางวัฒนธรรมมากขึ้น สะท้อนการขยายเครือข่ายสู่ภายนอก การแลกเปลี่ยนความรู้ และการแสดงระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และยั่งยืน แสดงถึงการคบมิตรดีในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรามีเพื่อนบ้านที่ช่วยกันทำอาหารในงานบุญ ถือเป็นการคบมิตรดีที่สร้างความสัมพันธ์ สะท้อนการเกื้อกูลในระดับครัวเรือน การทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านในการจัดงานประเพณีทำให้เรามีแรงใจ และไม่รู้สึกโดดเดี่ยว แสดงถึงบทบาทของมิตรดีในการสร้างกำลังใจ และคนรุ่นใหม่รวมกลุ่มกันทำกิจกรรม เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้าน ถือเป็นการสร้างมิตรภาพที่เชื่อมโยงวัฒนธรรม สะท้อนการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมในยุคใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมักให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการทำงาน และการสืบสานประเพณีแสดงถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดประสบการณ์ การรวมกลุ่มกันทำหัตถกรรมพื้นบ้านทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน และรักษาวัฒนธรรม สะท้อนการสร้างมิตรภาพผ่านการร่วมมือ และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้มีบรรยากาศดั้งเดิมก็เป็นการคบมิตรดี เพราะทุกคนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบร่วมกัน แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการดูแลทรัพย์สินร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า กัลยาณมิตตตาในด้านวัฒนธรรม คือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ทั้งการช่วยเหลือกันในงานบุญ การรวมกลุ่มทำอาหาร และหัตถกรรม และการแลกเปลี่ยนความรู้ สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคม และทฤษฎีเครือข่ายทางวัฒนธรรมที่ชี้ว่า มิตรภาพ และความสัมพันธ์ที่ดีเป็นทุนสำคัญในการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน กล่าวโดยสรุป การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตาในชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่สร้างมิตรภาพ และความเกื้อกูล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้วัฒนธรรมท้องถิ่นยังคงมีชีวิต และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

4.3.4 สมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุลในด้านวัฒนธรรม)

ในมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแห หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏชัดเจนในวิถีการจัดการ และการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่อย่างพอเหมาะ การดำรงชีวิตสมดุลในด้านวัฒนธรรมจึงหมายถึงการรักษาความพอดีระหว่างการสืบทอดประเพณี และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิต และเป็นที่ภาคภูมิใจของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การทำบุญ และงานประเพณีต้องจัดอย่างพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ยังคงความศักดิ์สิทธิ์และความหมาย สะท้อนการรักษาสมดุลระหว่างศรัทธากับความพอประมาณ การสืบสานพิธีกรรมต้องปรับให้เข้ากับยุคสมัย เช่น ใช้สื่อออนไลน์ประชาสัมพันธ์ แต่ยังคงแก่นเดิมไว้ แสดงถึงการสร้างสมดุลระหว่างดั้งเดิม และสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การดำรงชีวิตสมดุลคือการแบ่งเวลาให้กับศาสนา ครอบครัว และกิจกรรมชุมชน สะท้อนการจัดการ

เวลาและบทบาทอย่างพอเหมาะ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดงานตลาดน้ำต้องรักษาบรรยากาศพื้นบ้าน แต่ก็ต้องปรับให้เหมาะกับนักท่องเที่ยว สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มแม่บ้านผลิตอาหารพื้นบ้านต้องรักษารสชาติเดิม แต่ก็พัฒนาให้ถูกสุขอนามัย และทันสมัย แสดงถึงการรักษาสมดุลในอาหารและสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมชุมชน เช่น การแสดงพื้นบ้าน ต้องรักษารูปแบบดั้งเดิม แต่ก็ปรับให้เยาวชนสนใจ สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ การอบรมเยาวชนเรื่องวัฒนธรรมต้องสอดแทรกแนวคิดพอเพียง ไม่ให้หลงไปกับความทันสมัยจนสูญเสียแก่นแสดงถึงการรักษาสมดุลทางคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพช่วยให้สมาชิกมีรายได้ที่มั่นคง และยังรักษาวัฒนธรรมไปพร้อมกัน สะท้อนการเชื่อมโยงเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การดูแลสถานที่จัดงานประเพณีให้สะอาดและปลอดภัยก็เป็นการสร้างสมดุลระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ และความทันสมัย แสดงถึงการรักษาสมดุลในสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรายังคงทำอาหารพื้นบ้าน แต่ก็ปรับให้เหมาะกับคนรุ่นใหม่ สะท้อนการรักษาสมดุลในระดับครัวเรือน และการเข้าร่วมงานบุญทำให้รู้สึกว่าเราได้รักษาวัฒนธรรม แต่ก็ไม่ใช้จ่ายเกินกำลัง แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างศรัทธา และเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ช่วยกันเผยแพร่งานประเพณีผ่านสื่อออนไลน์ ถือเป็นการสร้างสมดุลระหว่างวัฒนธรรมและเทคโนโลยี สะท้อนการปรับตัวในยุคดิจิทัล ผู้สูงอายุยังคงสอนพิธีกรรม แต่ก็ยอมรับการปรับเปลี่ยนบางอย่างเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างความต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันทำหัตถกรรมพื้นบ้านช่วยให้ทุกคนมีรายได้และยังรักษาภูมิปัญญา สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การช่วยกันดูแลตลาดน้ำให้มีบรรยากาศดั้งเดิมแต่สะอาด และเป็นระเบียบ ถือเป็นการรักษาสมดุลในระดับสาธารณะ แสดงถึงการรักษาสมดุลในสิ่งแวดล้อมร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า สมชีวิตาในด้านวัฒนธรรม คือการดำรงชีวิตอย่างสมดุลทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และโครงสร้างเพื่อรักษาสมดุลระหว่างดั้งเดิมกับสมัยใหม่ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการใช้ชีวิตพอเพียง การสืบทอดอาหาร และหัตถกรรม และการปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยี สิ่งนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีสมดุลที่ชี้ว่าการรักษาสมดุลในชีวิต และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง ความภาคภูมิใจ และความยั่งยืนของชุมชน การดำรงชีวิตตามหลัก สมชีวิตา ในด้านวัฒนธรรมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิต และความหมาย แต่ยังสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงคนทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

สรุปโดยรวม จากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชน พบว่า การดำเนินชีวิตทางวัฒนธรรมของคนตำบลคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการรักษา และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ และมีชีวิตชีวา โดยแต่ละหลักธรรมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมจริงที่ช่วยให้วัฒนธรรมยังคงมีความหมายและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมสมัยใหม่ได้อย่างสมดุล โดยเริ่มจาก อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรที่ปรากฏในความพยายามของคนในชุมชนในการสืบสาน และจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น งานบุญ งานประเพณี การแสดงพื้นบ้าน และการผลิตอาหารหรือหัตถกรรมพื้นบ้าน ความเพียรนี้ทำให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิต และเป็นที่ภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ ต่อมา อารักขสัมปทา การรักษาในด้านวัฒนธรรมปรากฏในรูปแบบของการดูแลพิธีกรรม ศาสนสถาน และสถานที่สาธารณะ รวมถึงการรักษาอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน หัตถกรรม และอาหารดั้งเดิม การรักษานี้ทำให้วัฒนธรรมไม่สูญหาย และยังคงคุณค่าในสายตาของคนรุ่นใหม่ กัลยาณมิตตตา การคบมิตรดีสะท้อนผ่านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การช่วยเหลือกันในงานบุญ และงานประเพณี การแลกเปลี่ยนความรู้ และการแสดงระหว่างกลุ่มอาชีพ รวมถึงการสร้างความไว้วางใจระหว่างคนรุ่นเก่า และรุ่นใหม่ มิตรภาพที่ดีจึงเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยให้วัฒนธรรมยังคงมีชีวิตและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง สุดท้าย สมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุลปรากฏในวิถีการจัดงาน และการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่อย่างพอเหมาะ เช่น การจัดงานประเพณีที่ยังคงแก่นแท้แต่ปรับให้เข้ากับยุคสมัย การผลิตอาหารพื้นบ้านที่รักษารสชาติเดิมแต่ปรับให้ถูกสุขอนามัย และการเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อออนไลน์โดยไม่สูญเสียคุณค่าเดิม การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านวัฒนธรรมของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการขยันหมั่นเพียรในการสืบสานวัฒนธรรม (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาอัตลักษณ์ และภูมิปัญญา (อารักขสัมปทา) การสร้างเครือข่าย และมิตรภาพที่ดีผ่านกิจกรรมวัฒนธรรม (กัลยาณมิตตตา) และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างดั้งเดิมกับสมัยใหม่ (สมชีวิตา) ทั้งหมดนี้ทำให้วัฒนธรรมคลองแหยังคงมีชีวิตชีวา สร้างความภาคภูมิใจ ความสามัคคี และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงคนทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ของชุมชน

4.4 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการศึกษา

ในมิติทางการศึกษา ชุมชนคลองแหได้สะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ และการเรียนรู้ของคนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ การศึกษาในที่นี้มิได้

จำกัดอยู่เพียงการเรียนในโรงเรียน แต่ยังครอบคลุมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับทุกวัย การขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) ปรากฏในความตั้งใจของครู ผู้นำ และประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งใน และนอกห้องเรียน การรักษา (อารักขสัมปทา) สะท้อนผ่านการดูแลทรัพยากรทางการศึกษา เช่น ห้องสมุด โรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การคบมิตรดี (กัลยาณมิตตตา) ปรากฏในความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการสนับสนุนการศึกษา และการดำรงชีวิตสมดุล (สมชีวิตา) แสดงออกในวิถีการจัดการเวลาและการเรียนรู้ที่พอดี ไม่เน้นการแข่งขันเกินไป แต่เน้นการพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านการศึกษาของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย สร้างโอกาสที่เท่าเทียม และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว โดยการศึกษาไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นการสร้างคนที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

4.4.1 อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียรในด้านการศึกษา)

ในมิติทางการศึกษาของชุมชนคลองแห หลักอุฏฐานสัมปทา ปรากฏชัดเจนในความเพียรพยายามของครู ผู้นำ และประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบ ความขยันหมั่นเพียรในที่นี้มิได้หมายถึงการเรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับทุกคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การสอนธรรมะและคุณธรรมแก่เยาวชนเป็นการขยันที่ช่วยให้เด็กมีทั้งความรู้และความดีควบคู่กัน สะท้อนการเพียรในการปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กับการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวัด เช่น การสอนหนังสือธรรมะ ทำให้เยาวชนมีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติม แสดงถึงการสร้างพื้นที่การศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การขยันเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทางศาสนาเป็นการเสริมสร้างความรู้ และความเข้าใจในชีวิต สะท้อนการเพียรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดอบรมอาชีพและการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ เป็นการขยันที่ช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ สะท้อนการสร้างโอกาสทางการศึกษา การสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การแข่งขันทักษะ เป็นการขยันที่สร้างแรงบันดาลใจ แสดงถึงการเพียรในการพัฒนาคนรุ่นใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องอาศัยความขยันของทุกฝ่ายเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง สะท้อนการสร้างโครงสร้างทางการศึกษาและการจัดกิจกรรมเสริม เช่น การสอนภาษา และคอมพิวเตอร์ เป็นการขยันที่ช่วยให้ชุมชนทันต่อการเปลี่ยนแปลง แสดงถึงการเพียรเพื่อการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูล

ว่า การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อเรียนรู้การทำอาหาร และหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการขยันที่เชื่อมโยงการศึกษา และเศรษฐกิจ สะท้อนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร แต่คนในชุมชนก็ยังขยันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็ก และเยาวชน แสดงถึงความมุ่งมั่นที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราสนับสนุนให้ลูกเรียนหนังสืออย่างเต็มที่ ถือเป็นการขยันเพื่ออนาคต สะท้อนการเพียรในระดับครัวเรือน การเข้าร่วมอบรมอาชีพทำให้รู้สึกว่าเราได้ขยันเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แสดงถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ขยันเรียนภาษา และทักษะคอมพิวเตอร์เพื่อให้ทันต่อโลกสมัยใหม่ สะท้อนการเพียรเพื่อการปรับตัว ในส่วนผู้สูงอายุก็ยังคงสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ลูกหลาน ถือเป็นการขยันในการถ่ายทอดความรู้ แสดงถึงการรักษาความต่อเนื่องทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้านช่วยให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนการเรียนรู้เชิงชุมชน รวมถึงการช่วยกันดูแลศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาด และพร้อมใช้งานก็เป็นการขยันที่ทำให้การศึกษาเดินหน้าได้ แสดงถึงการสนับสนุนโครงสร้างทางการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทาในด้านการศึกษา คือความเพียรพยายามร่วมกันในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ และการพัฒนาคนในชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรม และการเรียนรู้ทางจิตใจ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมและโครงสร้างเพื่อการศึกษา ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการสนับสนุนลูกหลาน การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการถ่ายทอดภูมิปัญญา สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชี้ว่า การเรียนรู้ต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน ความขยันหมั่นเพียรในด้านการศึกษาของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้คนในพื้นที่มีความรู้ และทักษะ แต่ยังสร้างความมั่นคง ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.4.2 อารักขสัมปทา (การรักษาในด้านการศึกษา)

ในมิติทางการศึกษาของชุมชนคลองแห หลักอารักขสัมปทา หรือการถึงพร้อมด้วยการรักษาปรากฏชัดเจนในความพยายามของคนในพื้นที่ที่จะดูแล รักษา และปกป้องทรัพยากรทางการศึกษา รวมถึงการรักษาความต่อเนื่องของการเรียนรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่ การรักษาในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงการดูแลสถานที่หรืออุปกรณ์ แต่ยังรวมถึงการรักษาคุณค่า ความรู้ และโอกาสทางการศึกษาให้เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การรักษาการศึกษาไม่ใช่เพียงการสอนหนังสือ แต่ต้องรักษาศีลธรรม และคุณธรรมควบคู่ไปด้วย สะท้อนการรักษาคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การดูแลวัดให้เป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับเยาวชน ถือเป็นการรักษาโอกาสทางการศึกษา แสดงถึงการรักษาสถานที่เพื่อการเรียนรู้ และการรักษาความต่อเนื่องของการสอนธรรมะทำให้เยาวชนมีพื้นฐานที่มั่นคง สะท้อน

การรักษาความต่อเนื่องทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การดูแลโรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาด และปลอดภัยเป็นการรักษาทรัพยากรทางการศึกษา สะท้อนการรักษาสถานที่เรียนรู้ การตั้งกองทุนการศึกษาเป็นการรักษาความมั่นคง และโอกาสให้เด็กทุกคนได้เรียน แสดงถึงการรักษาความเท่าเทียมทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G04 ให้ข้อมูลว่า การเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรชุมชนเป็นการรักษาความรู้ดั้งเดิม สะท้อนการรักษาภูมิปัญญา การอบรมเยาวชนเรื่องการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเป็นการรักษาคุณค่าที่จะช่วยให้การศึกษาไม่หลงไปกับกระแสสมัยใหม่ แสดงถึงการรักษาความหมายของการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนเป็นการรักษาความสัมพันธ์ที่ช่วยให้การศึกษาเข้มแข็ง สะท้อนการรักษาความร่วมมือ ให้ข้อมูลว่า การช่วยเหลือเด็กที่ขาดโอกาส เช่น การจัดหาทุนการศึกษา ถือเป็นการรักษาความเสมอภาคทางการศึกษา แสดงถึงการรักษาโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามรักษาการเรียนของลูกให้ต่อเนื่อง แม้จะมีปัญหาทางเศรษฐกิจ สะท้อนการรักษาในระดับครัวเรือน และการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนทำให้รู้สึกว่า เราได้รักษาความรู้และทักษะไว้ แสดงถึงการรักษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ช่วยกันบันทึก และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นการรักษาความรู้ในรูปแบบใหม่ สะท้อนการรักษาผ่านเทคโนโลยี ในส่วนของผู้สูงอายุยังคงสอนภูมิปัญญา เช่น การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ถือเป็นการรักษาความต่อเนื่องทางการศึกษา แสดงถึงการรักษาความรู้ดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยให้ทุกคนได้รักษาทักษะ และพัฒนาตนเอง สะท้อนการรักษาผ่านการปฏิบัติจริง รวมถึงการช่วยกันดูแลศูนย์การเรียนรู้ให้พร้อมใช้งานถือเป็นการรักษาทรัพยากรทางการศึกษา แสดงถึงการรักษาในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อารักขสัมปทาในด้านการศึกษา คือการรักษาทั้งทรัพยากร โอกาส และคุณค่าของการเรียนรู้ ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรม และรักษาความต่อเนื่องทางจิตใจ ผู้นำชุมชนสร้างระบบ และกิจกรรมเพื่อรักษาโอกาสและภูมิปัญญา ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการดูแลลูกหลาน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการรักษาศูนย์การเรียนรู้ สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความยั่งยืนทางการศึกษาที่ชี้ว่า การรักษาทรัพยากร และโอกาสทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของชุมชน การรักษาในด้านการศึกษาของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แต่ยังสร้างความมั่นคง ความเสมอภาค และความภาคภูมิใจที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.4.3 กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดีในด้านการศึกษา)

ในมิติทางการศึกษาของชุมชนคลองแห หลักกัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี ปรากฏชัดเจนในความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลระหว่างครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป การคบมิตรดีในด้านการศึกษาหมายถึงการมีเครือข่ายที่สนับสนุนการเรียนรู้ การให้คำปรึกษา และการช่วยเหลือกันเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การมีเพื่อนที่ดีคือการช่วยกันสอน และให้คำปรึกษาแก่เยาวชน ไม่ปล่อยให้เด็กหลงทาง สะท้อนบทบาทของกัลยาณมิตรในการชี้นำทางการศึกษา การทำกิจกรรมการเรียนรู้ในวัดทำให้เยาวชนได้พบปะ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแสดงถึงการสร้างมิตรภาพผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การคบมิตรดีคือการมีคนที่พร้อมให้กำลังใจและช่วยเหลือในการเรียน สะท้อนการสนับสนุนทางจิตใจ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อทำกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดมิตรภาพและความร่วมมือที่ช่วยพัฒนาการศึกษา สะท้อนการสร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ การทำงานร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนเป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้การศึกษาเข้มแข็ง แสดงถึงการสร้างความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นการสร้างมิตรภาพและพัฒนาทักษะ สะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน การช่วยเหลือกันในยามเด็กมีปัญหาทางการเรียน เช่น การติวเสริม ถือเป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้เด็กไม่ถูกทอดทิ้ง แสดงถึงการสนับสนุนทางการศึกษา การมีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนก็เป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนมีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น สะท้อนการขยายเครือข่ายสู่ภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน แสดงถึงการสร้างมิตรภาพในเชิงการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรามีเพื่อนบ้านที่ช่วยกันติวหนังสือให้ลูก ๆ ถือเป็นการคบมิตรดีที่สร้างโอกาสทางการศึกษา สะท้อนการเกื้อกูลในระดับครัวเรือน การทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เรามีแรงใจ และไม่รู้สึกโดดเดี่ยว แสดงถึงบทบาทของมิตรดีในการสร้างกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่รวมกลุ่มกันเรียนภาษาและคอมพิวเตอร์ ถือเป็นการสร้างมิตรภาพที่เชื่อมโยงการศึกษา สะท้อนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในยุคใหม่ ในส่วนผู้สูงอายุในชุมชนมักให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการเรียน และการใช้ชีวิต แสดงถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันเรียนรู้การทำหัตถกรรมพื้นบ้านทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนการสร้างมิตรภาพผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การช่วยกันดูแลศูนย์การเรียนรู้ให้พร้อมใช้งานก็เป็นการคบมิตรดีเพราะทุกคนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบร่วมกัน แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการดูแลทรัพยากรทางการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า กัลยาณมิตตตา ในด้านการศึกษา คือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ทั้งการช่วยเหลือกันในการเรียน การติวเสริม และการแลกเปลี่ยนความรู้ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนทางสังคม และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ชี้ว่า มิตรภาพ และความสัมพันธ์ที่ดีเป็นทุนสำคัญในการพัฒนาการศึกษา และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา ในด้านการศึกษาของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่สร้างมิตรภาพ และความเกื้อกูล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การศึกษาเข้มแข็งและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

4.4.4 สมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุลในด้านการศึกษา)

ในมิติทางการศึกษาของชุมชนคลองแห หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏชัดเจนในวิถีการจัดการเวลา การเรียนรู้ และการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างพอเหมาะ การดำรงชีวิตสมดุลในด้านการศึกษาหมายถึงการสร้างความพอดีระหว่างการเรียน การทำงาน การดูแลครอบครัว และการพัฒนาคุณธรรม เพื่อให้การศึกษาไม่เป็นภาระเกินไป แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ช่วยสร้างความสุข และความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การเรียนต้องสมดุลกับการทำบุญ และการดูแลครอบครัว ไม่ใช่ทุ่มเทเพียงด้านเดียว สะท้อนการจัดการเวลา และบทบาทอย่างพอเหมาะ การศึกษาไม่ควรเน้นการแข่งขันเกินไป แต่ต้องสมดุลกับการปลูกฝังคุณธรรม แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างความรู้ และคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การเรียนรู้ธรรมะควบคู่กับวิชาการทำให้ชีวิตมีความสมดุลทั้งกาย และใจ สะท้อนการบูรณาการการศึกษา และศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องสมดุลระหว่างวิชาการ และกิจกรรมสร้างสรรค์ สะท้อนการสร้างสมดุลในรูปแบบการเรียน และการสนับสนุนให้เด็กเรียนหนังสือ แต่ก็ต้องมีเวลาพักผ่อน และทำกิจกรรมชุมชน แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างการเรียน และชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดอบรมอาชีพต้องสมดุลกับการเรียนในโรงเรียน เพื่อไม่ให้เด็กเหนื่อยเกินไป สะท้อนการจัดการเวลา และภาระงาน การสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรทำให้การศึกษาไม่หลุดจากบริบทชุมชน แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างความรู้สมัยใหม่ และดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพช่วยให้ผู้ใหญ่มีรายได้ และยังได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ และการศึกษา และการดูแลศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมทั้งการเรียน และการพักผ่อน แสดงถึงการรักษาสมดุลในสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามให้ลูกเรียนอย่างพอดี ไม่กดดันเกินไป สะท้อนการรักษาสมดุลในระดับครัวเรือน และการทำงานเสริมควบคู่

กับการเรียนต้องจัดเวลาให้สมดุล แสดงถึงการจัดการชีวิตอย่างพอเหมาะ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่เรียนภาษา และทักษะใหม่ ๆ แต่ก็ยังรักษาเวลาพักผ่อน สะท้อนการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนา และสุขภาพ ผู้สูงอายุแนะนำให้เด็กเรียนอย่างพอประมาณ ไม่ให้เครียดเกินไป แสดงถึงการถ่ายทอดแนวคิดสมดุลจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันเรียนรู้หัตถกรรมพื้นบ้านทำให้ทุกคนได้ทั้งความรู้ และความสุข สะท้อนการสร้างสมดุลผ่านการเรียนรู้เชิงชุมชน รวมถึงการช่วยกันดูแลศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อทุกวัย ถือเป็นการสร้างสมดุลในระดับสาธารณะ แสดงถึงการรักษาสมดุลในสิ่งแวดล้อมร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า สมชีวิตา ในด้านการศึกษา คือการดำรงชีวิตอย่างสมดุลทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และโครงสร้างเพื่อรักษาสมดุลระหว่างวิชาการกับชีวิตจริง ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการจัดการเวลา การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการรักษาสุขภาพควบคู่กับการศึกษา สิ่งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการศึกษาที่สมดุล และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ว่า การรักษาสมดุลในชีวิต และการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง ความสุข และความยั่งยืนของชุมชน การดำรงชีวิตตามหลักสมชีวิตา ในด้านการศึกษาของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย และไม่เป็นภาระ แต่ยังสร้างความสุข ความมั่นคง และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

สรุปโดยรวม จากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชน พบว่า การดำเนินชีวิตทางการศึกษาของคนตำบลคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยแต่ละหลักธรรมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมจริงที่ช่วยให้การศึกษาไม่เพียงแต่เป็นการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างคนที่มีคุณธรรม และสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน โดยเริ่มจาก อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรที่ปรากฏในความตั้งใจของครู ผู้นำ และประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งใน และนอกห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริม การอบรมอาชีพ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้วนสะท้อนถึงความเพียรพยายามในการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับทุกวัย ต่อมา อารักขสัมปทา การรักษาในด้านการศึกษาปรากฏในรูปแบบของการดูแลโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ และทรัพยากรทางการศึกษา รวมถึงการรักษาความต่อเนื่องของการเรียนรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษานี้ทำให้การศึกษาเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม และไม่สูญเสียคุณค่าเดิม กัลยาณมิตตตา การคบมิตรดีสะท้อนผ่านความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และประชาชนในการสนับสนุนการศึกษา การช่วยเหลือกันในการเรียน การติวเสริม และการแลกเปลี่ยนความรู้ มิตรภาพที่ดีจึงเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยให้การศึกษาเข้มแข็ง และมี

พลังร่วมในการพัฒนา และสุดท้าย สมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุลปรากฏในวิถีการจัดการเวลาและการเรียนรู้ที่พอดี การสร้างสมดุลระหว่างการเรียนกับการพักผ่อน การพัฒนาความรู้กับการปลูกฝังคุณธรรม และการเชื่อมโยงความรู้สมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งนี้ทำให้การศึกษาไม่เป็นภาระ แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่สร้างความสุข และความมั่นคง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านการศึกษาของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการขยันหมั่นเพียรในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพยากร และความต่อเนื่องทางการศึกษา (อารักขสัมปทา) การสร้างเครือข่าย และมิตรภาพที่ดีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ (กัลยาณมิตตตา) และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการเรียนกับชีวิตจริง (สมชีวิตา) ทั้งหมดนี้ทำให้การศึกษาของชุมชนคลองแหมีความหมาย สร้างความเสมอภาค ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

4.5 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสิ่งแวดล้อม

ในมิติทางสิ่งแวดล้อม ชุมชนคลองแหสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการดูแล รักษา และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้สมดุล และยั่งยืน การจัดการสิ่งแวดล้อมในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงการดูแลพื้นที่สาธารณะ แต่ยังรวมถึงการสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมเข้ากับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน อุฏฐานสัมปทา ปรากฏในความขยันหมั่นเพียรของคนในชุมชนในการดูแลรักษาความสะอาดตลาดน้ำ การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ และการพัฒนาพื้นที่สีเขียว, อารักขสัมปทา สะท้อนผ่านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การดูแลคลอง การจัดการขยะ และการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำให้คงอยู่, กัลยาณมิตตตา ปรากฏในความร่วมมือระหว่างครัวเรือน กลุ่มอาชีพ และหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การรณรงค์ลดพลาสติกและการจัดการน้ำเสีย, และสมชีวิตา แสดงออกในวิถีชีวิตที่สมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงชีพกับการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นอย่างพอเพียงและการจัดการพลังงานอย่างมีเหตุผล ที่ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งในด้านการอนุรักษ์ และการพัฒนา พร้อมสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังนี้

4.5.1 อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียรในด้านสิ่งแวดล้อม)

ในมิติทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแห หลักอุฏฐานสัมปทา ปรากฏชัดเจนในความเพียรพยายามของคนในพื้นที่ในการดูแล รักษา และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สะอาด และสมดุลความขยันหมั่นเพียรในที่นี้หมายถึงการทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อ

ทั้งชุมชน และธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การขยันทำความสะอาดวัด และคลองรอบ ๆ เป็นการรักษาสิ่งแวดล้อม และสร้างความสงบสุขให้ชุมชน สะท้อนการเพียรเพื่อความสะอาด และศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ในวัดเป็นการขยันที่ช่วยสร้างพื้นที่สีเขียว และความร่มเย็น แสดงถึงการเพียรเพื่อการอนุรักษ์ การสอนเยาวชนให้ขยันดูแลสิ่งแวดล้อมเป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ยั่งยืน สะท้อนการเพียรในการถ่ายทอดคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมทำความสะอาดตลาดน้ำคลองแหต้องอาศัยความขยันของทุกฝ่าย สะท้อนการเพียรเพื่อรักษาพื้นที่สาธารณะ การรวมกลุ่มกันปลูกต้นไม้ และดูแลพื้นที่สีเขียวเป็นการขยันที่สร้างความสมดุลทางสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการเพียรเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดการขยะต้องอาศัยความขยันของชุมชนในการแยก และลดการใช้พลาสติก สะท้อนการเพียรเพื่อการจัดการทรัพยากร และการอบรมเยาวชนเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นการขยันที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในระยะยาว แสดงถึงการเพียรเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพ เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า เป็นการขยันที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สะท้อนการเพียรเพื่อความยั่งยืน แม้จะมีข้อจำกัด แต่ชุมชนก็ยังขยันจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงความมุ่งมั่นที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราขยันแยกขยะ และลดการใช้พลาสติก สะท้อนการเพียรในระดับครัวเรือน การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ทำให้รู้สึกว่า เราได้ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการเพียรเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ขยันเรียนรู้การจัดการขยะ และการรีไซเคิล สะท้อนการเพียรเพื่อการปรับตัว ผู้สูงอายุยังคงสอนลูกหลานให้ขยันดูแลคลอง และพื้นที่สาธารณะ แสดงถึงการถ่ายทอดความเพียรจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันทำความสะอาดตลาดน้ำช่วยให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนการเพียรผ่านการร่วมมือ การช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้ร่มรื่นถือเป็นการขยันที่สร้างความสุขให้ชุมชน แสดงถึงการเพียรในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทาในด้านสิ่งแวดล้อม คือความเพียรพยายามร่วมกันในการดูแล รักษา และพัฒนาสภาพแวดล้อม ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการขยันเพื่อความสะอาดและการอนุรักษ์ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมและโครงสร้างเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการแยกขยะ การปลูกต้นไม้ และการดูแลพื้นที่สาธารณะ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนที่ชี้ว่า ความเพียร และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ความขยันหมั่นเพียรในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้พื้นที่สะอาดและร่มรื่น แต่ยังสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงคนทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.5.2 อารักขสัมปทา (การรักษาในด้านสิ่งแวดล้อม)

ในมิติทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแห หลักอารักขสัมปทา หรือการถึงพร้อมด้วยการรักษา ปรากฏชัดเจนในความพยายามของคนในพื้นที่ที่จะดูแล ปกป้อง และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ การรักษาในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงการดูแลพื้นที่สาธารณะ แต่ยังรวมถึงการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ การรักษาความสะอาด และการรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งต่อให้คนรุ่นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การสอนเยาวชนให้รู้จักรักษาต้นไม้ และน้ำเป็นการรักษาทรัพยากรที่พระพุทธเจ้าสอนให้เคารพธรรมชาติ แสดงถึงการรักษาผ่านการปลูกฝังคุณธรรม การรักษาสิ่งแวดล้อมคือการดูแลวัด และคลองให้สะอาด เพื่อให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และสงบสุข สะท้อนการรักษาสถานที่ทางศาสนา และธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การรักษาความสะอาดในงานบุญ และประเพณีถือเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อม และความศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนการรักษาความบริสุทธิ์ของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การจัดการขยะอย่างเป็นระบบเป็นการรักษาสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน แสดงถึงการรักษาความสะอาด และสุขภาวะ การดูแลตลาดน้ำให้สะอาด และปลอดภัย เป็นการรักษาทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน สะท้อนการรักษาพื้นที่สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การอนุรักษ์คลอง และพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นการรักษาระบบนิเวศที่สำคัญต่อชีวิต สะท้อนการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การอบรมเยาวชนเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความต่อเนื่องในระยะยาว แสดงถึงการรักษาผ่านการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพ เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า เป็นการรักษาทรัพยากรให้ยั่งยืน สะท้อนการรักษาผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง การช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้ร่มรื่นเป็นการรักษาความสมดุลของชุมชน แสดงถึงการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามรักษาความสะอาดบ้าน และคลองรอบ ๆ สะท้อนการรักษาในระดับครัวเรือน การเข้าร่วมกิจกรรมทำความสะอาดตลาดน้ำทำให้รู้สึกว่า เราได้รักษาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน แสดงถึงการรักษาผ่านการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุยังคงสอนลูกหลานให้รักษาต้นไม้ และน้ำ แสดงถึงการรักษาความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม คนรุ่นใหม่ช่วยกันเผยแพร่ความรู้เรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านสื่อออนไลน์ สะท้อนการรักษาในรูปแบบใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันจัดการขยะช่วยให้ทุกคนได้รักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สะท้อนการรักษาผ่านการปฏิบัติจริง รวมถึงการช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้สะอาดและร่มรื่นถือเป็นการรักษาความสุขของชุมชน แสดงถึงการรักษาในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อารักขสัมปทาในด้านสิ่งแวดล้อม คือการรักษาทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ความสะอาด และความสมดุลของระบบนิเวศ

ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการรักษาธรรมชาติ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมและโครงสร้างเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการดูแลบ้าน คลอง ตลาดน้ำ และพื้นที่สีเขียว สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ชี้ว่า การรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง สุขภาพ และความยั่งยืนของชุมชน การรักษาในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้พื้นที่สะอาด และสมดุล แต่ยังสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.5.3 กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดีในด้านสิ่งแวดล้อม)

ในมิติทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแห หลักกัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี ปรากฏชัดเจนในความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและความร่วมมือระหว่างครัวเรือน กลุ่มอาชีพ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และหน่วยงานภายนอก การคบมิตรดีในด้านสิ่งแวดล้อมหมายถึงการมีเครือข่ายที่ช่วยเหลือกันในการดูแล รักษา และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สมดุล และยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การมีเพื่อนที่ดีคือการช่วยกันดูแลวัด และคลองให้สะอาด ไม่ปล่อยให้ใครทำเพียงลำพัง สะท้อนการสร้างเครือข่ายเกื้อกูลทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การคบมิตรดีคือการมีคนที่พร้อมให้คำปรึกษา และกำลังใจในการรักษาสิ่งแวดล้อมแสดงถึงบทบาทของกัลยาณมิตรในการสร้างจิตสำนึก การช่วยเหลือกันในกิจกรรมปลูกต้นไม้ทำให้สิ่งแวดล้อมยังคงมีชีวิต และเป็นที่รวมใจของชุมชน สะท้อนการสร้างความสามัคคีผ่านมิตรภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดมิตรภาพ และความร่วมมือที่ช่วยรักษาธรรมชาติ สะท้อนการสร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ การทำงานร่วมกันระหว่างครัวเรือน และชุมชนเป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้สิ่งแวดล้อมเข้มแข็ง แสดงถึงการสร้างความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการจัดการขยะระหว่างกลุ่มอาชีพเป็นการสร้างมิตรภาพ และพัฒนาทักษะสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน การช่วยเหลือกันในยามเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำท่วม ถือเป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนไม่ถูกทอดทิ้ง แสดงถึงการสนับสนุนในภาวะวิกฤติ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การมีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนก็เป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนมีโอกาสในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น สะท้อนการขยายเครือข่ายสู่ภายนอก การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี และยั่งยืน แสดงถึงการสร้างมิตรภาพในเชิงสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรามีเพื่อนบ้านที่ช่วยกันทำความสะอาดคลอง ถือเป็นการคบมิตรดีที่สร้างความสัมพันธ์ สะท้อนการเกื้อกูลในระดับครัวเรือน การทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านในการปลูกต้นไม้ทำให้เรามีแรงใจ และไม่รู้สึกโดดเดี่ยวแสดงถึงบทบาทของมิตรดีในการสร้างกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่รวมกลุ่มกันเรียนรู้การรีไซเคิล ถือเป็นการสร้างมิตรภาพที่เชื่อมโยงสิ่งแวดล้อม สะท้อนการสร้าง

เครือข่ายการเรียนรู้ในยุคใหม่ ผู้สูงอายุในชุมชนมักให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการดูแลสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันจัดการขยะทำให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน และรักษาสิ่งแวดล้อม สะท้อนการสร้างมิตรภาพผ่านการร่วมมือ การช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้ร่มรื่นก็เป็นการคบมิตรดี เพราะทุกคนมีส่วนร่วม และรับผิดชอบร่วมกัน แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า กัลยาณมิตตตา ในด้านสิ่งแวดล้อม คือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ทั้งการช่วยกันทำความสะอาด การปลูกต้นไม้ และการจัดการขยะ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีทุนทางสังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบร่วมมือที่ชี้ว่า มิตรภาพ และความสัมพันธ์ที่ดีเป็นทุนสำคัญในการรักษา และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา ในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแห ไม่เพียงแต่สร้างมิตรภาพ และความเกื้อกูล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้สิ่งแวดล้อมเข้มแข็ง และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

4.5.4 สมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุลในด้านสิ่งแวดล้อม)

ในมิติทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแห หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏชัดเจนในวิถีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่สุดโต่ง และการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การใช้ทรัพยากรต้องสมดุล ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่เบียดเบียนธรรมชาติ สะท้อนการรักษาความพอดีตามหลักศาสนา การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ควบคู่กับการใช้พื้นที่วัดเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ และการอนุรักษ์ แสดงถึงการบูรณาการสิ่งแวดล้อมกับศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การสอนเยาวชนให้ใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณคือการสร้างสมดุลในชีวิต สะท้อนการปลูกฝังแนวคิดสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดการตลาดน้ำต้องสมดุลระหว่างการค้าขาย และการรักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อม สะท้อนการสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นต้องสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แสดงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G04 การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมต้องสมดุลระหว่างการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง สะท้อนการสร้างสมดุลในกระบวนการเรียนรู้ การอบรมเยาวชนเรื่องการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงช่วยสร้างสมดุลระหว่างความต้องการกับสิ่งแวดล้อม แสดงถึงการปลูกฝังแนวคิดพอประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การทำงาน

ร่วมกันในกลุ่มอาชีพต้องสมดุลระหว่างรายได้ และการรักษาสิ่งแวดล้อม สะท้อนการสร้างสมดุลในวิถีชีวิต การดูแลพื้นที่สีเขียวให้เป็นทั้งที่พักผ่อน และพื้นที่เรียนรู้คือการสร้างสมดุลในชุมชน แสดงถึงการใช้พื้นที่อย่างพอดี ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ไม่ฟุ่มเฟือย สะท้อนการรักษาสมดุลในระดับครัวเรือน การทำงาน และการดูแลสิ่งแวดล้อมต้องสมดุล ไม่ให้หนักไปด้านใดด้านหนึ่ง แสดงถึงการจัดการชีวิตอย่างพอเหมาะ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่เรียนรู้การใช้พลังงานอย่างสมดุล เช่น การใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด สะท้อนการสร้างสมดุลในยุคใหม่ ผู้สูงอายุแนะนำให้ลูกหลานใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ แสดงถึงการถ่ายทอดแนวคิดสมดุลจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสารพิษทำให้ทุกคนได้ทั้งอาหารและรักษาสิ่งแวดล้อม สะท้อนการสร้างสมดุลผ่านการปฏิบัติจริง การช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้เป็นที่พักผ่อน และเรียนรู้คือการสร้างสมดุลในระดับสาธารณะ แสดงถึงการรักษาสมดุลในสิ่งแวดล้อมร่วม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า สมชีวิตา ในด้านสิ่งแวดล้อม คือการดำรงชีวิตอย่างสมดุลทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมและโครงสร้างเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการใช้และการอนุรักษ์ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี การปลูกผักปลอดสารพิษและการดูแลพื้นที่สีเขียว สิ่งนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ที่ชี้ว่า การรักษาสมดุลในการใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง ความสุข และความยั่งยืนของชุมชน การดำรงชีวิตตามหลักสมชีวิตา ในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้สิ่งแวดล้อมยังคงสมดุล และมีคุณค่า แต่ยังสร้างความสุข ความสามัคคี และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

สรุปโดยรวม จากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชน พบว่า การดำเนินชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของคนตำบลคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการดูแล รักษา และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สมดุล และยั่งยืน โดยแต่ละหลักธรรมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมจริงที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสร้างความสามัคคีได้อย่างต่อเนื่อง อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรปรากฏในความพยายามของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อม เช่น การทำความสะอาดคลอง และตลาดน้ำ การปลูกต้นไม้ และการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง ความเพียรนี้ทำให้สิ่งแวดล้อมยังคงสะอาดและร่มรื่น, อารักขสัมปทา การรักษาสะท้อนผ่านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การอนุรักษ์คลอง และพื้นที่ชุ่มน้ำ การรักษาพื้นที่สีเขียว และการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ การรักษานี้ทำให้สิ่งแวดล้อมไม่เสื่อมโทรม และยังคงคุณค่าในสายตาของคนรุ่นใหม่, กัลยาณมิตตตา การคบมิตรดีปรากฏในความร่วมมือระหว่างครัวเรือน กลุ่มอาชีพ ผู้นำศาสนา ผู้นำ

ชุมชน และหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ และการรณรงค์ลดพลาสติก มิตรภาพที่ดีจึงเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยให้สิ่งแวดล้อมเข้มแข็งและมีพลังร่วมในการพัฒนา, และสมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุลปรากฏในวิถีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่สุดโต่ง และการสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นอย่างพอเพียง การปลูกผักปลอดสารพิษ และการใช้พลังงานอย่างประหยัด โดยภาพรวมการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการขยันหมั่นเพียรในการดูแลสิ่งแวดล้อม (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และความสะอาด (อารักขสัมปทา) การสร้างเครือข่าย และมิตรภาพที่ดีเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ (กัลยาณมิตตตา) และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการใช้และการอนุรักษ์ (สมชีวิตา) ทั้งหมดนี้ทำให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนคลองแหมีความหมาย สร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตโดยไม่สูญเสียความสมดุลของธรรมชาติ

4.6 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านสุขภาพ

ในมิติด้านสุขภาพ ชุมชนคลองแหสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพทั้งกาย และใจของคนในพื้นที่ การจัดการสุขภาพในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงการรักษาโรค แต่ยังรวมถึงการสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่ดี การป้องกันโรค การดูแลสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ และการสร้างความสมดุลระหว่างการดำรงชีวิตกับการดูแลสุขภาพ อุฏฐานสัมปทา ปรากฏในความขยันหมั่นเพียรของคนในชุมชนในการออกกำลังกาย การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการดูแลอาหารการกินอย่างต่อเนื่อง อารักขสัมปทา สะท้อนผ่านการรักษาสุขภาพด้วยการดูแลความสะอาดบ้านเรือน ตลาดน้ำ และพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการรักษาพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี กัลยาณมิตตตา ปรากฏในความร่วมมือระหว่างครอบครัว เพื่อนบ้าน และหน่วยงานสาธารณสุขในการดูแลผู้ป่วย การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพ มิตรภาพที่ดีจึงเป็นพลังสำคัญในการสร้างสุขภาพที่เข้มแข็ง และสมชีวิตา แสดงออกในวิถีชีวิตที่สมดุลระหว่างการทำงาน การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพ เช่น การจัดการเวลาให้ออกกำลังกาย การรับประทานอาหารอย่างพอเหมาะ และการดูแลสุขภาพจิตควบคู่กับสุขภาพกาย การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านสุขภาพของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนในพื้นที่มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ สร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้า

ด้วยกันอย่างยั่งยืน พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อมโดยไม่สูญเสียคุณภาพชีวิต ดังนี้

4.6.1 อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียรในด้านสุขภาพ)

ในมิติด้านสุขภาพของชุมชนคลองแห หลักอุฏฐานสัมปทา ปรากฏชัดเจนในความเพียรพยายามของคนในพื้นที่ในการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ ความขยันหมั่นเพียรในที่นี้หมายถึงการทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่ดี การป้องกันโรค และการรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การขยันออกกำลังกาย และทำสมาธิเป็นการดูแลสุขภาพทั้งกาย และใจ สะท้อนการเพียรเพื่อสุขภาพองค์รวม การจัดกิจกรรมเดิน-วิ่งการกุศลในวัดเป็นการขยันที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ และสร้างบุญ แสดงถึงการเพียรเพื่อสุขภาพและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การสอนเยาวชนให้ขยันดูแลสุขภาพ เช่น การกินอาหารที่ดี ถือเป็นการปลูกฝังคุณธรรมด้านสุขภาพ สะท้อนการเพียรในการถ่ายทอดคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมออกกำลังกายร่วมกันในชุมชนต้องอาศัยความขยันของทุกฝ่าย สะท้อนการเพียรเพื่อสุขภาพสาธารณะ การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อทำอาหารสุขภาพเป็นการขยันที่ช่วยให้ทุกคนมีสุขภาพดีแสดงถึงการเพียรเพื่อโภชนาการ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดอบรมเรื่องการดูแลสุขภาพต้องอาศัยความขยันของผู้นำ และประชาชน สะท้อนการเพียรเพื่อการเรียนรู้สุขภาพ และการดูแลศูนย์สุขภาพชุมชนให้พร้อมใช้งานเป็นการขยันที่ช่วยให้บริการสุขภาพต่อเนื่อง แสดงถึงการเพียรเพื่อโครงสร้างสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G04 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพ เช่น การผลิตอาหารปลอดภัย เป็นการขยันที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ และสุขภาพ สะท้อนการเพียรเพื่อความยั่งยืน แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร แต่ชุมชนก็ยังขยันจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงความมุ่งมั่นที่ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราขยันออกกำลังกายทุกเช้าเพื่อสุขภาพที่ดี สะท้อนการเพียรในระดับครัวเรือน การเข้าร่วมกิจกรรมตรวจสุขภาพทำให้รู้สึกว่า เราได้ขยันดูแลตัวเอง แสดงถึงการเพียรเพื่อการป้องกันโรค คนรุ่นใหม่ขยันเรียนรู้เรื่องโภชนาการ และการออกกำลังกาย สะท้อนการเพียรเพื่อการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า ผู้สูงอายุยังคงสอนลูกหลานให้ขยันดูแลสุขภาพ เช่น การกินอาหารพื้นบ้านที่ดีต่อสุขภาพ แสดงถึงการถ่ายทอดความเพียรจากรุ่นสู่รุ่น การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมสุขภาพช่วยให้ทุกคนมีแรงใจ และสุขภาพดีร่วมกัน สะท้อนการเพียรผ่านการร่วมมือ และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P06 ให้ข้อมูลว่า การช่วยกันดูแลพื้นที่ออกกำลังกายให้สะอาด และปลอดภัยถือเป็นการขยันที่สร้างสุขภาพชุมชน แสดงถึงการเพียรในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อุฏฐานสัมปทาในด้านสุขภาพ คือความเพียรพยายามร่วมกันในการดูแลสุขภาพทั้งกาย และใจ ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการขยันเพื่อสุขภาพองค์รวม ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และโครงสร้างเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการออกกำลังกาย การกินอาหารที่ดี และการดูแลพื้นที่สาธารณะ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพเชิงป้องกัน ที่ชี้ว่า ความเพียร และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสุขภาพที่ดี และความยั่งยืนของชุมชน ความขยันหมั่นเพียรในด้านสุขภาพของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้คนในพื้นที่มีสุขภาพแข็งแรง แต่ยังสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.6.2 อารักขสัมปทา (การรักษาในด้านสุขภาพ)

ในมิติด้านสุขภาพของชุมชนคลองแห หลักอารักขสัมปทา หรือการถึงพร้อมด้วยการรักษา ปรากฏชัดเจนในความพยายามของคนในพื้นที่ที่จะดูแล รักษา และปกป้องสุขภาพทั้งกาย และใจ การรักษาในที่นี้มิได้หมายถึงเพียงการป้องกันโรค แต่ยังรวมถึงการรักษาพฤติกรรมสุขภาพที่ดี การรักษาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ และการรักษาความต่อเนื่องของการดูแลสุขภาพในระดับครัวเรือน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การรักษาสุขภาพคือการดูแลทั้งร่างกาย และจิตใจ เช่น การรักษาศีลและการทำสมาธิ สะท้อนการรักษาสุขภาพองค์รวม การรักษาความสะอาดในวัด และพื้นที่สาธารณะเป็นการรักษาสุขภาพของชุมชน แสดงถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การสอนเยาวชนให้รักษาพฤติกรรมสุขภาพ เช่น การกินอาหารที่ดี ถือเป็นการรักษาคุณค่าในระยะยาว สะท้อนการรักษาผ่านการปลูกฝัง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การดูแลศูนย์สุขภาพชุมชนให้พร้อมใช้งานเป็นการรักษาทรัพยากรด้านสุขภาพ สะท้อนการรักษาโครงสร้างสุขภาพ การตั้งกองทุนสุขภาพเป็นการรักษาความมั่นคง และโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการรักษา แสดงถึงการรักษาความเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การเก็บข้อมูลสุขภาพของชุมชนไว้เป็นระบบเป็นการรักษาความต่อเนื่องในการดูแล สะท้อนการรักษาความรู้และข้อมูล การอบรมเยาวชนเรื่องการดูแลสุขภาพเป็นการรักษาพฤติกรรมที่ดีในระยะยาว แสดงถึงการรักษาผ่านการถ่ายทอด ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพ เช่น การผลิตอาหารปลอดภัย เป็นการรักษาสุขภาพของผู้บริโภค สะท้อนการรักษาผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง การช่วยกันดูแลพื้นที่ออกกำลังกายให้สะอาด และปลอดภัยเป็นการรักษาสุขภาพของชุมชน แสดงถึงการรักษาสภาพแวดล้อมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P02 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามรักษาสุขภาพด้วยการกินอาหารที่ดี และออกกำลังกาย สะท้อนการรักษาในระดับครัวเรือน การเข้าร่วมกิจกรรมตรวจสุขภาพเป็นการรักษาความต่อเนื่องในการดูแลตนเอง แสดงถึงการรักษาผ่านการป้องกันโรค ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03

ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่ช่วยกันเผยแพร่ความรู้เรื่องการรักษาสุขภาพผ่านสื่อออนไลน์ สะท้อนการรักษาในรูปแบบใหม่ ผู้สูงอายุยังคงสอนลูกหลานให้รักษาสุขภาพด้วยวิถีพื้นบ้าน เช่น การกินผักพื้นถิ่น แสดงถึงการรักษาความรู้ดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมสุขภาพช่วยให้ทุกคนได้รักษาสุขภาพร่วมกัน สะท้อนการรักษาผ่านการปฏิบัติจริง การช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้เป็นที่พักผ่อน และออกกำลังกายถือเป็นการรักษาสุขภาพชุมชน แสดงถึงการรักษาในระดับสาธารณะ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า อารักขสัมปทาในด้านสุขภาพ คือการรักษาทั้งพฤติกรรมสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างบริการสุขภาพ ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการรักษากาย และใจ ผู้นำชุมชนสร้างระบบ และกิจกรรมเพื่อรักษาความต่อเนื่อง และความเสมอภาค ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการดูแลครอบครัว การตรวจสุขภาพ และการรักษาพื้นที่สาธารณะ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการอนุรักษ์สุขภาพ และแนวคิดความยั่งยืนด้านสุขภาพชุมชน ที่ชี้ว่า การรักษาสุขภาพต้องอาศัยความร่วมมือ และความต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นคง และความยั่งยืนของชุมชน การรักษาในด้านสุขภาพของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ทำให้คนในพื้นที่มีสุขภาพดี แต่ยังสร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

4.6.3 กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดีในด้านสุขภาพ)

ในมิติด้านสุขภาพของชุมชนคลองแห หลักกัลยาณมิตตตา หรือการคบมิตรดี ปรากฏชัดเจนในความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และความร่วมมือระหว่างครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และหน่วยงานสาธารณสุข การคบมิตรดีในด้านสุขภาพหมายถึงการมีเครือข่ายที่ช่วยเหลือกันในการดูแลสุขภาพ การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การมีเพื่อนที่ดีคือการช่วยกันดูแลผู้ป่วยและให้กำลังใจแก่ผู้ที่เจ็บป่วย สะท้อนการเกื้อกูลทางสุขภาพ การจัดกิจกรรมสุขภาพในวัดทำให้คนในชุมชนได้พบปะ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แสดงถึงการสร้างมิตรภาพผ่านกิจกรรมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R03 ให้ข้อมูลว่า การคบมิตรดีคือการมีคนที่พร้อมให้คำแนะนำด้านสุขภาพ และการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง สะท้อนการสนับสนุนทางจิตใจ และพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อทำกิจกรรมออกกำลังกายทำให้เกิดมิตรภาพ และสุขภาพที่ดี สะท้อนการสร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ การทำงานร่วมกันระหว่างครัวเรือน และหน่วยงานสาธารณสุขเป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้สุขภาพชุมชนเข้มแข็ง แสดงถึงการสร้างความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G02 ให้ข้อมูลว่า การแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องโภชนาการระหว่างกลุ่มแม่บ้านเป็นการสร้างมิตรภาพ และสุขภาพที่ดี สะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน การช่วยเหลือกันในยามเกิดโรคระบาด เช่น การแจกหน้ากาก ถือเป็นการ

คบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนไม่ถูกทอดทิ้ง แสดงถึงการสนับสนุนในภาวะวิกฤติ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G06 ให้ข้อมูลว่า การมีเครือข่ายกับโรงพยาบาล และหน่วยงานภายนอกก็เป็นการคบมิตรดีที่ช่วยให้ชุมชนเข้าถึงการรักษา สะท้อนการขยายเครือข่ายสู่ภายนอก การจัดกิจกรรมสุขภาพร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน แสดงถึงการสร้างมิตรภาพในเชิงสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเรามีเพื่อนบ้านที่ช่วยกันดูแลผู้สูงอายุ ถือเป็นการคบมิตรดีที่สร้างสุขภาพชุมชน สะท้อนการเกื้อกูลในระดับครัวเรือน การทำงานร่วมกับเพื่อนบ้านในการออกกำลังกายทำให้เรามีแรงใจ และสุขภาพดีขึ้น แสดงถึงบทบาทของมิตรดีในการสร้างกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P04 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่รวมกลุ่มกันเรียนรู้การดูแลสุขภาพ เช่น การทำอาหารสุขภาพ ถือเป็นการสร้างมิตรภาพที่เชื่อมโยงสุขภาพ สะท้อนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้สูงอายุในชุมชนมักให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ในการดูแลสุขภาพ แสดงถึงการเป็นกัลยาณมิตรที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมสุขภาพช่วยให้ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน สะท้อนการสร้างมิตรภาพผ่านการร่วมมือการช่วยกันดูแลพื้นที่ออกกำลังกายให้พร้อมใช้งานก็เป็นการคบมิตรดี เพราะทุกคนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบร่วมกัน แสดงถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการดูแลทรัพยากรสุขภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า กัลยาณมิตตตา ในด้านสุขภาพ คือการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล และความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งการช่วยเหลือ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ทั้งการดูแลผู้สูงอายุ การออกกำลังกายร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านสุขภาพ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม และการทำงานร่วมกันด้านสุขภาพชุมชน ที่ชี้ว่า มิตรภาพ และความสัมพันธ์ที่ดีเป็นทุนสำคัญในการสร้างสุขภาพที่เข้มแข็ง และยั่งยืน การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา ในด้านสุขภาพของชุมชนคลองแห่ไม่เพียงแต่สร้างมิตรภาพ และความเกื้อกูล แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้สุขภาพชุมชนเข้มแข็งและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

4.6.4 สมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุลในด้านสุขภาพ)

ในมิติด้านสุขภาพของชุมชนคลองแห่ หลักสมชีวิตา หรือการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ปรากฏชัดเจนในวิถีการจัดการชีวิตที่พอดี การดูแลสุขภาพทั้งกาย และใจอย่างไม่สุดโต่ง และการสร้างความสมดุลระหว่างการทำงาน การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพ เพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R01 ให้ข้อมูลว่า การดูแลสุขภาพต้องสมดุลทั้งการออกกำลังกายและการทำสมาธิ สะท้อนการรักษาสมดุลระหว่างกาย และใจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ R02 ให้ข้อมูลว่า การกินอาหารต้องพอดี ไม่มากเกินไป ไม่ขาดเกินไป แสดงถึงการรักษาสมดุลด้านโภชนาการ การสอนเยาวชนให้ใช้ชีวิตอย่างพอประมาณคือการสร้างสมดุลด้าน

สุขภาพ สะท้อนการปลูกฝังแนวคิดสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G01 ให้ข้อมูลว่า การจัดกิจกรรมสุขภาพต้องสมดุลระหว่างการออกกำลังกาย และการพักผ่อน สะท้อนการสร้างสมดุลในกิจกรรม การสนับสนุนให้คนทำงานแต่ก็ต้องมีเวลาพักผ่อน และดูแลสุขภาพ แสดงถึงการรักษาสมดุลระหว่างงาน และสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G03 ให้ข้อมูลว่า การจัดอบรมสุขภาพต้องสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและการปฏิบัติจริง สะท้อนการสร้างสมดุลในกระบวนการเรียนรู้ การสอดแทรกแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมสุขภาพทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการและความเป็นจริง แสดงถึงการปลูกฝังแนวคิดพอประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ G05 ให้ข้อมูลว่า การทำงานร่วมกันในกลุ่มอาชีพต้องสมดุลระหว่างรายได้และสุขภาพ สะท้อนการสร้างสมดุลในวิถีชีวิต การดูแลพื้นที่ออกกำลังกายให้เป็นทั้งที่พักผ่อนและส่งเสริมสุขภาพคือการสร้างสมดุลในชุมชน แสดงถึงการใช้พื้นที่อย่างพอดี ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P01 ให้ข้อมูลว่า ครอบครัวเราพยายามจัดเวลาให้สมดุลระหว่างการทำงานและการดูแลสุขภาพ สะท้อนการรักษาสมดุลในระดับครัวเรือน การทำงานเสริมควบคู่กับการออกกำลังกายต้องจัดเวลาให้พอดี แสดงถึงการจัดการชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P03 ให้ข้อมูลว่า คนรุ่นใหม่เรียนรู้การใช้พลังงาน และอาหารอย่างสมดุลเพื่อสุขภาพที่ดี สะท้อนการสร้างสมดุลในยุคใหม่ ผู้สูงอายุแนะนำให้ลูกหลานใช้ชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ให้เครียดเกินไป แสดงถึงการถ่ายทอดแนวคิดสมดุลจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ P05 ให้ข้อมูลว่า การรวมกลุ่มกันทำอาหารสุขภาพทำให้ทุกคนได้ทั้งความรู้ และสุขภาพที่ดี สะท้อนการสร้างสมดุลผ่านการปฏิบัติจริง การช่วยกันดูแลพื้นที่สีเขียวให้เป็นที่พักผ่อนและออกกำลังกายคือการสร้างสมดุลในระดับสาธารณะ แสดงถึงการรักษาสมดุลในสิ่งแวดล้อมสุขภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่ม (R, G, P) สะท้อนให้เห็นว่า สมชีวิตา ในด้านสุขภาพ คือการดำรงชีวิตอย่างสมดุลทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้นำศาสนาปลูกฝังคุณธรรมแห่งความพอประมาณ ผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรม และโครงสร้างเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการทำงาน และสุขภาพ ประชาชนปฏิบัติจริงผ่านการจัดการเวลา การกินอาหารที่ดี และการดูแลพื้นที่สาธารณะ สิ่งนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีสุขภาพแบบองค์รวม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ชี้ว่าการรักษาสมดุลในการดำรงชีวิต และสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคง ความสุข และความยั่งยืนของชุมชน การดำรงชีวิตตามหลัก สมชีวิตา ในด้านสุขภาพของชุมชนคลองแหไม่เพียงแต่ช่วยให้คนในพื้นที่มีสุขภาพดีและสมดุล แต่ยังสร้างความสุข ความสามัคคี และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

สรุปโดยรวม จากการศึกษาภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้งผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และประชาชน พบว่า การดำเนินชีวิตด้านสุขภาพของคนตำบลคลองแหมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการดูแลสุขภาพทั้งกาย และใจ

โดยแต่ละหลักธรรมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมจริงที่ช่วยให้ชุมชนมีสุขภาพที่ดีและเข้มแข็งอย่างยั่งยืน อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรปรากฏในความพยายามของคนในชุมชนในการออกกำลังกาย การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และการดูแลอาหารการกินอย่างต่อเนื่อง ความเพียรนี้ทำให้สุขภาพของคนในพื้นที่แข็งแรง และมีพลังใจ อารักขสัมปทา การรักษาสะท้อนผ่านการดูแลความสะอาดบ้านเรือน ตลาดน้ำ และพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการรักษาพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี และการรักษาสุขภาพจิตควบคู่กับสุขภาพกาย กัลยาณมิตตตา การคบมิตรดีปรากฏในความร่วมมือระหว่างครอบครัว เพื่อนบ้าน และหน่วยงานสาธารณสุขในการดูแลผู้ป่วย การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพ มิตรภาพที่ดีจึงเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยให้สุขภาพชุมชนเข้มแข็ง และมีพลังร่วมในการพัฒนา และสมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างสมดุลปรากฏในวิถีการจัดการเวลา การทำงาน การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพอย่างพอดี เช่น การกินอาหารที่เหมาะสม การออกกำลังกายอย่างพอประมาณ และการดูแลสุขภาพจิตควบคู่กับสุขภาพกาย โดยภาพรวมการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในด้านสุขภาพของชุมชนคลองแหจึงเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการขยันหมั่นเพียรในการดูแลสุขภาพ (อุฏฐานสัมปทา) การรักษาพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ (อารักขสัมปทา) การสร้างเครือข่าย และมิตรภาพที่ดีเพื่อสนับสนุนการดูแลสุขภาพ (กัลยาณมิตตตา) และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการทำงาน การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพ (สมชีวิตา) ทั้งหมดนี้ทำให้สุขภาพของชุมชนคลองแหมีความหมาย สร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความเข้มแข็งที่เชื่อมโยงทุกวัยเข้าด้วยกันอย่างยั่งยืน พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อมโดยไม่สูญเสียคุณภาพชีวิต

4.7 สรุป

ในบทนี้ ของงานวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยพิจารณาในหกมิติหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมทั้งสี่ข้อ ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร), อารักขสัมปทา (การรักษา), กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดี) และ สมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุล) มิได้ดำรงอยู่เพียงในเชิงทฤษฎี แต่ถูกนำมาใช้จริงในวิถีชีวิตของคนในชุมชน และกลายเป็นกรอบคิดที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน ในด้าน เศรษฐกิจ ชุมชนคลองแหสะท้อนให้เห็นถึงความเพียรในการประกอบอาชีพ การค้าขายในตลาดน้ำ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับหลักอุฏฐานสัมปทา และอารักขสัมปทา โดยมีการจัดการทรัพยากรอย่างรอบคอบ และการสร้างระบบออมเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันการ

สร้างเครือข่ายความร่วมมือก็สะท้อนถึงกัลยาณมิตตตา และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างรายได้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นตัวอย่างของสมชีวิตา ในด้าน สังคม การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมการช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือน และหน่วยงานภายนอก แสดงให้เห็นถึงการคบมิตรดีที่เป็นทุนทางสังคม ขณะเดียวกันการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดูแลทรัพยากรสาธารณะก็สะท้อนถึงอารักขสัมปทา ส่วนการขยันหมั่นเพียรในการทำงานร่วมกัน และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างหน้าที่และความสัมพันธ์ก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน ในด้าน วัฒนธรรม ชุมชนคลองแหยังคงรักษาประเพณี และกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการขยันจัดงานบุญ และกิจกรรมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ การรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่สะท้อนถึงอารักขสัมปทา ขณะเดียวกันการร่วมมือกันจัดงาน และการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมก็เป็นตัวอย่างของกัลยาณมิตตตา และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการปรับตัวให้ทันสมัยก็เป็นสมชีวิตาที่ชัดเจน ในด้าน การศึกษา การขยันหมั่นเพียรของเยาวชน และครอบครัวในการเรียนรู้ การรักษาความต่อเนื่องของการศึกษา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ล้วนสะท้อนถึงการบูรณาการหลักธรรมทั้งสี่ข้อ โดยเฉพาะการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการเรียนกับการทำงาน และการดูแลครอบครัว ในด้าน สิ่งแวดล้อม ชุมชนคลองแหมีการขยันทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น คลองและพื้นที่สีเขียว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการขยะ และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรกับการอนุรักษ์ ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการบูรณาการหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 อย่างเป็นรูปธรรม ในด้าน สุขภาพ การขยันออกกำลังกาย การรักษาพฤติกรรมสุขภาพที่ดี การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อดูแลผู้ป่วย และการดำรงชีวิตอย่างสมดุลระหว่างการทำงาน การพักผ่อน และการดูแลสุขภาพ ล้วนเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการนำหลักธรรมทั้งสี่มาใช้ในชีวิตประจำวัน ในภาพโดยรวมการวิเคราะห์ของผู้วิจัยเห็นว่า การบูรณาการหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในทุกมิติของการพัฒนาชุมชนคลองแหเป็นกระบวนการที่มีความเป็นองค์รวม และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง การประยุกต์ใช้หลักธรรมทั้งสี่มิได้แยกออกจากกัน แต่เชื่อมโยง และเกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุ และทางจิตใจ ผลลัพธ์คือการสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี และมีความยั่งยืนในทุกมิติ โดยสรุป ในบทนี้ แสดงให้เห็นว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นกลไกเชิงพุทธที่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตจริงเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และวัฒนธรรม โดยมีรากฐานจากความเพียร การรักษา ความสัมพันธ์ที่ดี และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความเป็นชุมชนที่มีพลังในการพัฒนา และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน พร้อมทั้งเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ได้ต่อไป

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน จำนวน 15 รูป/คน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย เรื่องการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ดังนี้

5.1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแหอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การมีผู้นำที่มีศักยภาพ การสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลทั้งด้านการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

5.1.2 ศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งส่งเสริมประโยชน์สุขในปัจจุบันและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความมั่นคงทั้งต่อตนเองและสังคม เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้มีความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิต สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ ประกอบด้วย อุฏฐานะสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน และหาประโยชน์ อารักขะสัมปทา ความสามารถในการรักษาทรัพย์สิน และการลงทุน กัลยาณมิตตตา การมีเพื่อนที่ดี และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สมชีวิตา การมีวิถีชีวิตที่ดี และเป็นที่ยอมรับของสังคม

5.1.3 ประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยหลักอุฏฐานสัมปทา ส่งเสริมให้ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและการพัฒนาตนเอง หลักอารักขสัมปทา ส่งเสริมการรู้จักบริหารจัดการและรักษาทรัพยากรหรือทรัพย์สินของตนและชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักกัลยาณมิตตตา ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดี การมีเครือข่ายความร่วมมือ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน และหลักสมชีวิตา ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี รู้จักการใช้จ่ายและการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ทั้งนี้ การนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้ส่งผลให้คนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม เกิดความสามัคคี มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม และสามารถพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

5.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย เรื่องการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ดังนี้

5.2.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่าง

เหมาะสม และการสร้างความสามัคคีของสมาชิกภายในชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน และสามารถร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการจัดการปัญหาและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนด้วย เนื่องจากชุมชนที่เข้มแข็งจำเป็นต้องมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อสมาชิกในชุมชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการรวมพลังในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ป่วย อึ้งภากรณ์ (2524) ที่พบว่า การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งจำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่และสามารถร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองได้ เป้าหมายของการพัฒนาสังคม คือ การกระจายโอกาส และลดความยากจนโดยเน้นการสร้างระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เกื้อกูลกัน เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง มีโอกาสเข้าถึงอาชีพที่เหมาะสม สามารถสร้างรายได้เพียงพอ และมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล แต่ยังเสริมสร้างความสมดุล และความยั่งยืนของสังคมโดยรวม การพัฒนาในลักษณะนี้จึงไม่ใช่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม และมีโอกาสเท่าเทียมสำหรับทุกคนอธิบาย สื่อถึง เป้าหมายของการพัฒนาสังคม สอดคล้องกับ ภาสกร เรืองรอง และมะยุรีย์ พิทยาเสนีย์ (2563) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องแนวคิดเชิงคำนวณเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมแนวคิดเชิงคำนวณผ่านการเรียนรู้แบบ Coding สำหรับผู้เรียนทุกระดับ ด้วยการทบทวนเอกสาร และเสนอรูปแบบการสอน ผลที่ได้สรุปในความสำคัญของการฝึกวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผล ผ่าน Learning by Doing และ Coding ในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยเสนอแนะให้ครูได้รับการฝึกอบรมแนวคิดเชิงคำนวณก่อน แล้วจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างสิ่งประดิษฐ์แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ (2565) ที่พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อดำเนินกิจกรรมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนร่วมกัน และสอดคล้องกับ บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2565) ที่พบว่า การส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือของสมาชิก

ในชุมชนส่งผลให้เกิดการพัฒนาและความมั่นคงของชุมชนอย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาในบริบทของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิต พบว่า การนำแนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมาประยุกต์ใช้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน เนื่องจากช่วยให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วม เกิดความสามัคคี และสามารถร่วมกันจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชนต่อไป

5.2.2 ศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมประโยชน์สุขในปัจจุบัน และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บุคคลเกิดความมั่นคงทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้มีความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิต ซึ่งประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา คือ ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจการงาน อารักขสัมปทา คือ การรู้จักรักษาและบริหารจัดการทรัพย์สิน กัลยาณมิตตตา คือ การคบหาบุคคลที่ดี และสมชีวิตา คือ การดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและสมดุล ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ มิได้มุ่งเฉพาะการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือความสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งพัฒนาด้านความคิด พฤติกรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเหมาะสม เนื่องจากบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษาผลประโยชน์ของตนเอง คบหาบุคคลที่มีคุณธรรมและดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี ย่อมสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมทั้งมิติส่วนบุคคลและมิติทางสังคม เพราะหลักธรรมแต่ละข้อมีความสัมพันธ์ และเกื้อกูลกัน กล่าวคือ ความขยันหมั่นเพียรช่วยให้เกิดการสร้างรายได้ และการพัฒนาตนเอง การรู้จักรักษาทรัพย์ช่วยให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การคบมิตรที่ดีช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในทางที่เหมาะสม และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลช่วยให้บุคคลสามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและความสุขในการดำรงชีวิต ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต 2546) ที่กล่าวว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ได้อธิบายไว้ใน พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน, หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น สอดคล้องกับ พระครูปรีชาธรรมสถิต (ขึ้นเสียง) และพระประภาส ปญฺญาคโม (2563) ที่พบว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบล

ในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และหาแนวทางประยุกต์ด้วยการวิจัยผสม (แบบสอบถาม 201 คน + สัมภาษณ์ 5 คน) ผลที่ได้สรุปในระดับการใช้หลักธรรมที่สูง โดยด้านอารักขสัมปทา (รักษาดี) สูงสุด รองลงมาเป็นกัลยาณมิตตตา และพบความแตกต่างในกลุ่มอายุ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ฝึกอบรมเพิ่มศักยภาพ สร้างจิตสำนึกการประหยัด และประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พระปลัดระพิน พุทธิสาโร (2563) ที่พบว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของครอบครัวและชุมชน ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย (สุพรรณบุรีและลำปาง) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง และพุทธธรรม ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพ (วิเคราะห์เอกสาร + สัมภาษณ์) ผลที่ได้สรุปในความสำเร็จของชุมชน เช่น บ้านไผ่เง และบ้านแม่กวัก ที่ใช้สังคหวัตถุ 4 และทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 ผ่านบทบาทพระสงฆ์ และวัดเพื่อลดความยากจน และเสริมสามัคคี ผู้วิจัยเสนอแนะให้บูรณาการหลักธรรมกับวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับ สุชาติ บุษย์ชญานนท์ (2563) ที่พบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของสังคม ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาการบริโภคนิยมในสังคมไทย โดยเน้นหลักปัจจัย 4 เพื่อลดความฟุ่มเฟือย ผ่านการวิจัยเอกสาร และวิเคราะห์เนื้อหาผลที่ได้สรุปในหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ โภชเนมัตตัญญุตา และโภควิภาคที่ช่วยบริหารทรัพยากรอย่างมีสติ ลดหนี้ และการแข่งขันวัตถุ ส่งเสริมสามัคคี ผู้วิจัยเสนอแนะให้ประยุกต์การบริโภคอย่างมีสติในชุมชนยากจน เพื่อสร้างวินัยทางการเงิน และความยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

5.2.3 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม โดยหลักอุฏฐานสัมปทา ส่งเสริมให้ประชาชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและการพัฒนาตนเอง หลักอารักขสัมปทา ส่งเสริมการรู้จักบริหารจัดการและรักษาทรัพยากรหรือทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลักกัลยาณมิตตตา ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีและเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน และหลักสมชีวิตา ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสมดุลในการดำรงชีวิต ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักธรรมทั้ง 4 ประการ เป็นแนวทางที่มุ่งพัฒนาคน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชน เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาครอบครัว สังคม และชุมชนโดยรวม นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้ไม่ได้มุ่งเพียงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการ

พัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนด้วย เนื่องจากหลักอุฏฐานสัมปทาช่วยสร้างความรับผิดชอบและความขยันในการประกอบอาชีพ หลักอารักขสัมปทาช่วยให้ประชาชนรู้จักการบริหารจัดการทรัพยากรและทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า หลักกัลยาณมิตตตาช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน และหลักสมชีวิตาช่วยส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนควรเริ่มต้นจากการพัฒนาคน และส่งเสริมคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาด้านอื่น ๆ เนื่องจากเมื่อประชาชนในชุมชนมีความขยัน รู้จักรักษาผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ย่อมส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ พระครูปลัดสัมพันธ์พิพัฒน์ เลขนาวิน และคณะ (2566) ที่พบว่าการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเข้มแข็งของชุมชน ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมในการปฏิบัติงานบุคลากรในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และหาแนวทางประยุกต์ ด้วยการวิจัยผสม (แบบสอบถาม 201 คน + สัมภาษณ์ 5 คน) ผลที่ได้สรุปในระดับการใช้หลักธรรมสูง โดยด้านอารักขสัมปทา สูงสุด และพบความแตกต่างในกลุ่มอายุ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพ สร้างจิตสำนึกประหยัด และใช้หลักพอเพียงเพื่อประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับ สังข์วาล เสริมแก้ว และคณะ (2567) ที่พบว่า การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับ สารนันท์ คำมี และคณะ (2567) ที่พบว่า การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้สามารถช่วยให้ประชาชนมีแนวทางในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนเอง และสอดคล้องกับ พระมงคลชัย ธมฺมจาโร (2568) ที่พบว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนควรอาศัยการพัฒนาคนควบคู่กับการสร้างคุณธรรมและความร่วมมือในสังคม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย และการอภิปรายที่ได้ดำเนินการ ผู้วิจัยเห็นว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคลองแหมีความสัมพันธ์ทั้งกับแนวคิดทางทฤษฎี และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้จริงในทุกมิติของการพัฒนา เพื่อให้ผลการวิจัยมีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางทั้งในเชิงวิชาการ และเชิงปฏิบัติ โดยแบ่งออกเป็นข้อย่อยเพื่อความชัดเจน และเป็นระบบ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน

2. ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

3. ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของประชาชนด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการทรัพยากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน โดยอาศัยหลักอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

4. สถานศึกษา วัด และองค์กรในชุมชน ควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมตามหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมชุมชนคลองแหควรให้ความสำคัญกับ

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หรือหลักอิทธิบาท 4

2. ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นที่มีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณหรือวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำผลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

4. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาชุมชนในอนาคต

บรรณานุกรม

1.ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ ภาษาไทย พุทธศักราช 2549 (เล่มที่ 11, 23, 35) กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ 2538 (เล่ม 23) กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1.หนังสือทั่วไป

พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลชุด 91 เล่ม ฉบับ มมร. (2546) ในอรรถกถาพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต เล่ม 4 หน้า 565

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *ธรรมนูญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: กองทุนอริยมรรค.*

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: บริษัทเอสอาร์ พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.*

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.*

พุทธทาสภิกขุ. (2529). *ลัทธิสังคมนิยมธรรม.* กรุงเทพฯ: *สุขภาพใจ.*

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.*

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567).

1) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2565). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเสริมสร้างความสุขแท้ตามแนวมนุษยนิยมในสังคม*

พระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย ฉันทสิริกุล). (2557). *การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับการแก้ปัญหาสังคมไทย (สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

แสงเพชญ์ ศรีนิ่ม, เพิ่มศักดิ์ สุวรรณทัต. (2568). *การออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าเพื่อสื่อสารภาพต้นแบบโดยใช้หลักปรัชญาอิคิ*

กนกกุล เพชรอุทัย. (2568). *ชุมชนเข้มแข็งกับการจัดการความขัดแย้งด้านอุตสาหกรรมในชุมชนคลองท่าฉาง สุราษฎร์ธานี. วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร*

กิตตินันท์ เครือแพทย์, ปัญญา เทพสิงห์, เกษตรชัย, และทีม. (2566). *การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีตรุษจีนในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา: เปรียบเทียบการสืบทอดก่อนและในช่วงวิกฤตโควิด-19. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์, พระครูบวรชัยวัฒน์ (วันชัย เมธิโก), อภินันท์ สิริรัตนจิตต์, พระชนินสิทธ์ ภูเมศโปสยานนท์, ธเนศ นกเพ็ชร. (2567). *การศึกษาและรวบรวมความเป็นมาและประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลายของพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*

จรินทร์ สวนแก้ว, กัณฐนา สนเจริญ, เมลิสา มหาพล, บุตรี จารุจินดา. (2568). *การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติดในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*

จิรฉัตร เจริญบุญ, วิมลสิริ แสงกรด. (2564). *แนวทางการควบคุมการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง (urban sprawl) กรณีศึกษา เทศบาลเมืองบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*

ณชพงศ จันจุฬา, ประสงค์ ตันพิชัย, สันติ ศรีสวนแตง. (2568). *แนวทางการจัดการน้ำเสียจากบ้านเรือนริมคลองเจ๊ะเห โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นแว้ง จังหวัดนราธิวาส. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน*

ณัฏฐณิชา ยะมุงคุณ, กตัญ หิรัญญสมบูรณ์. (2565). *ปัจจัยการตลาดในการเลือกซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมกัญชาของผู้บริโภคในภาคกลาง. วารสารบริหารธุรกิจ*

นนทพร ชอบตะคุ, นวลศรี สงสม, บุญญาพร เชื่อมสมพงษ์. (2566). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกษตรอัจฉริยะฟาร์มหอมขจร สำหรับเด็กและยุวเกษตรกรโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*

บงกช เดชมิตรเสรี, วงษ์มณฑาชวลีย์ ณ ถลาง. (2568). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียโดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (8 P's). วารสารบริหารธุรกิจและการจัดการปริทัศน์*

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, พระครูธีรธรรมานุยุต, พระครูโสภณวีราภรณ์, รวิวรรณ หนูแดง, ภัสราภรณ์ นวลวัฒน์, ปรรณพัชญ์ จิตร์จำนงค์. (2562). *การบริหารงานโดยการใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 และหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*

บุรินทร์ เปล่งดีสกุล, ภาคินี เปล่งดีสกุล. (2565). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตโคกภูตากา อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น กรณีศึกษากลุ่มทอเสื่อกกบ้านหินร่อง. วารสารช่อพะยอม*

ปัญจรัตน์ หาญพานิช, วุฒิพงศ์ พงศ์สุวรรณ. (2562). *อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งในแบบที่ผู้สูงวัยต้องการ กรณีศึกษาผู้สูงวัยในจังหวัดสมุทรปราการ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*

พงษ์ทอง เฮครอฟท์, สิรภัทร สิริบรรสพ. (2567). *การฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*

พระครูธรรมธร สุพัฒน์พงษ์ สุขวฑฺโน, พระครูโอภาสนนทกิตติ์, บุญเชิด ชำนิศาสตร์. (2568). *รูปแบบการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักพุทธธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*

พระครูปรีชาธรรมสถิต, พระประภาส ปณฺญาคโม. (2563). *การใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*

พระครูปลัดสัมพันธ์พิพัฒน์ เลขนาวิน, ภมร ขันธะหัตถ์, ธนิศร ยืนยง. (2566). *การปฏิบัติงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 และการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในจังหวัดชลบุรี. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*

พระครูอนุสารนันทสิทธิ์, ธิวัชชัย ไชยวุฒิ, พัลลภา หารคำจา. (2568). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ลายฉลุสังกะสีศิลปะไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารธรรมสาสน์*

พระครูสุวรรณสิทธิธาดา (สุวิจักขณ์ มหาวีโร). (2568). *ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิต. วารสารนวังคสัตถุสาสน์ปริทรรศน์*

พระนาทกร สุจิณฺโณ (เศษสิน), พระครูโฆษิตวัฒนานุกูล, และ พระครูสิริธรรมาภิรัต. (2561). *ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*

พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร. (2563). *รูปแบบการประยุกต์ใช้พุทธเศรษฐศาสตร์ในชุมชนต้นแบบในประเทศไทย. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*

พระมหาเอกชัย ญาณเมธี (ศรีสันต์), บุญส่ง สินธุ์นอก, และสมเดช นามเกตุ. (2565).*การประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักเพื่อสร้างความรักสามัคคีของชาวบ้านหนองยางคำ ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*

พระมงคลชัย ธมฺมจาโร. (2568). *การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนางานศาสนกิจของพระสงฆ์ไทยด้านสังคมสงเคราะห์. วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี*

พระวันชัย ภูริทตฺโต. (2565). *ความพยาบาท มูลเหตุแห่งความขัดแย้ง. วารสารศึกษิตาลัย*

พระโพธิพงศ์ ฐิตโสภโณ. (2564). *การประยุกต์ใช้พุทธปฏิภาณในการดำเนินชีวิต. วารสารปรัชญาและศาสนา*

พฤหัสกัญยา บุญลบ, นวพรรธน์ ดีประเสริฐวรกร, อนุรักษ์ มีอิ่ม, เจริญ ทุนชัย, และพระครูโอภาสกาจน. (2563). *ธรรมการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการสิรินธรปริทรรศน์*

ภาสกร เรืองรอง, มะยุรีย์ พิทยาเสนีย์. (2563). *แนวคิดเชิงคำนวณเป็นกระบวนการคิดที่เป็นระบบคิดวิเคราะห์คิดอย่างมีเหตุผลเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*

มุขสุดา พูลสวัสดิ์, ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์. (2563). *ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เชื่อมโยงเป้าหมายโดยมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจุดศูนย์กลาง. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*

ยุวดี อำพิน, อัญสุรีย์ ศิริโสภณ. (2565). *การเพิ่มทักษะการดูแลแบบวิถีใหม่สำหรับอาสาสมัครประจำครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*

ยุทธพงษ์ คีรีมังคละ, เสาวคนธ์ โนสูงเนิน, หงษ์พิจารณ์ บัวไข. (2568). *ปัจจัยที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อการให้บริการของระบบนิเวศบริเวณสวนพฤกษศาสตร์พุแค จังหวัดสระบุรี. วารสารวนศาสตร์ไทย*

วรรณวิภา หงส์นภาดล. (2564). *การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์: คำจำกัดความจากนิยามต่างมุมมอง. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ*

วัชระพล แสนเมือง, พีรพงษ์ ฟูศิริ. (2568). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการซื้อคอร์สเรียนภาษาออนไลน์. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา*

วสิษฐ์พล กูลพรม. (2560). *การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*

วสิษฐ์พล กูลพรม. (2560). *อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ และมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้นำไปปฏิบัติแล้วประสบความสำเร็จเกิดประสิทธิภาพในองค์กรนั้น. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*

วัลลภา พัฒนา, อันธิกา ทิพย์จำนงค์. (2566). *แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*

วิชัย ศรีษะเกษ. (2565). *นวัตกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยความร่วมมือกลุ่มพื้นที่ (Zoning). วารสารวิชาการรัตนบุศย์*

วินัย ไตรนาทถวัลย์, ณัฐปัณท์ เพียรธัญญกรรม, ภราดร ยิ่งยวด, พนิดา ชัยวัง, รภัทภร เพชรสุข, ปราโมทย์ ถ่างกระโทก. (2563). *การพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุ. วารสารการแพทย์และวิทยาศาสตร์*

ศุภิกา ประเสริฐพร. (2568). *พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

สังข์วาล เสริมแก้ว, ภานุมาตร์ เนโส, สมบูรณ์ จารุณะ. (2567). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารนวังคสัตถุสาสน์ปริทรรศน์*

สารนันท์ คำมี, สัญญา เคณาภูมิเสาวลักษณ์, โกศลกิตติอัมพร. (2567). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการรัตนบุศย์*

สำเนา หมื่นแจ่ม. (2563). *การอนุรักษ์และสร้างจิตสำนึกต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไทลื้อลวงเหนือผ่านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*

สุชาติ บุษย์ชญานนท์. (2563). *การนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาการบริโภคนิยมในสังคมไทย. วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์*

สุนิตย์ เหมนิล. (2564). *การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มประมงดอนแก้ว จังหวัดอุดรธานี. วารสารพัฒนาสังคม*

เสาวลักษณ์ สุทธิพรโอภาส พระสุทธิสารเมธี. (2568). *บูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุควิถีชีวิตใหม่ด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์. วารสารปรัชญาปริทรรศน์*

อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, เกษศิรินทร์ ภู่เพชร, วิกานดา หมัดอะดั้ม, ยุวนิดา อารามรมย์, วรินทร์ลดา จันทวีเมือง, สิรภัทร โสติยาภัย. (2563). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการ โดยใช้แนวทางอาหารของแม่ ในเขตพื้นที่ตำบลควนรู อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*

อารีรัตน์ พึ่งเนตร, ทรงวิทย์ เจริญกิจธนลาภ. (2565). *การทำงานเป็นทีมที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารกสิกรไทย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมหาจุฬาวิชาการ*

เอกัพล วงศ์เสรี, เฉลิมพร วรพันธกิจ, กัมลวรรณ กิตติอุดมรัตน์, จิรวัฒน์ ทิพยรสั, และพรรณวดี กิตติอุดมรัตน์. (2564). *ความเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างแรงงานไทยกับแรงงานอาเซียนในธุรกิจโรงแรมภูเก็ต. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*

โกสินทร์ เตชะนิยม. (2564). *ทำไมรายจ่ายสาธารณะด้านสาธารณสุขถึงไม่สามารถปรับปรุงผลลัพธ์ทางสาธารณสุขในประเทศกลุ่มรายได้ปานกลางและต่ำ. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*

เจนปรียา แคล้วสูงเนิน, วิจิตรา จำลองราษฎร์, ภัทรสิริ กุนเดชา. (2567). *นวัตกรรมสีเขียว การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียที่มีต่อผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*

2. ภาษาอังกฤษ

Buddhadasa Bhikkhu. (1986). *Dhammic socialism. Bangkok: Thai Inter-Religious Commission for Development.*

Harvey, P. (2000). *An introduction to Buddhist ethics: Foundations, values and issues. Cambridge University Press.*

Rahula, W. (1959). *What the Buddha taught (2nd ed.). New York: Grove Press.*

United Nations Development Programme. (2020). Human security and community security framework. New York: UNDP

3. สื่ออิเลคทรอนิค/เว็บไซต์

Hatyaifocus. (n.d.). *ประวัติและความเป็นมาของคลองแห. Retrieved from https://www.hatyaifocus.com*

Trip.com. (n.d.). *ข้อมูลท่องเที่ยวหาดใหญ่. Retrieved from https://www.trip.com*

กรมประชาสัมพันธ์. (n.d.). *ข้อมูลทั่วไป. Retrieved from https://shorturl.asia/WC43A*

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.). (n.d.). ข้อมูลทั่วไป. Retrieved from https://shorturl.asia/nSz49

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (n.d.). *โครงการคลองแห. Retrieved from https://shorturl.asia/FJm9o*

เทศบาลเมืองคลองแห. (n.d.). *ข้อมูลทั่วไป. Retrieved from https://www.khlonghaecity.go.th/frontpage*

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. ดร.บุญส่ง ทองเอียง

คุณวุฒิการศึกษา: ปริญญาตรี กศ.บ. (ภาษาไทย)จาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปริญญาโท กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)จาก มหาวิทยาลัยทักษิณ

ปริญญาเอก กศ.ด. (ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

2. อาจารย์อภินันท์ สิริรัตนจิตต์

คุณวุฒิการศึกษา: ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

ปริญญาเอก กำลังศึกษาระดับการศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) สาขาหลักสูตรและการสอน ที่ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

3.พระอธิการวิจักร วิจกฺขโณ, ดร.

คุณวุฒิการศึกษา: ปริญญาตรี พุทธศาสตร์บัณฑิต มหายานศึกษา หลักสูตรนานาชาติ มจร.

ปริญญาโท ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มอ.หาดใหญ่

ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มอ.หาดใหญ่

ตำแหน่งปัจจุบัน: ผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัดสงขลา, เจ้าอาวาสวัดบางธน ต.บ้านพรุ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

ภาคผนวก ข

บุคลานุกรม

1. นางปทิตตา ซุ้นชิ่ม ผอ. รพ.สต. คลองแห สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2569
2. นายอานัส สินเบญจพงศ์ ผอ.รร.คลองแห สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2569
3. นางเสาวคนธ์ คงเปีย ประชาชนในตำบลคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2569
4. นายกมล มหาสวัสดิ์ ประชาชนในตำบลคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 2 เมษายน 2569
5. พระครูวาปีธรรมอุดม (สมพร อินทรัศมี) เจ้าอาวาสวัดคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 3 เมษายน 2569
6. พระครูกิตติอัมพรักษ์ (ศักดิ์ มณีโชติ) เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน (ม่วงสาวตือก) สัมภาษณ์วันที่ 3 เมษายน 2569
7. พระครูสมุห์คล่อง กมฺพโล เจ้าอาวาสวัดแก้วสว่างวนาราม สัมภาษณ์วันที่ 3 เมษายน 2569
8. นายโฆสิต ดีเมฆ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สัมภาษณ์วันที่ 3 เมษายน 2569
9. นางจิตรา ช่วยบำรุง ประชาชนในตำบลคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 3 เมษายน 2569
10. นายทวี นุธรรมโชติ ประชาชนในตำบลคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 3 เมษายน 2569
11. นายเสริญ สาสุธรรม เจ้าหน้าที่กลุ่มรักษ์คลองแห สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2569
12. นายเลิศชาย ไชยชนะ จ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2569
13. นางนงเยาว์ อินทมโน ประชาชนในตำบลคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2569
14.นายเมซุน เหมือนเสน ประชาชนในตำบลคลองแห สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2569
15.นายยุทธศักดิ์ ดวงสุวรรณ ผู้นำชุมชน สัมภาษณ์วันที่ 4 เมษายน 2569

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙
ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙ **วันที่** ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๘
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.บุญส่ง ทองเอียง

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสงัสดี้) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูนวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
(ดร.บุญส่ง ทองเอียง)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร อาจารย์อภินันท์ สิริรัตนจิตต์

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

๑๙ พ.ย. ๒๕๖๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระอธิการวิจักร วิจกฺขโณ , ดร.

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีอนุเคราะห์
พระอธิการวิจักร วิจกฺขโณ, ดร.
๒๗ พ.ย. ๒๕๖๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูวาปีธรรมอุดม (สมพร อินทรัศมี)

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูกิตติอัมพรักษ์ (ศักดิ์ มณีโชติ)

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีให้ความอนุเคราะห์ร่วมมือ
สนับสนุนพัฒนาวิจัยเพื่อประโยชน์
ต่อการเรียนรู้
๓ เม.ย. ๖๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสมุห์คล่อง กมฺพโล

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาจิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

รับทราบ
ได้ติดต่อประสานงานกับ
เรียบร้อยแล้ว
3 เมษายน 2569

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๓๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอานัส สินเบญจพงศ์

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

- สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์
- ผ่านระบบออนไลน์ เช่น Zoom, Google Meet, Line

๒ เม.ย. ๒๕๖๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายเสริญ สาสุธรรม

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบารชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ขอความอนุเคราะห์ร่วมมือ เพื่อสนับสนุน
(นายเสริญ สาสุธรรม)
๓ เม.ย. ๖๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายโฆสิต ดีเมฆ

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีให้ความร่วมมือ
โฆสิต ดีเมฆ
3 เมษายน 69

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายเลิศชาย ไชยชนะ

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายยุทธศักดิ์ ดวงสุวรรณ

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาจิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูนิวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางปทิตตา ชุ้นชิ่ม

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)” โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระศรีรัตนวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

(นางปทิตตา ชุ้นชิ่ม)
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแห
๒ เมย - ๖๙.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายเมชุน เหมือนเสน

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

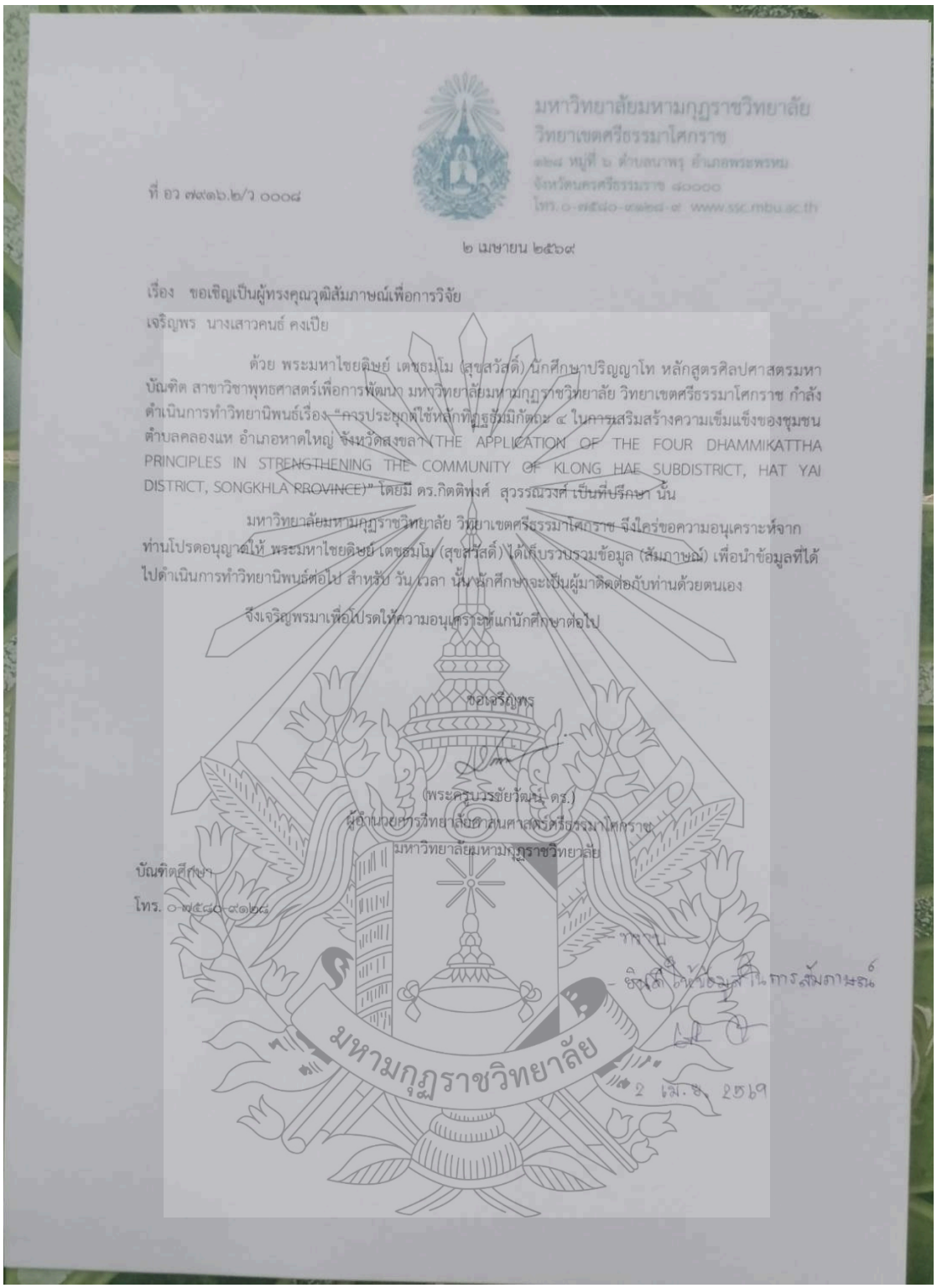
ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ธัชชาภา ยินดีให้ข้อมูล
9/4/69.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๔ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๔ ๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๔

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางเสาวคนธ์ คงเปีย

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๔

ขอเชิญ อาจารย์ ในการสัมภาษณ์

2 เม.ย. 2569

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางจิตรา ช่วยบำรุง

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางนงเยาว์ อินทมโน

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทวี นุธรรมโชติ

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖.๒/ว ๐๐๐๘

๒ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกมล มหาสวัสดิ์

ด้วย พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ในการเสริมสร้างความเข็มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUBDISTRICT, HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE)" โดยมี ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

(กมล มหาสวัสดิ์)
02/04/2569

This is Mendeley biography

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ มี 3 ประการ คือ 1.) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2.) เพื่อศึกษาหลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา 3.) เพื่อประยุกต์ใช้หลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

2. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อ - สกุล .....อายุ.....ปี

1.2 ที่อยู่ .....

วันที่สัมภาษณ์ .....

1.2 เป็นตัวแทนกลุ่ม

☐ ผู้นำศาสนา ☐ บริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ☐ ประชาชน

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1. ในมุมมองของท่าน ชุมชนตำบลคลองแหมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจอย่างไร
2. ท่านคิดว่าชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านสังคมอย่างไร
3. ชุมชนตำบลคลองแหมีความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรมอย่างไร
4. ในด้านการศึกษา ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างไร
5. ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างไร
6. ในด้านสุขภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างไร

7. โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่าแนวคิดหรือทฤษฎีอะไรที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน 6 ด้านนี้ได้บ้าง

ตอนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับหลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 (อุฏฐานสัมปทา อารักขะสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา) มากน้อยเพียงใด และท่านเข้าใจหลักนี้อย่างไร

2. ในมุมมองของท่าน หลักอุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านใดบ้าง

3. หลักอารักขะสัมปทา (การรักษาทรัพย์) มีประโยชน์อย่างไรต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 6 ด้านของชุมชน และท่านเคยเห็นการประยุกต์ใช้ในชุมชนหรือไม่

4. หลักกัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างไร (เช่น การสร้างเครือข่ายในด้านสังคมหรือการศึกษา) และมีตัวอย่างในชุมชนตำบลคลองแหหรือไม่

5. หลักสมชีวิตา (การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล) มีบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (เช่น ในด้านสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อม) และท่านคิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างไร

6. โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่าหลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแหได้อย่างไร และมีอุปสรรคอะไรบ้าง

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์) นักศึกษาปริญญาโท
หลักสูตรศิลปสาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ภาคผนวก ฉ

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		1	2	3	4	ข้อเสนอแนะ
7.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่า แนวคิดหรือทฤษฎีอะไรที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน 6 ด้านนี้ได้บ้าง				/	
2.	การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา					
1.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 (อุฏฐานสัมปทา อารักขะสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา) มากน้อยเพียงใด และท่านเข้าใจหลักนี้อย่างไร				/	
2.	ในมุมมองของท่าน หลักอุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านใดบ้าง				/	
3.	หลักอารักขะสัมปทา (การรักษาทรัพย์) มีประโยชน์อย่างไรต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 6 ด้านของชุมชน และท่านเคยเห็นการประยุกต์ใช้ในชุมชนหรือไม่				/	
4.	หลักกัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างไร (เช่น การสร้างเครือข่ายในด้านสังคมหรือการศึกษา) และมีตัวอย่างในชุมชนตำบลคลองแหหรือไม่				/	
5.	หลักสมชีวิตา (การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล) มีบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (เช่น ในด้านสุขภาพหรือ				/	

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		1	2	3	4	ข้อเสนอแนะ
7.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่า แนวคิดหรือทฤษฎีอะไรที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน 6 ด้านนี้ได้บ้าง				/	
2.	การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา					
1.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 (อุฏฐานสัมปทา อารักขะสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา) มากน้อยเพียงใด และท่านเข้าใจหลักนี้อย่างไร				/	
2.	ในมุมมองของท่าน หลักอุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านใดบ้าง				/	
3.	หลักอารักขะสัมปทา (การรักษาทรัพย์) มีประโยชน์อย่างไรต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 6 ด้านของชุมชน และท่านเคยเห็นการประยุกต์ใช้ในชุมชนหรือไม่				/	
4.	กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างไร (เช่น การสร้างเครือข่ายในด้านสังคมหรือการศึกษา) และมีตัวอย่างในชุมชนตำบลคลองแหหรือไม่				/	
5.	หลักสมชีวิตา (การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล) มีบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (เช่น ในด้านสุขภาพหรือ				/	

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

	สิ่งแวดล้อม) และท่านคิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างไร					
6.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่าหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห้ได้อย่างไร และมีอุปสรรคอะไรบ้าง				/	

ลงชื่อ .....ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

(.....)

แบบประเมินดัชนีความตรงของเครื่องมือวิจัย (CVI) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ
พิจารณาประเมิน และให้คำแนะนำ

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง : ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาข้อคำถามสำหรับการวิจัยแต่ละข้อว่า มีความเหมาะสมไม่ขัดจริยธรรม สอดคล้องกับเนื้อหา ของตัวแปรที่ศึกษาหรือไม่ ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าสอดคล้องให้เขียน √ ที่ช่องระดับความคิดเห็น ตามความคิดเห็นของท่าน และกรุณาให้คำแนะนำข้อเสนอแนะความสอดคล้องของข้อมูลลงในช่องข้อเสนอแนะ

1 = ไม่สอดคล้อง, 2 = ต้องปรับปรุงมาก, 3 = ต้องปรับปรุงเล็กน้อย, 4 = มีความสอดคล้อง

เครื่องมือ 1

แบบสัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		1	2	3	4	ข้อเสนอแนะ
1.	**การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**					
1.	ในมุมมองของท่าน ชุมชนตำบลคลองแหมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจอย่างไร				/	
2.	ท่านคิดว่าชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านสังคมอย่างไร				/	
3.	ชุมชนตำบลคลองแหมีความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรมอย่างไร				/	
4.	ในด้านการศึกษา ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างไร				/	
5.	ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างไร				/	
6.	ในด้านสุขภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างไร				/	

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		1	2	3	4	ข้อเสนอแนะ
7.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่า แนวคิดหรือทฤษฎีอะไรที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน 6 ด้านนี้ได้บ้าง				/	
2.	การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา					
1.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 (อุฏฐานสัมปทา อารักขะสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา) มากน้อยเพียงใด และท่านเข้าใจหลักนี้อย่างไร				/	
2.	ในมุมมองของท่าน หลักอุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านใดบ้าง				/	
3.	หลักอารักขะสัมปทา (การรักษาทรัพย์) มีประโยชน์อย่างไรต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 6 ด้านของชุมชน และท่านเคยเห็นการประยุกต์ใช้ในชุมชนหรือไม่				/	
4.	ลักกัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างไร (เช่น การสร้างเครือข่ายในด้านสังคมหรือการศึกษา) และมีตัวอย่างในชุมชนตำบลคลองแหหรือไม่				/	
5.	หลักสมชีวิตา (การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล) มีบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (เช่น ในด้านสุขภาพหรือ				/	

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

	สิ่งแวดล้อม) และท่านคิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างไร				/	
6.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่าหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห้ได้อย่างไร และมีอุปสรรคอะไรบ้าง				/	

ลงชื่อ .....ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
(.....)

แบบประเมินดัชนีความตรงของเครื่องมือวิจัย (CVI) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ
พิจารณาประเมิน และให้คำแนะนำ

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง : ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาข้อคำถามสำหรับการวิจัยแต่ละข้อว่า มีความเหมาะสมไม่ขัดจริยธรรม สอดคล้องกับเนื้อหา ของตัวแปรที่ศึกษาหรือไม่ ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าสอดคล้องให้เขียน √ ที่ช่องระดับความคิดเห็น ตามความคิดเห็นของท่าน และกรุณาให้คำแนะนำข้อเสนอแนะความสอดคล้องของข้อมูลลงในช่องข้อเสนอแนะ

1 = ไม่สอดคล้อง, 2 = ต้องปรับปรุงมาก, 3 = ต้องปรับปรุงเล็กน้อย, 4 = มีความสอดคล้อง

เครื่องมือ 1

แบบสัมภาษณ์ การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		1	2	3	4	ข้อเสนอแนะ
1.	การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา					
1.	ในมุมมองของท่าน ชุมชนตำบลคลองแห มีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจอย่างไร				✓	
2.	ท่านคิดว่าชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านสังคมอย่างไร				✓	
3.	ชุมชนตำบลคลองแหมีความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรมอย่างไร				✓	
4.	ในด้านการศึกษา ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างไร				✓	
5.	ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านสิ่งแวดล้อมอย่างไร				✓	
6.	ในด้านสุขภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างไร				✓	

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ข้อที่	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์	ระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ				
		1	2	3	4	ข้อเสนอแนะ
7.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่า แนวคิดหรือทฤษฎีอะไรที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนใน 6 ด้านนี้ได้บ้าง				✓	
2.	การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา					
1.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 (อุฏฐานสัมปทา อารักขะสัมปทา กัลยาณมิตตตา สมชีวิตา) มากน้อยเพียงใด และท่านเข้าใจหลักนี้อย่างไร				✓	
2.	ในมุมมองของท่าน หลักอุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านใดบ้าง				✓	
3.	หลักอารักขะสัมปทา (การรักษาทรัพย์) มีประโยชน์อย่างไรต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งใน 6 ด้านของชุมชน และท่านเคยเห็นการประยุกต์ใช้ในชุมชนหรือไม่				✓	
4.	หลักกัลยาณมิตตตา (การคบมิตรที่ดี) สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างไร (เช่น การสร้างเครือข่ายในด้านสังคมหรือการศึกษา) และมีตัวอย่างในชุมชนตำบลคลองแหหรือไม่				✓	
5.	หลักสมชีวิตา (การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล) มีบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (เช่น ในด้านสุขภาพหรือ				✓	

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

	สิ่งแวดล้อม) และท่านคิดว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างไร				✓	
6.	โดยรวมแล้ว ท่านคิดว่าหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนตำบลคลองแห้ได้อย่างไร และมีอุปสรรคอะไรบ้าง				✓	

ลงชื่อ พระศิริศาสน์วิจักษ์ (ศิริโชโต) ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

(พระศิริศาสน์วิจักษ์ (ศิริโชโต, ดร.))

ภาคผนวก ช
เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

AF 04-03

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา
เลขที่ 91 ถนนเทศบาล 1 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 โทรศัพท์ 0 7321 2863 ต่อ 131
E-mail: scphyl.irb@yala.ac.th Website: http://www.yala.ac.th/IRB-SCPHYL/

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ชื่อโครงการวิจัย	การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา		
รหัสจริยธรรมการวิจัย	SCPHYLIRB-2569/031		
ผู้วิจัยหลัก	พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)		
สังกัด	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย		
วิธีการพิจารณา	Expedited		
วันที่ส่ง	12 มกราคม 2569	**วันที่พิจารณา**	23 มกราคม 2569
วันที่รับรอง	20 มีนาคม 2569	**วันหมดอายุ**	20 มีนาคม 2570

เอกสารที่รับรอง

1. โครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงข้อมูลอาสาสมัครวิจัย
4. เอกสารแสดงความยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าว
5. ประวัตินักวิจัย/คณะนักวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา ได้พิจารณาโครงการวิจัยแล้ว ตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ตามระเบียบแนวทางและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ:

1. กำหนดส่งรายงานความก้าวหน้า	20 กันยายน 2569	แบบฟอร์ม AF 03-19
2. กำหนดส่งรายงานสิ้นสุดโครงการ	20 เมษายน 2570	แบบฟอร์ม AF 03-20
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัยหลังได้รับการรับรอง ให้นักวิจัยขออนุมัติปรับรายละเอียด		แบบฟอร์ม AF 06-02
4. หากดำเนินการวิจัยไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลารับรอง ให้นักวิจัยขออนุมัติขยายระยะเวลา		แบบฟอร์ม AF 03-18

(นายอวิรุทธ์ สิงห์กุล)
เลขานุการคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(ผศ.ดร.ภัคณัฐ วีรขจร)
ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(หนังสือรับรองมีปั๊มนูนตราสัญลักษณ์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระมหาไชยดิษย์ เตชธมฺโม (สุขสวัสดิ์)
วัน เดือน ปี เกิด	วันเสาร์ ที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2520
สถานที่เกิด	49/1 หมู่ที่ 3 บ้านลอน ตำบลโคกสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	ประถมศึกษา โรงเรียนวัดลอน 2533 มัธยมตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานครฯ (กศน.) 2538 มัธยมตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี (กศน.) 2543 ปริญญาตรี พุทธศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการจังหวัดสงขลา 2567 วุฒิทางธรรม นักธรรมชั้นตรี 2562 นักธรรมชั้นโท 2563 นักธรรมชั้นเอก 2567 เปรียญธรรม 3 ประโยค 2562
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดคลองแห 123 หมู่ 4 ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ผลงานตีพิมพ์	
รางวัลที่ได้รับ	

มหามกุฏราชวิทยาลัย